

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
VERGADERING VAN 5 JUNI 2024

Inhoud

1.	Opening en welkom.....	2
2.	Bespreekstukken.....	4
A.	Brief: Bouwstenen Energie.....	4
B.	Statenvoorstel: Opbouw Leefbaarheidsvisie 2024-2035	42
C.	Statenvoorstel: Financiering baanbrekers – Provinciaal programma	50
	Nationaal Programma Groningen	50
D.	Agenderingsverzoek: Pauzeknop Transitie Landelijk Gebied	50
E.	Agenderingsverzoek: Hyperscale datacenters	72
3.	Mondelinge vragen.....	92
4.	Hamerstukken	93
5.	Ingekomen brieven.....	94

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 5 JUNI 2024

Voorzitters: de heer F.J. Paas en de heer R.W. de Wit

Griffiers: mevrouw H. Engels-van Nijen en mevrouw J. Bordewijk

Aanwezige leden Provinciale Staten: mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer E.J.M. Bakker (Groninger Belang), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer B. de Boer (GroenLinks), mevrouw M.E. Bosman (BBB), mevrouw W.S. Brilstra (VVD), mevrouw F. Buigel (D66), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer A. Drenth (BBB), mevrouw G.H. Ebeltjes (GroenLinks), de heer J.L. Epema (FvD), mevrouw F. Feenstra (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer D.J. de Grooth (Groninger Belang), mevrouw S.D. ten Hoeve (PvdD), de heer D.J. Hoogers (ChristenUnie), de heer R. Joling (PvdA), de heer K.W. de Jong (BBB), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer J.P. Loopstra (PvdA), de heer E. van Marum (BBB), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), mevrouw W.Z. Muilwijk-Wieringa (BBB), de heer H. Nieboer (BBB), de heer J.W. ten Rae (BBB), mevrouw L. Reinink (Volt), de heer P. Roemers (PvdA), de heer R.J.H.H. Rep (PVV), mevrouw K. Rutgers-Swartjes (CDA), de heer M.O. Scheeringa (BBB), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), mevrouw S.D. da Silva Pinto (PvdA), de heer F.E. Smelt (BBB), mevrouw E. Stolk (PvdA), mevrouw M. Visser (PvdD), de heer L.H.G. Wenneger (BBB), de heer S.F.A. Wiegman (BBB), de heer R.W. de Wit (CDA), mevrouw E.J.M. Zondag (Groninger Belang), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: de heer G. Moes (BBB)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer H.E. Emmens, de heer H.J. Hamster, de heer F.J. Paas, de heer A. Schmaal, mevrouw S. Top

Afwezig: de heer T.R. van Dekken

1. Opening en welkom

De VOORZITTER: Goedemorgen! Ik stel voor dat we beginnen, dus zouden de leden van de Staten hun plaatsen willen opzoeken en hun onderlinge beraadslagingen willen sluiten? Dames en heren, kunt u mij verstaan? Ik check het even.

Ik open de vergadering. Hartelijk welkom voor de leden van de Staten, hartelijk welkom voor de mensen op een volle tribune. Ik herken een aantal gezicht van zonet bij de voordeur. Welkom hier! Ik heb u koffie beloofd. Is dat inmiddels geleverd eigenlijk? Die komt nog. Welkom ook aan de leden van het College en aan iedereen die thuis of op een andere plek de livestream volgt.

Een bijzonder welkom aan de gasten van de Staten in algemene zin. Uw gastheer is de heer Bakker van de fractie van Groninger Belang.

Mededelingen, regelen werkzaamheden en vaststelling agenda

De VOORZITTER: Als ik rondkijk, hebben we een quorum. Ik zal straks vertellen welke uitzonderingen ik daarop ken. Dus dat is genoeg om de Statenvergadering te openen.

De heer Van Marum heeft gemeld dat hij iets later is. Ik zie dat het voor sommige anderen wellicht ook geldt. En gedeputeerde Van Dekken en de heer Moes van de BBB hebben zich ziek moeten melden. Dat zijn de meldingen die ik voor u heb.

Ik stel voor dat meteen doorgaan naar het regelen van de werkzaamheden en het vaststellen van de agenda. We hebben wel wat te doen.

Wat we niet hebben te doen, is mondelinge vragen, want die zijn niet aangekondigd.

We hebben in ieder geval drie bespreekpunten op de agenda staan. En dan stond de financiering van de baanbrekers in eerste instantie ook op de agenda om met elkaar te bespreken. Er waren een paar fracties die erop hintten dat we dat weleens zouden willen bespreken. Die hebben

deze week laten merken dat ze toch afzien van het indienen van moties of amendementen. En daarmee neigt het naar een hamerstuk. Dat betekent dat de baanbrekers dus als hamerstuk aan het eind van de agenda kunnen als agendapunt 4.D. Zoals het vanzelfsprekend is, bestaat er de mogelijkheid om daar straks een aantekening bij te maken of een stemverklaring bij af te geven.

Dan komen we bij de twee agenderingsverzoeken die bij u zijn ingediend. Ik hoorde wat rumoer aan mijn rechterkant toen ik zei dat er geen mondelinge vragen waren. De heer De Wit raakte daar ongerust van. Ik heb net mondelinge vragen van de CDA-fractie binnengekregen over het vertrek van de directeur van de NCG. Zijn die net binnen? Oké, die zijn aangevraagd. Dan hadden we ze gemist. Dus er zijn wel mondelinge vragen en we zijn gewend om die dan voortaan aan het eind van de agenda, vlak voor de hamerstukken te doen. Dus dat doen we dan ook.

Dan de twee agenderingsverzoeken die zijn ingediend. U kent het procédé: ten minste een derde van de aanwezige Statenleden moet voorstander zijn van het bespreken van die stukken. Ik ga ze afzonderlijk langs. Als eerste het agenderingsverzoek voor de 'Pauzeknop Transitie Landelijk Gebied'. Dat is een agenderingsverzoek dat afkomstig is van acht fracties. Wie is voor toevoeging van dat onderwerp aan de agenda? Mag ik daar handen voor zien? Ik constateer met u dat dat wel een derde van de vergadering is.

Dan heb ik het tweede agenderingsverzoek over de hyperscale datacenters in de Oostpolder. Hetzelfde procédé: mag ik de handen van wie ervoor is om dat als agendapunt toe te voegen? Dat is ook meer dan een derde van de aanwezige leden. Dat betekent dat beide agenderingsverzoeken worden toegevoegd aan de agenda van vandaag.

Die komt er dan als volgt uit te zien. Allereerst de Bouwstenen Energie, dan de Opbouw van Leefbaarheidsvisie, dan de Pauzeknop Transitie Landelijk Gebied, dan de hyperscale datacenters in de Oostpolder en dan de mondelinge vragen van de CDA-fractie. Die eerste vier zijn bespreekpunten, voor de mondelinge vragen is er een ander procédé. Die eerste vier zijn in principe allemaal volledige debatten in twee termijn, waarbij ik te zijner tijd echt wel even rondkijk of er nog behoefte is aan een tweede termijn. Dan hebben we daarna nog een paar hamerstukken, de ingekomen brieven en de notulen – het bekende spul.

Voor de reguliere bespreekpunten hebben we een beetje de gewoonte dat we twee minuten per fractie een goede hoeveelheid spreektijd vinden. Bent u dat hierbij ook met mij eens? Dat zou dan uitkomen op vier keer twee is acht minuten. Ik kijk even naar de professionele pedagoog in ons gezelschap? Ja, dat heb ik goed. En dan is mijn voorstel om maximaal zes interrupties per agendapunt toe te staan.

De heer Geijtenbeek heeft een punt van orde, vermoed ik.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Het voorstel lijkt mijn fractie goed. Maar we verwachten allemaal dat het een lange dag wordt en ik constateer dat we er nu allemaal bij zijn dat we deze afspraak maken. Dus mijn fractie doet graag ook de oproep om het dan hierbij te laten en niet halverwege de dag toch meer spreektijd te bedingen.

De VOORZITTER: De heer Geijtenbeek praat alsof hij daar herinneringen aan heeft. Maar ik kan me daar niets bij voorstellen.

Dan heb ik voor mij een vogel staan die dat ook niet kan helpen. Dat is de Triple-V Trofee: wie vergadert het beste via de voorzitter? En mevrouw Bakker, die ik anders tot jurylid zou bombarderen, steekt haar hand op. Mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (voorzitter jury Triple-V Trofee): Ja voorzitter, eigenlijk vind ik het de taak van de voorzitter om daar goed op te letten. Ik wil heel graag vandaag gewoon inhoudelijk goed op het debat kunnen letten, dus ik wil niet jury zijn om op te letten of mensen via de voorzitter spreken. Want ik vind dat eigenlijk een vanzelfsprekendheid.

De VOORZITTER: De voorzitter zit voor en daar heeft hij het heel druk mee. Dus die is daar niet voor beschikbaar. Ik kijk even of er vrijwilligers zijn. Niet? Dan zou het kunnen zijn dat we nu het treurige einde van de Triple-V Trofee gaan meemaken, want het is een doorgeeftrofee. Ja. Ik vind dat die steeds sneuer begint te kijken, onze vogel. Vandaag geen Triple-V Trofee, de rest bespreken we in het presidium.

[Agenda conform vastgesteld]

2. Bespreekstukken

A. Brief: Bouwstenen Energie

De VOORZITTER: Dan ben ik bij het eerste agendapunt, Bouwstenen Energie. Ik heb hem hier liggen. Ik heb voorafgaande aan de vergadering voor de deur van het provinciehuis namens u en petitie in ontvangst mogen nemen met als titel 'Geen kernenergie in de Eemshaven'. U kende de inhoud daarvan al, sommigen waren er ook bij. De digitale versie van de petitietekst is toegevoegd aan de ingekomen stukken op de agenda. Bij die ingekomen stukken was ook een aangenomen motie uit de raad van Stadskanaal opgenomen.

Dat is allemaal vanwege de agendering van vandaag van het Energiebouwstenen-document van het College. In de Statencommissie is uitgebreid over gesproken over dit onderwerp, inclusief de bijdragen van de sprekers. Vandaag is het afrondende politieke debat, al moet mij van het hart dat 'afronden' van dit thema misschien niet zo toepasselijk is. Je kunt ook zeggen: dit zijn de inleidende beschietingen en hierna volgt ongetwijfeld het een en ander. Ik denk dat dat voor ons dit jaar en volgende jaar voor de vorming van de agenda nog wel terugkeert. Maar dit is in ieder geval de afsluiting van deze slag in het beleidsproces.

Ik stel voor om het debat te openen. Ik kijk even vragend naar de BBB-fractie of er iemand bereid is om de rol van de heer Moes hierin te vervullen. De heer Nieboer komt in de benen. Ik veronderstel dat u de rol van de heer Moes op u neemt, maar daar moet ik sowieso niet van uitgaan. Het woord is aan de heer Nieboer.

De heer NIEBOER (BBB): De BBB-fractie heeft kennisgenomen van het Bouwstenen-document Programma Energie. Het zijn slechts bouwstenen waaruit te zijner tijd de keuze moet worden gemaakt welk meest betrouwbare, beschikbare en – niet onbelangrijk – betaalbare energiesysteem we in de provincie Groningen willen hebben. Het doet de BBB goed dat in het document in de onderzoekfase genoemd wordt dat er geen taboe ligt op de methodieken van opwek, transport, conversie, opslag, gebruik en eigendomsvormen. En dit is wat gedeputeerde Hamster onlangs ook in de commissiebespreking heeft bevestigd.

Omdat de technologische ontwikkelingen op eerdergenoemde methodieken zich steeds verder doorzetten, zeker op het gebied van de kerntechnologie, het verzoek dit ook in het programma op te nemen. Bij voorkeur in de vorm van een toezegging en anders dienen we hiervoor in tweede termijn een motie in.

Kortom: de BBB stemt dan ook in met het Bouwstenen-document en we zien de verdere uitwerking hiervan met belangstelling en vertrouwen tegemoet.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ik hoor de heer Nieboer pleiten voor kernenergie. Hoe kijkt de heer Nieboer naar de inwoners van het aardbevingsgebied, die al jarenlang – hoe moet ik het zo langzamerhand zeggen? – bedolven zijn onder de ellende van de gaswinning en ze nu een kerncentrale in de maag te splitsen?

De heer NIEBOER (BBB): Meneer Meendering, ik denk dat u wat dat betreft het verkeerd aangeeft. De BBB pleit niet voor kernenergie. De BBB pleit nu op dit moment voor een onderzoek naar de brede Bouwstenen waaruit wij later een keuze willen gaan maken. Dus kernenergie zou daar inderdaad onderdeel van kunnen zijn. Wij pleiten niet voor kernenergie in de Eemshavencentrale of wat dan ook, maar wij willen graag het volledige pakket in het Bouwstenen-verhaal mee gaan nemen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dat was een herhaling van de woordvoering van de heer Nieboer. Volgens mij werd gevraagd: hoe kijkt de heer Nieboer, mocht er een kerncentrale in de Eemshaven komen – ik zal het iets genuanceerder stellen – naar de belangen van onze inwoners?

De heer NIEBOER (BBB): De belangen van de inwoners zullen zeker meegenomen worden. Maar als wij een bepaalde keuze hebben die erop gaat wijzen dat we richting kernenergie gaan, dan zullen wij wat dat betreft daar onze bevolking zeker over willen gaan raadplegen.

De VOORZITTER: De heer Meendering, ten slotte.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, nog in het verlengde daarvan. Er is heel veel discussie over munitieopslag in onze provincie. Heel veel inwoners zeggen dan: 'Dan gaan we weer, we hebben al zoveel ellende.' Dus nogmaals de vraag: er is zoveel ellende met die gaswinning. De ellende van een kerncentrale: kan de heer Nieboer dat uitleggen aan onze inwoners? Want dan zou hij gewoon alle moties moeten steunen die hier vandaag zullen voorliggen tegen kernenergie.

De heer NIEBOER (BBB): Ik kan dat zeker uitleggen aan de heer Meendering. Wij sluiten helemaal niks uit in eerste instantie. Maar wij maken de keuze iets later. En wij gaan niet op voorhand beslissen over wat de bevolking wil of wat de bevolking niet wil. Mocht het zo zijn dat er een unieke mogelijkheid komt om op die basis van betrouwbaarheid, beschikbaarheid en betaalbaarheid kernenergie te realiseren – als het inzetbaar zou kunnen zijn – dan willen wij het heel graag nogmaals aan onze bewoners voorleggen. Maar wij willen niet op voorhand al gaan zeggen 'u moet hiervoor gaan' of 'u mag dit niet' of wat dan ook. Wij willen die keuze graag dan te zijner tijd gaan maken.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Klopt het dat de BBB bij monde van meneer Nieboer, en meneer Moes, een opiniestuk in de krant heeft geplaatst met als titel 'Kernenergie is een kans voor Groningen?'

De heer NIEBOER (BBB): Mevrouw Feenstra vraagt mij iets wat denk ik bij iedereen bekend is. Want het stond erin. Dus ik zou het moeilijk kunnen ontkennen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Wat is er dan veranderd tussen het plaatsen van het artikel en de houding die u nu hebt, waarin u duidelijk in het artikel pleit voor kernenergie, dat dat een kans is voor Groningen en dat u nu zegt dat u het als optie meeneemt en u er dan nog eens een keer over gaat nadenken? Wat is er dan veranderd?

De heer NIEBOER (BBB): Mevrouw Feenstra, wat er niet veranderd is, is dat wij op gegeven moment in dat artikel er ook heel duidelijk van spreken dat het een kans is. En als je een kans wilt laten slagen, moet je die eerst onderzoeken en dan moet je dat in de volle breedte van de Bouwstenen mee gaan nemen en mee gaan wegen. Dan kun je zien of die kans succesvol is. Dus het is denk ik wat dat betreft helemaal geen afwijkende mening.

De VOORZITTER: Mevrouw Feenstra, ten slotte.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, ik constateer dat als u vindt dat een kans onderzocht moet worden, u gewoon pleit voor kernenergie in de provincie Groningen en dat u daarmee de zorgen van deze inwoners negeert.

De heer NIEBOER (BBB): Ik hoorde geen vraag, ik hoorde een constatering. Dus daar laat ik het bij.

De heer DE WIT (CDA): Meneer Nieboer had het in zijn bijdrage namens de BBB erover dat op dit moment zij niet voor een kerncentrale zijn en dat ze dat eerst willen onderzoeken. Wat is er dan veranderd in het standpunt ten aanzien van de commissie en ten aanzien van verschillende berichtgevingen bij RTV Noord en bij het Dagblad van het Noorden, waarin de BBB wel duidelijk pleit voor een kerncentrale in de Eemshaven?

De heer NIEBOER (BBB): Ik denk dat u in het opiniestuk niet hebt kunnen lezen dat wij pleiten voor een kernenergie in de Eemshaven als specifiek. Dat hebben wij van begin af aan nooit gedaan. U ziet hier de term SMR in de industriegebieden en dat is een heel ander verhaal. Wij sluiten kernenergie op voorhand niet uit. Dat hebben wij ook in dat artikel gezet, omdat wij het in het totale onderzoeksplan willen meenemen.

De heer DE WIT (CDA): Ik heb het niet over het opiniestuk. Ik heb over RTV Noord, waar van alles gezegd is. Maar ik heb het ook over de commissie, waar een fractiegenoot van meneer Nieboer letterlijk heeft gezegd dat hij daar ruimte voor wil bieden. Wat is er dan veranderd tussen de commissievergadering toen en de Statenvergadering nu?

De heer NIEBOER (BBB): Daar zit geen enkele ruimte in, want we willen de kans bieden. En nogmaals, ik val in herhaling: als je een kans wilt bieden, dan zul je wel eerst moeten onderzoeken of het een kans van slagen heeft. En daar gaan wij met z'n allen te zijner tijd denk ik over beslissen en niet eerder. Maar door het nu uit te sluiten, ontnemen we gewoon die kans – ik zeg heel duidelijk 'dan

ontneem je die kans' – aan onze inwoners. Want er niet alleen tegenstanders, er zijn ook wel voorstanders wat dat betreft. Als wij naar een vol energiepakket willen kijken en vooral naar de betaalbaarheid en we willen op gegeven moment kijken naar een provinciaal energiebedrijf, dan moet je niet op voorhand al allerlei dingen gaan uitsluiten.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, tot slot. De BBB heeft in de commissie ook gezegd dat het een populistisch gelegenheidsargument is dat het over de ruggen gaat van mensen in het aardbevingsgebied. Snapt de BBB dat er veel onrust is in het aardbevingsgebied over het standpunt van de BBB om wellicht ruimte te bieden aan een kerncentrale in de Eemshaven?

De heer NIEBOER (BBB): Ik wil nogmaals zeggen – en dat ben ik volledig u eens – dat wij zeer duidelijk begrijpen dat er zorg is bij de bevolking. Daarom zeg ik: wij willen dit eerst onderzoeken en wij zullen het dan in wat voor vorm dan ook en als het aan de orde komt, zeker aan de bevolking willen voorleggen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik hoor de heer Nieboer spreken over voorstanders en tegenstanders. Is de heer Nieboer ervan op de hoogte dat er in de provincie Groningen het minste draagvlak voor is? Dat slechts 31 procent mogelijk kernenergie ziet zitten en de rest niet? En dat dat met name te maken heeft met de gaswinningsellende die we ook al gehad hebben? Is de heer Nieboer daarvan op de hoogte, vraag ik via de voorzitter?

De heer NIEBOER (BBB): Als antwoord op de vraag van mevrouw Feenstra: 31 procent is inderdaad voorstander en de rest is tegenstander. Dit is een onderzoek dat u baseert op een uitslag van RTV Noord, een onderzoek dat daarnaar is gedaan. Dat is een onderzoek dat onder de RTV Noord-luisteraars eenmalig is gehouden, dus ik vind dat eerlijk gezegd niet representatief voor deze discussie.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik vroeg me nog af, luisterend naar het betoog van de heer Nieboer, dat hij het heel erg heeft over alles openhouden en alles onderzoeken. En dat specificeert de heer Nieboer heel erg op kernenergie. Maar hoe zit het dan met de ontwikkelingen in windenergie en in zonne-energie? Die worden heel vaak wél uitgesloten door de BBB. Ik vroeg mij af: kunnen wij ook verwachten dat de BBB blij zou zijn als er zo'n toezegging wordt gegeven dat het onderzoek breder wordt getrokken naar windparken, zon op land et cetera?

De heer NIEBOER (BBB): Ik denk dat het heel duidelijk is dat de BBB zegt: we gaan in de volle breedte – zoals het ook in het Bouwstenen-verhaal staat – onderzoek doen. Dat geldt ook zeker voor windenergie. Maar wat wij daarbij zeggen, is dat we dat graag helemaal doorgerekend zouden willen zien. Als we even naar de kosten, veiligheid en al dat soort zaken kijken, dat wij gewoon alle aspecten doorgerekend willen zien. De nadelen van windenergie, maar ook de voordelen van windenergie. Maar waar u het over hebt, is een vorm van de schaal waarop we dat gaan toepassen. En de BBB is niet per definitie tegen zon en wind, maar wel waar het toegepast wordt. Dat zal ook voor het kernenergieverhaal gelden, maar dat zal voor alle vormen van energie gaan gelden. Maar we zitten nu met een Bouwstenen-verhaal, we zitten in een onderzoek. We spreken daarin heel duidelijk over een mix. Dus die mix wordt straks nog gezocht. Maar als je dingen al bij voorbaat gaat uitsluiten, ja, waar hebben we het dan met z'n allen over? Dan kan de BBB ook een aantal dingen uitsluiten, dan blijft er niks over en hoeft je ook niks meer te onderzoeken.

Mevrouw BUIGEL (D66): En als dus blijkt uit het onderzoek dat gedaan wordt naar aanleiding van het Bouwstenen-document richting het Programma Energie, dat we bijvoorbeeld wel grotere zonneparken nodig hebben en bijvoorbeeld ook op landbouwgrond, is dat dan iets wat de BBB dan ook als optie ziet om over na te denken om dat besluit weer terug te draaien en daarop in te zetten?

De heer NIEBOER (BBB): Als er uitsluitel is om te zeggen dat het alleen mogelijk is om heel grote, supergrote zonneparken weer in te gaan voeren – want daar hebben we andere verhalen over gehoord – zullen wij zeker ervoor pleiten om naar meerdere en andere vormen van zonne-energie toe te gaan.

Mevrouw VISSER (PvdD): Betrouwbaar werd genoemd en de vraag is daarbij of jullie dan ook echt goed kijken naar de veiligheid voor de Groningers.

De heer NIEBOER (BBB): U mag ervan overtuigd zijn dat wij qua veiligheid op alle gebieden altijd gaan kijken voor onze inwoners wat de veiligste manier is. Of we het nu over kernenergie hebben of de eventuele veiligheidsnadelen van windenergie: laten we maar even kijken naar de overlast die er in Meeden is en dat soort zaken. Daar maken wij ons nog steeds sterk voor. Alle nadelen van alle vormen van energie zullen wij zeker voor onze inwoners gaan meenemen.

Mevrouw VISSER (PvdD): Het volgende gaat dan over de betaalbaarheid. Want bij kernenergie rijzen de kosten bij andere voorbeelden in andere landen de pan uit. Ook moet dan meegenomen worden hoe het is als een centrale na 50, 60 jaar afgebroken moet worden. Er zijn helemaal niet zoveel ervaringen met hoe duur dat is. Nemen jullie dat ook mee? Want dat maakt toch echt heel veel uit in het totaalplaatje.

De heer NIEBOER (BBB): Wij zullen dat zeker meenemen, ook de kosten van *ownership*. Dat zal gelden voor alle energievormen. Net zoals dat we dan ook bijvoorbeeld na vijftien jaar moeten zeggen dat we alle windmolens en zonneparken opnieuw moeten gaan instellen, zo zal het kernenergie een wat langere tijd bestrijken: 50 jaar of 60 jaar. Naar al die aspecten zullen we gaan kijken. We zullen naar afvalaspecten kijken en alle aspecten doorrekenen. En daarom vinden wij het heel uniek dat we nu de kans krijgen om dat allemaal door te laten rekenen en te laten onderzoeken. Vandaar dat wij ook heel sterk ervoor pleiten om steeds die brede mix met alle bouwstenen daarin te gebruiken.

De VOORZITTER: Mevrouw Visser, ten slotte.

Mevrouw VISSER (PvdD): Jullie zeggen dat jullie geen taboe willen hebben. Maar ondertussen gaat het wel héél erg veel over kernenergie, zodat het toch overkomt alsof dat een belangrijk ding is. Maar er staan nog meer dingen op die lijst van de mix. Graag zouden wij zien dat er bijvoorbeeld ook meer over zeewaterenergie, golfslaggetijdenstroom en geothermie gesproken gaat worden. Dus het zou echt fijn als jullie daar ook energie in willen steken. Dus mijn vraag bij dezen of dat mogelijk is.

De heer NIEBOER (BBB): Mevrouw Visser, wij pleiten voor alle vormen. En als u daar ideeën over hebt, dat doen wij ook. Na dit verhaal zullen wij ook zeker de gedeputeerde gaan voeden met plannen en ideeën. Dat is tenminste wel ons idee. Ik denk zeker dat als u plannen hebt over nieuwe vormen of andere vormen van energie, u daar zijn om op gegeven moment aan te geven dat we dat ook in het onderzoek kunnen meenemen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Er werd net gesproken over een onderzoek waarin stond dat slechts 31 procent van de Groningers draagvlak had voor kernenergie en dat werd afgedaan als een RTV Noord-onderzoekje. Maar dat zijn gewoon de cijfers van het CBS. Dus de vraag is of de heer Nieboer daar ook op wil reflecteren.

En ten tweede: het woord 'afval' viel zojuist. Waar laat de heer Nieboer het afval van de kerncentrales? Gaat dat de zoutkoepels in in onze provincie? Wordt het ergens anders gedumpt? Hoe zit de BBB daarin?

De heer NIEBOER (BBB): Twee vragen in één. Als de 31 procent in de CBS-cijfers staan, dan zullen we die zeker accepteren. Maar daarbij zeggen we wel dat, mochten wij richting kernenergie gaan, wij dan ook het eerlijke verhaal bij de bewoners willen neerleggen en dat wij dan dus ook in de volle openheid op een gegeven moment gaan zeggen wat de voordelen en nadelen zijn. En dan zouden wij misschien nog wel weer eens een keer in de vorm van een referendum of wat dan ook onze inwoners nogmaals willen vragen, als ze een goede voorlichting hebben gehad en geen eenzijdige voorlichting, om ze mee te laten beslissen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Twee vragen, één antwoord. Ten eerste wordt hier eigenlijk het onderzoek een beetje aan de kant gezet en wordt er een verhaal verteld dat de voorlichting niet goed is. Nou, volgens mij is er voldoende voorlichting over kernenergie en weet iedereen de voor- en de nadelen. Dus ik vraag me af waar de heer Nieboer erop baseert dat er eenzijdige voorlichting is.

En ten tweede de vraag over afval nogmaals. Gaat dat in de zoutkoepels in onze provincie of wordt het ergens anders gedumpt?

De heer NIEBOER (BBB): Meneer Meendering, door rapporten en dat soort zaken te lezen, zul je tot heel andere conclusies kunnen komen en kom je tot heel andere conclusies over hoe je kernenergie ook misschien wel – misschien wel, zeg ik nadrukkelijk – op een verantwoorde manier kunnen gaan inzetten.

Het tweede deel, afval: dan refereer ik even aan onze hele geschiedenis met afval. We hebben het nu niet even over kernenergie, maar over alle andere vormen van afval. Vroeger hebben wij dat allemaal onder de grond gestopt. Vervolgens hebben we een heel lang traject afgelegd om te zeggen dat afval eigenlijk geen afval is en dat we het gaan hergebruiken. Dat geldt ook voor kernenergie. De hoeveelheid afval van kernenergie is steeds geminimaliseerd. De opwerkingssystemen zijn op een dermate manier op dit moment dat wij slechts één kuub hoogwaardig radioactief afval overhouden. En dat zal steeds minder gaan worden. Dus we moeten daar ook een beetje vertrouwen in hebben dat we dat bovengronds opslaan. De BBB is zeker niet voor ondergrondse opslag op dit moment. We zullen het bovengronds opslaan. Wij denken dat de komende vijftien jaar er zeker steeds weer nieuwe ontwikkelingen zullen zijn die dat afvalbergje in dit geval tot een minimum gaan beperken.

De VOORZITTER: De heer Meendering, ten slotte.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, even terugkomend op dat afval. Het is wel heel gemakkelijk zoals hier door BBB gezegd wordt dat het 'een bergje' is, dat het maar 'een kuubje' is, 'het zal allemaal wel meevallen'. Het afval dat nu geproduceerd in kerncentrales, is voor duizenden jaren nog radioactief. Ik vind dat heel veel mensen zeker tekortgedaan worden. Is het echt zo dat BBB denkt dat het over vijftien jaar wel allemaal opgelost is? Ik hoor helemaal geen onderbouwing. Zou dat onderbouwd kunnen worden?

De heer NIEBOER (BBB): Als ik daar geen vertrouwen in had, zou ik hier daar niet op gegeven moment voor pleiten. De onderbouwing die u vraagt voor kernenergie, wilt u blijkbaar zo duidelijk van mij horen. Ik zou tegen willen werpen: bent u er als partij er dan ook zo zeker van dat al het afval dat met andere manieren van energieopwekking wordt geproduceerd, allemaal wel veilig en allemaal goed hergebruikt gaat worden? Hebt u dit bij windmolens? Laat u dit daar ook allemaal onderzoeken, het afval dat daarvan komt?

De VOORZITTER: De heer Joling en hij is wat mij betreft nu even letterlijk de laatste in de rij. Daarmee zou ik dit interruptiedebat, dat toch wel heel veel vragen bevat over een nadere onderbouwing van iets wat de BBB uitgezocht wil hebben, willen afronden. De heer Joling.

De heer JOLING (PvdA): U noemde net een zeer terecht punt, iets wat de BBB uitgezocht zou willen hebben. Ik heb het opiniestuk dat de heer Nieboer heeft geschreven, voor me. Daarin is de heer Nieboer heel erg uitgesproken. Hij zegt: *'Wat willen we in de provincie? Willen we een provincie vol turbines, glas, batterijen, masten of kabels? Of willen we een enkele centrale?'* Daarmee wekt de heer Nieboer bij mij de indruk dat hij al een keuze heeft gemaakt. Hoe zit dat, meneer Nieboer – via u, voorzitter?

De heer NIEBOER (BBB): U hebt het blijkbaar goed gelezen. Want wij zeggen daarin niet dat wij al een keuze gemaakt hebben. Alleen, wij stellen twee dingen tegenover elkaar. U hebt in het voorgaande Partij van de Arbeid-stuk, dat een paar dagen eerder verscheen, misschien wel hetzelfde gedaan. Dus ik denk dat we wat dat betreft gelijk opgaan in dat verhaal.

De heer JOLING (PvdA): Meneer Nieboer, u zegt dat u voor een keuze staat en dat wij ook een keuze hebben gemaakt. Alleen, u maakt geen keuze, want u zegt: of een kerncentrale, of de hele energiemix. Dat staat in uw stuk. Hoe zit dat, meneer Nieboer?

De heer NIEBOER (BBB): Meneer Joling, u zegt: kernenergie of de volledige mix. Dat gaat tegen elkaar in. Bij de volledige mix zit kernenergie erin. Wij onderzoeken alle mogelijkheden van energie. Het liefst zo veel mogelijk alle vormen van energie, nieuwe vormen van energie. Dat willen wij graag in het verhaal meenemen en daarna nemen wij de politieke beslissing over waar wij definitief voor gaan kiezen. Dus ik denk dat u bezig bent om ons op dit moment steeds in een hoekje te willen drukken: 'u bent voor een kerncentrale in de Eemshaven', 'u zit daarin', 'u wilt dit met kernenergie'. Dat is helemaal niet waar. Natuurlijk hebben wij de kennis om op gegeven moment te zeggen dat je iets met

kernenergie te kunnen doen. Maar wij hebben nog niet gezegd dát we het gaan doen. We willen het nu graag beperken tot het volledige onderzoek en daarna komen we tot bepaalde conclusies.

De VOORZITTER: De heer Joling, ten slotte.

De heer JOLING (PvdA): Ten slotte. Dus de conclusie die ik trek op basis van uw opiniestuk dat u een keuze maakt tussen of het een of het ander, is niet de juiste conclusie. Klopt dat, meneer Nieboer?

De heer NIEBOER (BBB): Meneer Joling, dat klopt 100 procent. Wij maken op dit moment nog geen vaste keuze.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan geef ik graag de heer Joling zelf de gelegenheid om namens de Partij van de Arbeid zijn standpunt toe te lichten.

Even over de techniek van spreken via de voorzitter. Het loont de moeite om het woord 'u' niet te gebruiken. Want ik ben 'u'. Dat is eigenlijk de enige tip die ik vandaag namens deze vogel zou willen meegeven.

De heer JOLING (PvdA): Voorzitter, toen ik 'u' zei, knaagde direct iets van geweten in mij dat direct zei: 'Dat moet je niet weer doen, Richard.' Dus ik zal erop letten.

Ik zal het even kort houden. Ik ga nu nog niet inhoudelijk in de motie die net voorbij is gekomen en de moties die eventueel nog gaan komen. Dus ik houd het even heel kort. Het Bouwstenen-document heb ik gezien en gelezen. We kunnen ons in grote lijnen vinden in wat daarin staat. Als Partij van de Arbeid beschouwen we klimaat- en milieubeleid als een essentiële kans voor werk en inkomenszekerheid. Isoleren is heel erg belangrijk voor de Partij van de Arbeid. Want wat we niet verbruiken, hoeven we ook niet op te wekken.

Verder vindt de Partij van de Arbeid dat we ambitieus moeten zijn in zonne-energie. In het stuk staat al dat er uitvoering gegeven wordt aan de motie 'Isolatie op dak'. Alleen, dat staat er heel vrijblijvend in. En omdat wij daar toch iets meer kracht bij willen zetten, hebben wij een motie die ik hierbij wil indienen, ook namens de SP, D66 en Volt.

De VOORZITTER: Ja, waarbij Volt wel een heel passende afzender is voor een motie met deze strekking. Ik heb hier een motie voor mij liggen met de briefhoofden van de Partij van de Arbeid, de SP, D66 en Volt. 'Zonnepanelen op openbare parkeerplaatsen in Groningen' staat erboven. Het volgnummer van deze motie is 113. De motie eindigt met het volgende verzoek aan Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- de provincie Groningen al stappen heeft gezet om zonne-energie te bevorderen, maar dat er nog ruimte is voor verdere uitbreiding;
- het plaatsen van zonnepanelen op openbare parkeerplaatsen een win-winsituatie kan zijn: het benutten van ongebruikte ruimte én het opwekken van duurzame energie;

Overwegende dat:

- zonne-energie een belangrijke bijdrage levert aan de energietransitie en het verminderen van het gebruik van fossiele brandstoffen;
- openbare parkeerplaatsen vaak grote, onbenutte oppervlakten zijn die geschikt zijn voor het plaatsen van zonnepanelen;
- een Tweede Kamermotie reeds heeft gesteld dat alle openbare parkeerplaatsen voorzien moeten worden van een dak met zonnepanelen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- versneld uitvoering te geven aan de Tweede Kamermotie om alle openbare parkeerplaatsen in de provincie Groningen te voorzien van een dak met zonnepanelen;
- hierbij nauw samen te werken met gemeenten en andere betrokken partijen om de realisatie te bevorderen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer JOLING (PvdA): Je zou de motie zo kunnen uitleggen: oeh, dat gaat de provincie heel erg veel geld kosten. Dat is absoluut niet de bedoeling achter deze motie. De bedoeling achter deze motie is dat we uitvoering gaan geven aan die motie in de Tweede Kamer. Ik weet dat er heel veel partijen zijn die graag hierin willen investeren. Dus ik zou de motie vooral zo zien dat we op een versnelde

manier uitvoering gaan geven aan die Tweede Kamermotie en dat niet direct op geld gaan zetten. Want als wij als provincie dat volledig zouden financieren, dan zouden we misschien wel in het armenhuis kunnen komen. Dat is dus niet de strekking achter deze motie.

En tot slot, samenvattend. Onze partij streeft naar een energiebeleid dat economische vooruitgang stimuleert, terwijl we ook zorg blijven houden voor een duurzame en rechtvaardige samenleving.

De VOORZITTER: Blijft u nog even staan, meneer Joling, want de heer Bennema nadert de interruptiemicrofoon met gepaste traagheid. Dus er dreigt wat. De heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Haastige spoed is zelden goed, voorzitter.

Ik heb begrepen dat de PvdA kernenergie categorisch wil uitsluiten. En dan is de vraag: wind en zon zijn fluctuerende bronnen. Welke stabiele energievoorziening moet daar dan het gat vullen? Want er is gewoon te weinig als je alleen zon en wind hebt. Hoe gaat de PvdA het tekort aan energie oplossen?

De heer JOLING (PvdA): Dat is een heel goede vraag van de heer Bennema. Er zijn verschillende mogelijkheden. Een van de mogelijkheden is wat er nu heel snel zit aan te komen, namelijk dat wij tijdelijk energie gaan opslaan in waterstof. Op het moment dat er tekort is, gaan we dat weer inzetten.

De heer BENNEMA (VVD): Dat is mogelijk, waterstof. Maar om waterstof te maken heb je eigenlijk twee keer zoveel energie nodig. Als je met zon en wind wilt doen, dan betekent dus feitelijk dat je alles moet gaan volzetten. Is die conclusie juist?

De heer JOLING (PvdA): Nou, ik weet dat er in anderhalf jaar tijd een windpark op zee gebouwd is dat net zoveel energie geeft als de kerncentrale in Borssele. Dus er zijn heel wat mogelijkheden om op een alternatieve manier energie op te wekken.

De heer BENNEMA (VVD): De PvdA heeft het over de hoeveelheid grondstoffen die nodig is voor een kerncentrale, bijvoorbeeld uranium, en dat dat niet toereikend zou zijn. Maar wat zou het dan betekenen als je dit gaat doen? De hele zee volzetten, maar ook land? Want er is gewoon te weinig als je dit zo doet. Dan heb je ook koper en allerlei grondstoffen nodig. Wat voor berg grondstoffen heb je wel niet nodig om deze droom te realiseren?

De heer JOLING (PvdA): Nou, weet u? Er komen steeds meer mogelijkheden om grondstoffen te delven. Voor die windmolens zijn bijvoorbeeld gigantisch zware magneten nodig. Er is al ontdekt dat bij Scandinavië weer een heel grote mijn in de grond zit met die grondstoffen. Dus er zijn gewoon steeds weer nieuwe mogelijkheden die deze mooie droom van ons waar gaan maken.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Zoals aangekondigd in de commissie, komen wij zodadelijk met een motie. Wij zien als geen ander het belang van een veilige en duurzame energievoorziening niet ten koste van onze leefomgeving en goed voor de toekomst van onze kinderen. Dat betekent minder fossiel en meer inzet op de oneindig aanwezige zonne- en windenergie. Maar dat betekent ook rekening houden met pieken en dalen in de hoeveelheid opgewekte energie en dat er door verschillen in vraag en aanbod heftige prijsfluctuaties kunnen ontstaan. Zo erg dat er soms gestopt wordt met het opwekken van duurzame energie, omdat er sprake is van negatieve prijzen of omdat het net het aanbod niet aankan.

Daarom moeten bij het uitwerken van alle toekomstige energiescenario's ook alle mogelijkheden onderzocht worden om te komen tot een opslag van energie en daarmee een betere dosering en een stabiel prijsniveau. Dat kan betekenen wellicht grotere batterijopstellingen. Omdat deze mogelijkheden bij motie in december 2023 zijn beperkt als het gaat om de landschappelijke inpasbaarheid, willen wij voorkomen dat de opslagopties nu niet worden onderzocht. Afhankelijk van de uitkomst van het onderzoek zullen we moeten kijken naar landschappelijke inpassing. Bij dezen de motie.

De VOORZITTER: Dat is een motie die de briefhoofden bevat van GroenLinks, D66 en het CDA, met als titel 'Duurzame opslag'. Het volgnummer van deze motie is 114. De motie eindigt met de volgende oproep aan Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- windparken met enige regelmaat worden stilgezet omdat de opgewekte energie alleen tegen een negatieve opbrengst kan worden afgezet op de energiemarkt;
- op energiemarkt vraag en aanbod onvoldoende op elkaar afgestemd zijn;
- consumenten en bedrijven gebaat zijn bij stabiele prijzen en beschikbaarheid van energie;
- de netcapaciteit regelmatig onvoldoende is om alle opgewekte duurzame energie vanuit zon en wind te transporteren naar eindgebruikers;
- de provincie Groningen op dit moment geen mogelijkheden biedt om door middel van duurzame opslag van energie hierin een rol te spelen;

Overwegende dat:

- betaalbare energie te allen tijde voor onze inwoners en bedrijven beschikbaar moet zijn;
- het niet-gebruiken van capaciteit bij wind- en zonneparken leidt tot niet-rendabele investeringen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- binnen de Bouwstenen van het Energieprogramma de mogelijkheden te onderzoeken om te komen tot energieopslag, met als doel een stabiele en betaalbare energievoorziening voor onze provincie en hierbij op voorhand geen vormen van opslag uit te sluiten, zodat ook (grootschalige) batterijopslag als mogelijkheid wordt onderzocht;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Met als toevoeging dat '*grootschalig*' tussen haakjes staat in het dictum.

Dan tot slot zal er tijdens dit debat een aantal moties worden ingediend over kernenergie in onze provincie. En u zult begrijpen dat wij alle moties op dat terrein zullen steunen, want kernenergie in onze provincie is voor ons geen optie.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): De inbreng voor het Bouwstenen-document van onze fractie hebben we uitgebreid mee kunnen geven aan de gedeputeerde in de commissie. De gedeputeerde heeft hier zeer uitgebreid op gereflecteerd en antwoorden op gegeven – dank daarvoor. We hebben nu geen reden om daar aanvullingen op te doen en we zullen reageren op de moties in de tweede termijn.

Wel zijn we ontzettend verheugd dat de BBB zo'n 180-gradendraai heeft gemaakt zoals we vandaag hebben kunnen zien. In de commissie was er een totaal andere woordvoering dan nu: daar zijn we hartstikke blij mee. We roepen de VVD en Forum voor Democratie op om dezelfde draai van te maken. Dus van harte uitgenodigd!

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Het College legt een nieuwe energievisie voor en ze hebben aangegeven, onze inbreng van belang te vinden. Dat vinden wij natuurlijk ook. We zijn reeds eerder betrokken geweest bij het proces door middel van informatiebijeenkomsten en een *expertmeeting*. Dat hebben we allemaal zeer gewaardeerd. Daarbij hebben we in de commissievergadering van 15 mei uitgebreid het debat gevoerd over dit onderwerp. Dit alles zodat wij onze wensen en bedenkingen vandaag concreet kunnen maken en dat doen we dus bij dezen.

Voor onze fractie is het een absolute voorwaarde dat de brede verkenning met betrekking tot de inzet van de middelen wordt uitgevoerd. Wij vinden dat geen enkele vorm van opwek bij voorbaat moet worden uitgesloten in het onderzoek. Het zou naar onze mening ook zeer inconsequent zijn om te spreken over een brede verkenning en tegelijkertijd op voorhand middelen of technieken uit te sluiten.

Onze fractie wil op dit moment dan ook niet vooruitlopen op de uitkomst van de brede energieverkenning. Wel hebben wij een visie op de inhoud van die brede verkenning. Daarover hebben we een drietal vragen aan het College. Bij de uitwerking van de brede verkenning moet het principe leidend zijn dat de inzet van de gebruikte middelen effectief – en wij bedoel daarmee doelmatig en doeltreffend – bijdragen aan het bereiken van de doelstelling: het creëren van een betaalbaar, betrouwbaar, beschikbaar en toekomstig energiesysteem. Onze vraag is dus: wordt dit onderdeel van de brede verkenning?

Mevrouw BUIGEL (D66): Luisterend naar het betoog van Groninger Belang zat ik mijzelf iets af te vragen. Als alle opties openstaan, betekent dit dan ook dat we kunnen gaan onderzoeken of windmolens hoger of bijvoorbeeld zonneparken groter zullen zijn? En dat we die dan ook in de toekomst zo zullen realiseren?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Het is bekend dat onze fractie geen voorstander is van grootschalige wind- en zonneparken en dat wij daar in het verleden ook nooit een geheim van hebben gemaakt. Dus het zou inconsequent zijn als wij zeggen dat wij daar met veel plezier aan zouden gaan meewerken. Maar wat een brede verkenning mogelijk moet maken, is de vraag die ik nu heb gesteld, namelijk dat wij eigenlijk onze inzet van de middelen langs een meetlat moeten leggen om een doel te bereiken. En die middelen die het meest geschikt zijn om die doelstelling te bereiken, zullen uiteindelijk boven komen drijven in die discussie. Wij willen niet vooruitlopen op die discussie.

Het probleem is denk ik dat wij op dit moment ook hebben gezien dat de mix die wij op dit moment handhaven, ruim onvoldoende is. We hebben een kennisbijeenkomst gehad om in die mix bijvoorbeeld andere dingen toe te voegen. In dit geval hebben we het bijvoorbeeld over kernenergie. Maar er zijn meer middelen die ook die mix effectief zouden kunnen aanvullen en die de mix effectiever zouden maken.

Onze voorkeur ligt niet direct in de richting van het uitbreiden van grootschalige zon en wind op land. Wij zien veel meer in het creëren van een stabiele basislast om die mix te complementeren. Wij spreken daarbij nu nog niet de wens uit voor het inzetten van één middel.

Mevrouw BUIGEL (D66): Maar zou Groninger Belang dan wel een verkenning of een onderzoek kunnen ondersteuning naar misschien wat bredere opties, bijvoorbeeld inderdaad die hogere windmolens of grotere zonneparken – ook al heeft dat niet uw voorkeur. Want is juist wel mooi als wij naar een breed palet kunnen gaan kijken, daar goed onderzoek naar kunnen doen en dan kunnen we daarna inderdaad een mooi debat voeren over de keuzes die elke partij graag zou willen.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Nou, wij willen op dit moment gewoon niet vooruitlopen op de inhoud van de Bouwstenen-document. Daarvoor hebben we dus nu ook die vragen richting het College, waarin we heel zorgvuldig formuleren de dingen die daarin onderzocht moeten worden en waar die dan toe moeten leiden. Dus de elementen waaruit dat onderzoek moet ontstaan of moet bestaan, is voor ons van groot belang. En daar hechten wij heel erg aan.

We gaan nu niet vooruitlopen in dit proces op welke technieken dat dan zouden zijn en hoe hoog die technieken zijn of hoe vaak ze gebruikt moeten worden. Of in uw geval vraagt u dan hoe hoog molens moeten zijn. Wij willen een objectief onderzoek naar de inzet van de meest effectieve combinatie en naar de inzet om de maximale opbrengst te halen. Ik zal daar ook verder in mijn betoog uitleg aan geven.

De VOORZITTER: Mevrouw Buigel, ten slotte.

Mevrouw BUIGEL (D66): Wij geven in het Bouwstenen-document wel kaders mee, zoals een windmolen waarvan we ze niet toestaan hoger dan 20 meter. Het zou wel heel erg zonde zijn als we dat niet mee zouden nemen in de verkenning. Want het zou misschien wel in de berekeningen een mooie optie zijn die ons wel naar onze duurzame doelen zou brengen. Dus als ik zo mevrouw Zondag hoor, is er dan misschien wel een mogelijkheid dat Groninger Belang wil nadenken over enige verkenning of een breder palet daarvan?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ja, u doet nu wel een beroep op een heel gedetailleerde vraag. U vraagt mij iets waar ik eigenlijk zelf geen technische onderbouwing voor kan geven. U veronderstelt dat een aantal dingen waarschijnlijk een positieve bijdrage zal leveren. Wij weten allemaal dat aan elke vorm van inzet van energie twee kanten zitten en dat aan elk voordeel dat wij dan bieden, ook een nadeel kleeft. Dus ik wil dat uitgezocht zien en ik wil dat kunnen vergelijken.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ik hoorde mevrouw Zondag een heel rijtje opnoemen van waar het energiesysteem dan aan moet voldoen. Het moet betrouwbaar zijn, het moet betaalbaar zijn. Dat hebben we wel vaker gehoord. Ik zat goed te luisteren. Ik heb het woord 'veiligheid' niet gehoord en ik hoor mevrouw Zondag niks uitsluiten, dus ook geen kernenergie. Hoe kijkt mevrouw Zondag naar die veiligheid als het gaat om kernenergie, zeker als ik ook kijk naar de fractie van Groninger Belang in de vorige periode, waar mensen zeer emotioneel betrokken waren op het aardbevingsdossier? Hoe kijkt u naar die inwoners van onze provincie?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ja, ik kan meneer Meendering in het vervolg van mijn betoog bedienen en antwoord geven op die vraag. En ik ben het met u eens en dat staat ook hier op mijn papier geschreven dat die gebruikte mix veilig en schoon moet zijn.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Maar dan onderbreek ik even deze interruptie en wacht ik het even verder af.

De VOORZITTER: Dat lijkt me heel verstandig. Gaat u door met uw betoog.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ik was gebleven bij mijn eerste vraag: wordt het onderdeel van de brede verkenning, die inzet van de gebruikte middelen en de effectiviteit daarvan?

Belangrijk is ook om te berekenen of de reeds behaalde CO₂-doelstellingen haalbaar zijn. Wij zien graag in die brede energieverkenning een analyse uitgewerkt die duidelijk maakt hoe haalbaar of hoe onhaalbaar de doelen van de provincie zijn in relatie tot de inzet van die onderzochte middelen. Dus de vraag is concreet: maakt die berekening deel uit van die brede verkenning?

En als derde: de uitkomst van de brede verkenning moet een energiemix worden die het algemeen belang van de Groningers dient. Onze fractie definieert dat Groninger belang als volgt: iedere Groninger heeft het meeste baat bij een energiesysteem dat 24 uur per dag en 365 dagen per jaar energie beschikbaar maakt tegen een zo laag mogelijke prijs. Deze energievoorziening moet een zo gering mogelijk ruimtebeslag leggen op de ruimte in onze provincie, omdat overige belangrijke functies in die ruimte – zoals landbouw, woningbouw, infrastructuur en natuur – ook een plek moeten krijgen. En daarnaast moet die gebruikte mix veilig en schoon zijn. Is het College het met ons eens en is dit ook het streven binnen die brede energieverkenning?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, ik ga nu maar verder, want ik heb zonet het antwoord indirect gehoord. Het woord 'veilig' is nu wel genoemd door mevrouw Zondag – dank daarvoor. Alleen, ervaart mevrouw Zondag op dit moment kernenergie als veilig, als we kijken zowel naar de opwek als naar de afvalsituatie?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): De heer Meendering vraagt weer naar de uitkomsten van het onderzoek. Ik verwijs u ernaar dat wij stellen dat wij de energiemix ingevuld willen zien met middelen die veilig en schoon zijn. Het onderzoek zal daar voldoende waarborgen voor moeten bieden dat de technieken die we daarvoor gaan inzetten, daaraan voldoen.

De VOORZITTER: De heer Meendering: ik denk ten slotte?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, laten we het zo inderdaad doen, daar hebt u gelijk in. Maar mevrouw Zondag geeft geen antwoord op mijn vraag. Ik vraag heel concreet: ervaart Groninger Belang op dit moment kernenergie zowel qua opwek als qua afval als veilig?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ja, ik val in herhaling. U vraagt mij naar de uitkomst van de resultaten van het onderzoek dat we gaan doen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Nou hebben wij zelf ook al wat onderzoek gedaan en ook het Laka daarnaar gevraagd. Het beheer van hoogradioactief afval vereist veilige opslagfaciliteiten voor duizenden jaren en na 280.000 jaar komt er ineens veel meer radioactieve straling vrij. De vaten waar nu het afval in zit, zijn ook vatbaar voor vocht en zout. Dus bij elkaar optellende kunnen we al concluderen dat het niet veilig is. De vraag is: waarom wil Groninger Belang afwachten terwijl we al weten dat het nog niet veilig opgeslagen kan worden voor die duizenden jaren? En is Groninger Belang dan van mening dat je daar zomaar een hypotheek op kunt nemen voor die komende duizenden jaren?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Groninger Belang is van mening dat de ingezette middelen veilig en schoon moeten zijn. En ja, dat willen wij door een onderzoek te laten doen. Ja, kernenergie is dan een van de onderdelen. Het zal in het Bouwstenen-document meegenomen worden. Wij willen door onderzoek bevestigd zien in hoeverre dat veilig en schoon is. Mevrouw Feenstra haalt een bron aan die ons ook bekend is. En mevrouw Feenstra zal ongetwijfeld bijvoorbeeld ook de bronnen kennen die de Stichting e-Lise produceert of de Stichting Groene Kernenergie. Dat zijn de twee kanten van de medaille. Wij willen in dit verhaal de twee kanten van de medaille en daar vragen wij ook om in drie brede energieverkenning dat we die graag onderzocht zien, zodat we daarna van twee kanten goed geïnformeerd de keuze binnen de fractie kunnen maken.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik hoorde Groninger Belang zeggen dat ze al op de hoogte is van meerdere bronnen, zowel Laka als e-Lise. Dus ik vraag me echt af waarom Groninger Belang nu niet

een keuze kan maken en wil men alsnog nog een keer die bronnen boven tafel hebben en daar een onderzoek naar laten doen. Groninger Belang komt heel geïnformeerd over. Dus waarom kan Groninger Belang nu niet die keuze maken?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Wij willen die keuze nu nog niet maken. Dat is het kortste antwoord dat ik mevrouw Feenstra kan geven. Wij willen die keuze nu nog niet maken, wij willen kijken naar het Bouwstenen-document. In grote meerderheid in deze Statenzaal is besloten dat we die procedure gaan volgen en wij zien daar ook met heel veel belangstelling naar uit.

De VOORZITTER: Mevrouw Feenstra, ten slotte.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ten slotte, voorzitter. Het proces dat we afgesproken hebben, is dat de Staten ook kaders kunnen meegeven als het gaat om de Bouwstenen voor Energie. Dus dit is het moment om die kaders aan te geven. En dan als laatste tip: u bent geïnformeerd, maak nu die keuzes, zodat we de kaders ook nu kunnen meegeven.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ik hoor geen vraag, maar ik wil toch wel graag even reageren. Wij geven die kaders mee, daarvoor sta ik hier nu op dit moment achter het kathedraal en heb ik drie voor onze fractie belangrijke vragen gesteld waarmee we de kaders stellen voor dat Bouwstenen-document. En wij kiezen uitdrukkelijk voor het invullen van de middelen, maar wij kiezen voor het stellen van de kaders waarbinnen die middelen kunnen worden onderzocht. Duidelijker kan ik het toch niet formuleren.

De heer DE WIT (CDA): Ik hoorde mevrouw Zondag namens Groninger Belang net zeggen dat een ruime meerderheid die keuze al heeft gemaakt. Maar die keuze ligt vandaag volgens mij voor, maar dat is niet de vraag die ik had.

Ik heb mevrouw Zondag eigenlijk weinig gehoord over de onrust die er vooral in het aardbevingsgebied heerst over de standpunten rondom kernenergie in dat gebied. Hoe kijkt Groninger Belang aan tegen die onrust onder inwoners, waaronder ook de petitie die ons vandaag is aangeboden?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ja, wij nemen daar absoluut kennis van, natuurlijk. Wij lezen artikelen in de kranten over de onrust. Wij hebben mede gediscussieerd met mensen die lid zijn van Milieudefensie, die vandaag de petitie hebben overhandigd. Ook in die contreien hebben wij geventileerd hoe wij tegenover dit probleem staan.

Daarnaast nemen wij alle informatie waarover wij beschikken, mee terug naar onze leden. Wij gaan nog een traject in. Dat heb ik u in de vorige bijeenkomst die we hierover hebben gehad, ook geventileerd, namelijk dat wij een informatieavond gaan organiseren met daarbij een voorstander en een tegenstander die met elkaar in discussie laten gaan. En voor de rest willen wij gewoon de procedure volgen die wij met elkaar hebben afgesproken in deze zaal. Ik heb net gesteld – dan val ik in herhaling – dat wij de kaders willen meegeven voor dit Bouwstenen-document, waarvan wij vinden dat die belangrijk zijn voor het invullen daarvan. En dan wachten we de uitkomst af.

De heer DE WIT (CDA): Begrijp ik het dan goed dat als de leden van Groninger Belang zeggen dat zij iets niet willen, het dan niet gebeurt?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Dan trekt de heer De Wit een voorbarige conclusie, omdat wij ervan overtuigd zijn dat onze leden allemaal hun eigen redenen hebben om voor of tegen te stemmen. Want dat gaat over kernenergie, over dat ene onderdeel dat straks onderdeel is van dat Bouwstenen-document. Wij hanteren bij Groninger Belang het principe dat onze leden zelfstandig hun mening daarover kunnen ventileren en daar hebben wij ook respect voor. Daarnaast hebben wij ook nog als Groninger Belang een gemeenschappelijk belang van de Groningers te dienen. Dus dat is een discussie waar wij nu volop in zitten. Daar willen wij ook nog niet binnen fractie op vooruitlopen.

De heer DE WIT (CDA): Nou, ik ben eigenlijk wel blij dat Groninger Belang daaraan refereert. Want die leden hebben zich al uitgesproken. Die hebben een motie ingediend in Het Hogeland waarin ze zeggen dat ze absoluut geen kernenergie willen. Die hebben in Eemsdelta een motie hebben ingediend waarin ze daar zeggen dat ze absoluut geen kernenergie willen. Die hebben in Stadskanaal mede een motie ingediend waarin ze zeggen dat ze absoluut geen kernenergie willen. Dus betekent dat als de

leden zich zo openlijk uitspreken, dat Groninger Belang zegt: 'Wij bieden geen ruimte voor kernenergie'?

De VOORZITTER: Mevrouw Zondag, zonder last of ruggespraak.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): De heer De Wit probeert toch een uitspraak aan mij te ontlokken op dit moment waar wij niet aan toe zijn. Daar gaan we niet verder op in. Wij voeren de discussie op het moment met onze leden, die wij zelf geschikt achten. Wij zullen daarin onze eigen verantwoordelijkheid nemen. Wij hebben net aangegeven dat we hier in de Staten ook duidelijk zijn wat betreft het Bouwstenen-document. Daar gaan we niet van afwijken, wij houden wat dat betreft onze eigen voortgang van het proces goed in de gaten. Maar daar zijn we zelf allemaal bij. Wij laten ons op dit moment geen uitspraak ontlokken waar wij nu nog onvoldoende onderbouwing aan kunnen geven.

De heer JOLING (PvdA): Ik wil graag nog even doorvragen op wat mevrouw Zondag net zei, namelijk dat ze geen keuze wil maken. We hebben in Groningen te maken gehad met die gaswinning. Daar weten we allemaal van. We weten ook wat dat doet met onze inwoners en ook met het draagvlak, ook met het draagvlak dat we als politiek hebben. Maar als je als politieke partij geen keuze maakt, dan laat je dus mensen – is mijn mening – onnodig in stress achter, doordat mensen denken: oeh jee, wat gaat er gebeuren? Dan maak je toch al een keuze als politieke partij, door geen keuze te maken en mensen in die stress te laten? Of zie ik dat verkeerd?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ik denk dat de heer Joling dat toch een beetje verkeerd ziet. Ik denk dat zorgvuldigheid in het proces vooropstaat. Wij hebben allemaal zo onze motivatie en dat is een persoonlijke motivatie. Ik kan niet voor iedereen spreken in de hele provincie. Wij hebben een algemeen belang dat we moeten bedienen. Dat doen wij door middel van dit proces. En door er in dit proces zo de nadruk op te leggen dat we één middel uit dit proces, uit dat Bouwstenen-document, naar voren halen, dan missen we de kans om die brede discussie te voeren. Dat vind ik persoonlijk een gemis.

Er zijn, behalve kernenergie, nog veel meer middelen om grootschalig een basislast op te wekken. Dat weet de heer Joling waarschijnlijk ook. Maar die blijven nu op dit moment helemaal buiten de discussie, terwijl daar misschien wel ook extreme voorstanders van zijn maar ook extreme tegenstanders. Waarom willen er partijen in deze zaal iedere keer één bouwsteen daar zo uit lichten op dit moment? Dat lijkt mij niet een manier om de discussie open in te gaan. Ik wil graag dat het accent van dat ene middelen afgehaald wordt door te zeggen: *trust the process!*

De heer JOLING (PvdA): Mevrouw Zondag zegt dat zij zorgvuldigheid wil. Maar volgens mij hebben we dat hier heel vaak gehoord: we willen zorgvuldigheid', 'we gaan alles nog heel goed uitzoeken en dan gaan we wel een beslissing nemen'. Maar dan laat je de mensen toch heel lang in onzekerheid als politieke partij?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): De heer Joling heeft het over onzekerheid. Nou, die onzekerheid bestaat op dit moment helemaal niet. Wij hebben een omgevingsverordening die geen enkele vorm van kernenergie in deze provincie toestaat. Niet in de Eemshaven, niet op een andere plek in deze provincie. En die sluit tevens op dit moment uit dat er kernenergieafval onder de grond wordt gestopt. Totdat we dat gaan veranderen of totdat we daar misschien geen verandering in aanbrengen, is er helemaal niets mogelijk in deze provincie. Dus hoezo 'onzekerheid op dit moment'? Er is geen onzekerheid. Het is staand beleid dat er in deze provincie geen kernenergie kan worden opgewekt, niet in de Eemshaven en er kan ook geen afval in de bodem komen. Dat is bevestigd op provinciaal niveau, maar tevens op landelijk niveau.

De VOORZITTER: De heer Joling, ten slotte.

De heer JOLING (PvdA): Voorzitter, ten slotte. Maar, zeg ik dan, als je het wel wilt laten onderzoeken, zet je dan de deur niet op een kier voor toch een kerncentrale?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Misschien als u het zo formuleert, dat meneer Joling dat zo vindt. Maar wij zien het anders. Wij zien gewoon de noodzaak om dingen af te wegen tegen elkaar. En wij willen en wij blijven ervan overtuigd dat alle middelen moeten worden onderzocht. Wij hebben zelf in aanloop naar het Bouwstenen-document ook al een aantal nieuwe technieken, dat op dit moment

helemaal nog niet in het Bouwstenen-document stond, bij de ambtenaren voorgelegd en die hebben ons beloofd dat dit ook wordt meegenomen in het document. Dus laten we alstublieft stoppen met de focus te leggen op een van die bouwstenen en daarbij andere, misschien ook heel veelbelovende bouwstenen te vergeten.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Mevrouw Zondag zegt terecht: leg niet de focus op één onderwerp op dit moment. Daar heeft ze denk ik een punt met kernenergie. Aan de andere kant is een ander onderwerp zon en wind uitbreiden op land volgens mij voor Groninger Belang geen optie. Maar ze noemt ook dat er zoveel andere middelen zijn die ook wel kunnen bijdragen aan in onze energievoorziening. 'Zoveel andere middelen'. Welke andere middelen worden daarbij bedoeld door mevrouw Zondag?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Het is aantrekkelijk om daar in de diepte op in te gaan. Ik zou dat gesprek over die voorstellen best wel met de heer Meendering willen voeren. Wij hebben ze als suggesties ingebracht om ze mee te nemen in het rapport. En dan kom ik er weer op terug, want ik blijf maar in herhaling vallen. Ook in dat geval wachten we af wat daarvan in beide gevallen de voor- en de nadelen zijn. De heer Meendering legt mij een stuk specialisme in de mond dat ik eigenlijk niet helemaal niet pretendeer te hebben. Als fractie hebben wij voorkeuren, maar wij vinden niet dat we op dit moment die zo kunnen onderbouwen dat we daar ook een verantwoorde keuze in kunnen maken. Daar hebben we dat Bouwstenen-document voor nodig. Daarvoor heb ik nu ook die kaders zo helder neergelegd. Dat zijn de dingen waar wij straks de uitslag van de onderzoeken langs gaan leggen. Dat is onze meetlat. Niet eerder en niet later.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, ik zal het eens proberen te formuleren met een concrete vraag, of iemand een concrete vraag kan beantwoorden in deze zaal. Welke suggesties heeft Groninger Belang bij de ambtenaren neergelegd?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ja, dan moet ik gaan nadenken of ik politiek wil gaan bedrijven, waarvoor ik hier in feite in deze zaal sta en waar ik eigenlijk in een aantal gevallen weleens hekel aan heb. Laat ik gewoon zeggen: wij hebben als een van de onderwerpen aangedragen de nieuwe boortechneken die geschikt zijn om in extreem diepe aardlagen warmte te winnen. Dat is een heel nieuwe techniek. Maar een van de andere technieken is bijvoorbeeld ook het transport van witte waterstof uit het buitenland. Er zijn zoveel mogelijkheden dat ik het niet verantwoord vind dat we in deze zaal vandaag alleen maar de nadruk leggen op het bouwsteenelement kernenergie.

De VOORZITTER: De heer Meendering, ten slotte.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Nou, dank aan mevrouw Zondag. Twee concrete voorbeelden, maar ik heb het idee dat het er nog meer zijn. Dus ik geef haar nog de gelegenheid. Ik vraag haar: zijn er dan nog meer?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Nee, u zoekt nu de grens op. Die is bereikt. Ik heb u een aantal voorbeelden genoemd. Dat moet voldoende zijn. Voor de rest gaat het er niet om wat ik hier aan concrete voorbeelden op tafel leg, maar om de kaders die wij vandaag stellen en het Bouwstenen-document dat daar invulling aan gaat geven.

De heer BENNEMA (VVD): Waar haalt Groningen de energie vandaan? Dat is de vraag. Het kunnen beschikken over voldoende energie is een bepalende factor voor onze welvaart. Wij willen ons huis kunnen verwarmen, we willen kunnen reizen, maar ook onze industrie behouden. Dankzij aardgas hadden we vroeger een goedkope energiebron en heeft Groningen nog steeds veel energie-intensieve industrie. Dat staat nu op het spel.

Traditionele energiebronnen worden afgebouwd. We moeten nieuwe wegen inslaan en in 2030, is de voorspelling, is er waarschijnlijk nog maar 30 procent fossielvrije energie. Dat betekent dat na 2050 met een doelstelling van 100 procent een gat van 70 procent moet worden overbrugd. Dat is een gigantische opgave en die is niet met enkele bouwsteentjes als zon en wind te vullen. Om energie beschikbaar, betaalbaar, bestendig en betrouwbaar te houden, is het echt nodig om alle mogelijkheden te verkennen. Uitsluiting komt ons duur te staan. Met open vizier rationele keuzes maken en niet in de emotie meteen alle mogelijkheden uitsluiten. Men moet zich afvragen: hoe dan wel? Dat is de vraag die iedereen zich moet stellen.

De VVD is blij dat het College met het Bouwstenen-document voor het Programma Energie alle oplossingsrichtingen in beeld brengt. Wij zeggen ook tegen de gedeputeerde: onderzoek alles en behoud het goede. Laten we de echte keuzes maken straks in de Omgevingsvisie en –verordening die het komend najaar op de agenda staan. Dat is de juiste plaats voor een samenhangende visie.

Toch wel even over kernenergie. Want een jaar geleden heeft de VVD in de Staten samen met andere partijen een lans gebroken om kernenergie in de brede energiemix op te nemen. Want we hebben naast sterk fluctuerende bronnen als wind- en zonne-energie ook stabiele energie nodig, een stabiele bron. En naast bijvoorbeeld een biomassacentrale kan dit ook een kerncentrale zijn. Daarbij denkt de VVD niet alleen aan traditionele grote centrales, maar denken wij ook aan alle varianten, bijvoorbeeld ook de kleine, de SMR's, die in de buurt van grote verbruikers geplaatst kunnen worden.

Wij denken dat het goed is om in het najaar nog eens een kennissessie over energie in de breedte te organiseren en dan met kennis van zaken in samenhang een visie neer te zetten die Groningen voor de toekomst genoeg energie zal geven.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik ben even benieuwd wat dan die 'stabiele factor' is die de VVD naast zon en wind ziet.

De heer BENNEMA (VVD): Ik noemde er nu twee. Dat zou bijvoorbeeld kernenergie kunnen zijn. Je kunt bijvoorbeeld ook biomassa realiseren of ondergrondse koolstofopslag onder de zeebodem. Andere zaken zijn bijvoorbeeld energiedragers die die stabiliteit kunnen brengen. Kijk, batterijen zijn ook genoemd, maar dat is maar heel beperkte capaciteit. Die kun je inzetten, ook dat is een weg: waterstof. Maar waterstof moet wel gemaakt worden en dan kom je weer op wat dan de bron is van die energie. En je kunt energie importeren: dat kan natuurlijk ook.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Maar veel van deze technieken die de heer Bennema noemt, zijn toch volgens mij nog volop in ontwikkeling. Wat is dan de stabiliteit die we kunnen bieden aan het energiesysteem op dit moment, wanneer we gaan uitfasen?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, *for the time being* – op z'n Gronings – is er ook nog fossiel. Er is ook import uit het buitenland. Dus daarmee kun je die stabiele buffer neerzetten. Nou, kernenergie zou ook een stabiel element daarin kunnen zijn. Dus wat ik heb genoemd, biomassa en de huidige fossiele bronnen. Maar die worden langzaam afgebouwd, dus daar zul je een alternatief voor moeten vinden en dan ben ik wel benieuwd wat anderen voor alternatieven daarvoor zien. Ik heb ze nog niet gehoord. Maar zet ook in op meerdere paden. Wees niet afhankelijk van één techniek. Als het misgaat, ben je niet gelijk afhankelijk – of zoals we dat met Rusland hadden van gas van één land – maar zorg dat je op meerdere sporen inzet en ook de techniek de kans geeft om zich te ontwikkelen en te bewijzen. En zo kun je voor die vooruitgang ook een keuze maken. Ik denk dat de techniek ons ook die mogelijkheid gaat geven de komende jaren.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): De heer Bennema refereert aan het begin van zijn betoog over de bescherming van onze energie-intensieve industrie. We moeten een vervanger zoeken voor het Groningse gas, gaf de heer Bennema aan. Al deze technieken zijn toch relatief min of meer nog niet helemaal uitontwikkeld – zeker kernenergie niet. Veel van deze technieken wentelen ook hun kosten op de maatschappij af: kernenergie is helemaal niet rendabel, biomassa zorgt voor bijvoorbeeld ontzettend veel houtkap in andere landen. Wat is dan de visie van de VVD om deze energie-intensieve industrie een goedkoop alternatief te bieden voor het gas op dit moment? Want ze gaan nu failliet.

De heer BENNEMA (VVD): Nou ja, ik bestrijd dat kernenergie per se duurder is. De Fransen hebben het ook op grote schaal, dus dat is mogelijk. En die techniek bestaat al, dus het is geen toekomstverhaal of zo. Dit is bestaande technologie, daar kun je voor kiezen. Bij biomassa zullen ook heel veel mensen heel veel bezwaren hebben, maar ook dat is een route waar je voor kunt kiezen. Je kunt kijken of je gecertificeerd bepaalde reststromen uit hout maar ook uit landbouwgewassen kunt verstoken en daar ook nog van de CO₂ opslaan: dan heb je zelfs een CO₂-negatieve vorm. Dus dat zijn mogelijkheden die nu al bestaan. Daar kun je nu al aan werken.

Mevrouw VISSER (PvdD): Uranium uit Rusland: blijven we dan veilig?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, uranium uit Rusland? Volgens mij kan het ook ergens anders vandaan komen. Maar ik heb net aangegeven dat je meerdere wegen moet bewandelen om te zorgen dat je niet afhankelijk bent van één regime, één land, één grondstof. Ik heb ook niet gezegd: wij moeten aan kernenergie doen. Dat is gewoon een optelsom, dat is een mogelijkheid. Daarnaast zijn er andere mogelijkheden. Maar het is wel waar dat de mogelijkheden versmallen. Want als je van fossiel af wilt, dan krijg je steeds minder mogelijkheden. Dus kom je steeds dichterbij andere mogelijkheden die we nog wel hebben. Dus wij kijken naar wat er nog wel mogelijk is.

Mevrouw VISSER (PvdD): Een laatste, andere vraag. In Frankrijk is het zo dat het te duur werd om één bepaalde centrale te betalen, waardoor de regering heeft besloten om toch meer belasting door de Fransen te laten betalen. Ik weet niet of dat ook bekend is? Want er was net een ander verhaal.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, ik heb ook wel het een en ander over Frankrijk gehoord. We kunnen over allerlei individuele details daarop ingaan. Maar door de bank genomen, het is wel een betaalbare optie. Ik bedoel, als je dat afzet tegen wind op zee – waar wij geen tegenstander van zijn, ook prima – dan moet je eens kijken hoeveel netwerken wij moeten aanleggen als we het hele systeem willen zetten op zon en wind. Wat we ook gedeeltelijk gaan doen, maar daar is ook een enorme investering voor nodig. Vergis je niet in die kosten. Je ziet ook de tenders op dit moment al voor wind op zee: dat loopt ook niet storm meer. Dus om nou alleen op die prijs te gaan zitten, dat is bijzonder. Want dat doen we bij windenergie kennelijk niet, dan maakt het allemaal niet uit wat het kost om dat eerst te stimuleren. Maar hebben we het over kernenergie, dan is het ineens onoverkomelijk. Dat vind ik een heel bijzondere redenering. Terwijl ik het ook waag te betwijfelen, want we hebben ook gezien in de *expertmeeting* dat de kosten voor kernenergie echt wel te handhaven zijn. Bovendien moet je ook een onderscheid maken tussen de nieuwste generatie kernenergie die superduur is – omdat je vooroploopt. Dat was vroeger bij wind en zon ook zo – of bij bestaande kernenergievormen. Dus daar moet je ook een beetje gedifferentieerd naar kijken.

De VOORZITTER: Mevrouw Visser, ten slotte.

Mevrouw VISSER (PvdD): Dan pak ik toch nog de laatste mogelijkheid. Want is dan ook wel echt meegenomen hoe het is gesteld met de nette afhandeling van afbraak van een kerncentrale?

De heer BENNEMA (VVD): Uiteraard, je neemt hier altijd afval in mee en ook de ontmanteling. Natuurlijk doe je dat. Ik bedoel, het is niet iets wat je bij de weg zet en weg is het materiaal. Daar wordt zeer zorgvuldig over nagedacht. Er is in heel Europa op dit moment een proces gaande over hoe we die eindberging – zo heet dat – over een heel lange periode goed waarborgen. Je ziet bij de koper ook: dit is allemaal met zeer veel zorg en veiligheidseisen omkleed. Sterker nog, ik denk dat er zoveel veiligheidseisen aan een kerncentrale hangen dat het relatief veiliger is dan wij vroeger hadden met de gaswinning of met andere vormen van energie waar ook schade en ongelukken uit komen. Dus dat zou ik ook maar even afwegen in perspectief.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Allereerst zijn wij verheugd om in de Bouwstenen te lezen dat het College de visie van de SP deelt dat de basisvoorziening energie niet thuishoort op de markt en dat wij willen onderzoeken op welke manier een provinciaal energiebedrijf vormgegeven kan worden. Als SP zijn wij daar heel helder in: opwek, opslag en transport willen we in publieke handen. En daar staan we niet alleen in: een grote meerderheid van de Nederlanders wil ook energie weer in publieke handen.

Dan over kernenergie. Om de klimaatverandering tegen te gaan, moeten we overgaan op energiebesparing en duurzame bronnen. Maar kernenergie hoort daar wat onze fractie betreft niet bij. En daar staan we niet alleen in. Ik citeer: *'Commerciële activiteiten zoals mijnbouw zorgen voor een instabiele bodem, zonder rekening te houden met bewoners.'* Nu gaat u nadenken over een nieuwe commerciële activiteit, de kerncentrale die de wereld geen goed gaat doen. Generaties die na ons komen, mogen voor de kosten opdraaien. Een ander citaat: *'Dit lijkt mij geen goed idee. Groningen is geen wingewest. Dit lijkt op zelfvernietiging. Word wakker!'* En als laatste: *'Hierbij teken ik bezwaar aan in verband met het idee, Groningen als afvoerputje te gebruiken inzake het plaatsen van kerncentrales.'*

Ik heb te weinig minuten om alle reacties op te noemen die er zijn binnengekomen. Maar de strekking is wel duidelijk: inwoners van Groningen zitten helemaal niet te wachten op een kerncentrale. Slechts 31 procent steunt het idee. Groningen heeft het minste draagvlak van alle provincies, zo onderstreept ook de petitie die door Milieudefensie is aangeboden vanochtend. En in drie gemeenten zijn al moties aangenomen tegen kernenergie. Dat de BBB dit soort berichten en

zorgen afdoet als 'populistische drogredeneringen', is een affront voor alle bezorgde inwoners. En schrap de B van 'burger' maar uit de BBB.

De heer BENNEMA (VVD): De SP heeft zich een tijd geleden vooral ook erg bezorgd getoond over de energie-intensieve industrie. Die moest behouden blijven voor Groningen. Nou hoor ik aan de ene kant een betoog over minder energieverbruik, aan de andere kant 'pro-energieverslindende industrie' in SP-bewoordingen. Waar komt die energie dan vandaan, als die uit kerncentrales mag komen? Waar komt die energie vandaan?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Wij hebben een pleidooi gehouden voor de maakindustrie. Er is op dit moment ook een plan om op een duurzamere manier het Chemiepark in Delfzijl te voorzien van energie. Maar bovenal moeten we natuurlijk kijken naar wat de energieslurpers zijn. De SP wil dat we erop inzetten dat we alle huizen gaan isoleren. Voor de kosten die je maakt voor de bouw van een kerncentrale, kun je ook alle panden in Groningen isoleren. Er zijn grote energieslurpers zoals de kunstmestindustrie of de gas- en olie-industrie. Nou, als we daar afscheid van nemen – waar we sowieso naartoe moeten – dan hebben al minder energie nodig. En zo moet je dat in zijn geheel bekijken.

De heer BENNEMA (VVD): Als ik de zaken in hun geheel bekijk, dan is het leuk dat we huizen gaan isoleren. Maar dat is maar een peulenschil op het energieverbruik. Als we dus de complete industrie, waar ik nu geen alternatief voor hoor, en kennelijk ook al de landbouw, gaan we daar niet meer zaken voor ter beschikking stellen. Dus ook de staalindustrie en alles gaat dan verdwijnen. Dan is het met de werkgelegenheid wel gebeurd in Groningen en Nederland.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Allereerst is het isoleren van een huis geen 'peulenschil'. We hebben te maken hier met heel vochtige, tochtige huizen en hoge energierekeningen en het helpt Groningers acuut als we nu alle huizen gaan isoleren. Dat is een oplossing voor nu, niet voor over twintig jaar.

Ten tweede hebben wij een pleidooi gehouden voor maakindustrie. En wij waren afgelopen week bijvoorbeeld ook in gesprek – ik ben even de datum daarvan vergeten – samen met de werknemers van Tata Steel én de milieuorganisaties over hoe we ervoor kunnen zorgen dat we én de banen behouden, maar ook overgaan op duurzame energie. En dat is de weg die we in moeten slaan.

De VOORZITTER: De heer Bennema, ten slotte.

De heer BENNEMA (VVD): De VVD is ook helemaal voor het isoleren van huizen. Dat is zeer belangrijk voor de inwoners. Wat ik een peulenschil noem, is het verbruik als je die naast de industrie legt. Dat is de peulenschil en daar hoor ik geen antwoord op van de SP waar die energie vandaan gaat komen. Dat is gewoon niet gegeven en dat blijft zo.

De VOORZITTER: Mevrouw Feenstra vervolgt haar betoog.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik wil toch nog even reageren. Want de heer Bennema doet nu alsof de energie van de toekomst of een kerncentrale is of niks. Nou, dat is natuurlijk flauwekul. We hebben niet voor niets een Bouwstenen-document Energie om juist te inventariseren hoe we het energiesysteem kunnen inrichten. We moeten kijken hoe we dat kunnen doen met de maakindustrie, we moeten kijken hoe we dat kunnen doen met het MKB en we moeten kijken hoe we de huizen kunnen warmhouden. Dat is het laatste wat ik er nu even over wil zeggen.

De heer NIEBOER (BBB): Ik heb even een vraag aan de SP. De aanval die u net deed op de eerste B van 'burger' van de BoerBurgerBeweging, accepteer ik niet helemaal. Want op gegeven moment zijn wij samen opgetrokken om te kijken naar een provinciaal energiebedrijf. Wij hebben twee, weliswaar niet-openbare, vergaderingen gehouden. En in al die twee vergaderingen – dat moet u in uw notities hebben staan – bent u meegegaan in de volledige mix die we zouden doen. We hebben specifiek in die vergadering twee keer, ook samen met de Partij voor de Dieren, kernenergie genoemd en u hebt dat geaccepteerd. Wij hebben in die vergadering gezeten en toen hebt u heel duidelijk mede uitgesproken dat we de volledige mix zouden gaan doen, inclusief kernenergie. Ik begrijp dus de aanval niet en ik begrijp de draai niet die u op dit moment maakt door dan zo dit uit te sluiten, vandaar.

De VOORZITTER: De heer Nieboer refereert aan een vergadering die niet openbaar was. Die was zozeer niet openbaar dat de griffier en ik allebei niet weten waar dat over gaat.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik kan daar wel iets over zeggen.

De VOORZITTER: Mevrouw Feenstra kan wel licht in de duisternis scheppen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Daar kan ik zeker licht in scheppen.

Allereerst zijn wij altijd tegen kernenergie geweest hier in deze provincie Groningen. Daar hebben wij nooit een draai in gemaakt. Ten tweede zijn wij samen opgetrokken in de agendering van de Energie van de Toekomst in de Bouwstenen. We hebben ook gevraagd om een Bouwstenen-document. En we zijn ook samen opgetrokken in het pleidooi voor een provinciaal energiebedrijf. De BBB is er altijd over helder geweest in dat zij vinden dat kernenergie hoort bij die mix en de SP is er altijd helder over geweest dat zij vindt dat dat niet hoort in die mix. Maar samen hebben wij wel dit punt geagendeerd en daar ben ik u ook dankbaar voor. En dan zeg ik weer 'u', maar het is wel zo.

De VOORZITTER: Ik neem de dank graag in ontvangst namens de heer Nieboer. Maar laten we refereren aan openbare vergaderingen, dat is volgens mij het meest praktisch.

De heer NIEBOER (BBB): Dan voeg ik er alleen nog aan toe: kijk in uw notities. Want wij hebben duidelijk afgesproken dat we naar de volledige mix zouden kijken, inclusief kernenergie.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, volgens mij heb ik het antwoord eerder al gegeven.

Ik wil afsluiten met dat ik een oproep wil doen aan alle partijen. En de oproep is: kom op voor je bewoners. Sluit je aan bij het verzet tegen de kerncentrale. En ook het College vraag ik: schrap kernenergie uit de Bouwstenen. Het staand beleid is een dikke 'nee' tegen een kerncentrale. Houd dat beleid overeind en sluit je aan bij het verzet.

En om dat te onderstrepen, hebben wij een motie.

De VOORZITTER: Ik ga de motie eerst voorlezen. De motie bevat de briefhoofden van de SP, de Partij voor de Dieren, de Partij van de Arbeid en GroenLinks, met als naam 'Geen kerncentrale in de provincie Groningen'. Het volgnummer van deze motie is 115. De motie eindigt met het volgende verzoek aan Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- Gedeputeerde Staten vraagt aan Provinciale Staten, wensen en bedenkingen te uiten over de voorliggende Bouwstenen Energie;
- in het Bouwstenen-document kernenergie is opgenomen, wat tegen het staand beleid ingaat;
- meerdere gemeenteraden tegen het opwekken van kernenergie en/of opslag van radioactief afval op hun gemeentelijk grondgebied zijn;
- er zorgen zijn van inwoners van Groningen naar aanleiding van berichten over een kerncentrale over de instabiele bodem van Groningen, de milieu-impact van het koelwater, de veiligheid en de consequenties voor duizenden jaren in de toekomst van het afval;
- Groningen de provincie is met het minste draagvlak voor een kerncentrale;
- er voldoende andere energiebronnen zijn die wel duurzaam zijn en verder ontwikkeld kunnen worden;
- er nog geen oplossing is voor de opslag van het kernafval;

Overwegende dat:

- de bouw van een kerncentrale, in welke vorm dan ook, aanzienlijke financiële investeringen vergt tijdens de bouw en daarna;
- de bouw lang duurt voordat deze ontwikkeld is;
- mede door de hoge kosten en de lange bouwtijd kernenergie ten koste gaat van oplossingen die nu direct werken voor Groningers;
- er alternatieve energieoplossingen zijn die evident goedkoper, minder risicovol, milieuvriendelijker en sneller gerealiseerd kunnen worden;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- bij de uitwerking van het Programmaplan Energie de bouw van een kerncentrale en/of SMR in de provincie Groningen uit te sluiten;
- geen verdere stappen te ondernemen in de plannen voor de bouw van een kerncentrale of SMR in de gehele provincie Groningen;
- bij het Rijk zich te allen tijde uit te spreken tegen de bouw van een kerncentrale of SMR in de provincie Groningen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dan dank ik mevrouw Feenstra voor haar inbreng. We zijn zeven sprekers verder. Het is elf uur en ik schors de vergadering voor een koffiepauze van een kwartier.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik verzoek u uw plaatsen weer in te nemen, zodat wij, nadat wij onze conservaties hebben beëindigd – heren! – de vergadering kunnen heropenen.

Het woord is aan mevrouw Buigel.

Mevrouw BUIGEL (D66): Wij streven ernaar, zoals ik al in de commissie heb gezegd, om voorop te lopen op het gebied van energie. En dit bereiken we door een duidelijke visie te formuleren met concrete doelstellingen. Een visie die richting geeft en tegelijkertijd ruimte biedt voor participatie, een nieuwe stip op de horizon.

We voeren vaak als Staten de discussie over wat we zelf graag of niet willen en wat D66 betreft willen we eerst de uitwerking van het programma afwachten. Onze verwachting is dat de ambtenaren met dit Bouwstenen-document tot duidelijke keuzes kunnen komen over wat we wel en niet in de toekomst kunnen doen, die goed onderbouwd zijn, financieel en juridisch.

Toch zouden wij graag nog wat willen toevoegen aan het Bouwstenen-document. Zoals vaker gezegd, het landschap verandert. Dat is een offer dat we moeten doen om vooruit te gaan om een energiesysteem te ontwikkelen dat weerbaar en betrouwbaar is. Er is veel kritiek op windmolens en de hoeveelheid daarvan. Een mogelijkheid tot het verminderen van het aantal windmolens is mogelijk ook het verhogen van nieuwe windmolens. In het Bouwstenen-document wordt benoemd dat windmolens tot 20 meter worden toegestaan. Echter is dat wat D66 betreft nog te laag. Om grotere wijken en dorpen te voorzien van duurzame energie, stellen wij voor om een onderzoek te doen naar de 'middenmolens', een molen die tot maximaal 50 meter kan doorgroeien en daarom ongeveer in het midden valt tussen klein en groot. Het rendement is veel hoger, we hoeven minder windmolens kwijt en het kost ook minder materialen.

En daarom dienen wij ook de volgende motie in.

De VOORZITTER: Het is een motie van D66, GroenLinks en Volt, met als titel 'Maak Middenmolens Mogelijk'. Het volgnummer van deze motie is 116. De motie eindigt met de volgende oproep aan Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- het Bouwstenen-document Programma Energie ruimte biedt aan kleine dorpsmolens tot 20 meter op boerenerven en bij dorpen;
- windenergie een noodzakelijk onderdeel is van de energietransitie;

Overwegende dat:

- een enkele molen van 50 meter een hoeveelheid energie gelijk aan meerdere kleine molens van 20 meter kan produceren, wat uiteindelijk voor een minder ingrijpend effect op het landschap kan zorgen;
- een 'middenmolen' van maximaal 50 meter door het grotere vermogen en een naar verhouding lagere prijs beter rendeert voor de energiecoöperaties in de dorpen dan een kleine molen van 20 meter;
- de optie van een 'middenmolen' van maximaal 50 meter daarmee een bijdrage kan leveren aan de energietransitie in de provincie Groningen, en deze ingezet worden voor en door de energiecoöperaties en de bewoners;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- binnen de Bouwstenen van het Energieprogramma de mogelijkheden te onderzoeken hoe 'middenmolens' van maximaal 50 meter onderdeel uit kunnen maken van de toekomstige energiemix binnen het Programma Energie ten behoeve van de lokale energietransitie in de Groningse dorpen en wijken;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, wij zien de kleine molentjes groeien. Maar wij vragen ons af waarom D66 dit serieus voorstelt. Want het is bekend dat naarmate de molen groter wordt, de opbrengst exponentieel toeneemt. Dus waarom zou je dat niet concentreren met een paar heel grote molens in

een concentratiegebied, in plaats van nu met 50 meter: dan ga je de hele provincie als met hagelslag volstrooien met molens met een suboptimale efficiëntie. Waarom kiest D66 voor suboptimaal?

Mevrouw BUIGEL (D66): Nou ja, wij denken dat het wel verstandig is om juist die bredere mix aan te bieden. Natuurlijk moeten we naar grotere windparken gaan. Maar ja, zo kun je energiecoöperaties bijvoorbeeld wel de kans geven om lokaal genoeg energie op te wekken naast een dorp of bij een wijk. En er dan niet voor te kiezen om bijvoorbeeld een klein zonnepark aan te leggen, maar met een grotere molen kun je bijvoorbeeld wel meer mensen daarop aansluiten en als energiecoöperatie ook een veel breder bereik hebben. Dus wij vinden dat het eigenlijk beide moet kunnen: grotere windmolens maar ook windmolens tussen de 20 en 50 meter hoog, juist voor die opwek en die participatie van onderaf.

De heer BENNEMA (VVD): Nou wil ik niet pleiten voor veel meer windmolens in Groningen. Sterker nog, dat lijkt me niet helemaal de bedoeling en zeker niet die kleine waarmee je het allemaal vol gaat zetten. Maar mensen kunnen toch ook participeren, als D66 dat zo graag wil, in een heel grote windmolen? Waarom moet die bij elk dorp staan? Dat ding kan toch ook in een concentratiegebied staan?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, zoals ik net al gezegd: het is niet een kwestie van 'of', het is een kwestie van 'en'. Dus we kunnen én daarvoor kiezen, maar ik vind ook dat er een mogelijkheid moet zijn om ook te kiezen voor een grotere molen en die wel ergens lokaal neer te kunnen zetten.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): De inhoud van de motie wekte een beetje een vraag op bij mij en onze fractie, omdat er in de voorlopige hoofdstukindeling van het Programma Energie onder het kopje 'Opwek' gesproken wordt over onderzoek naar wind op land, groot en klein, ook aflopende constructies. Dus wat is de reden dat D66 alsnog een keer een motie daarover wil indienen, terwijl het al uitdrukkelijk genoemd staat in het Bouwstenen-document?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, 'groot en klein'. Ik denk dat de heer Bennema dat ook bedoelde: je hebt kleine windmolens en je hebt grote windmolens. Wij willen graag een middenmolen, dus een molen tussen de 20 en 50 meter. Als je leest wat in het stuk ook staat, dat we molens toestaan tot de 20 meter, dan willen wij juist graag de optie onderzoeken of er molens tussen die 20 en 50 meter kunnen toestaan, dus voor dorpen of voor agrariërs. Dus het iets wat nu nog niet mogelijk is, maar wat we wel in de toekomst willen onderzoeken of het een optie kan zijn.

Er zijn inderdaad veel fracties die net al eerder hebben benoemd dat ze niks uitsluiten en dat ze graag alles een kans willen geven. Dus ik hoop dat dat ook het geval is met de middenmolen. En dan verwacht ik dat wij deze middenmolen goed kunnen onderzoeken.

Wij moeten komen tot een energiemix van de toekomst en dat moeten we doen op een goede manier, dus met participatie van inwoners en ook met wetenschappelijke kaders. Zoals ik eerder zei: het is niet een kwestie van 'of', maar het is een kwestie van 'en'. En dat komt ook wat ons betreft mooi terug in het Bouwstenen-document. Wat ons betreft kunnen we hier dan ook mee instemmen, los dan van de middenmolen.

De heer ZWART (PvH): Waar zijn we nou eigenlijk mee bezig? Twee jaar geleden hebben we een discussie gehad: ga de molen van 15 meter naar 20 meter verhogen. Ook dat was een discussie dat het niet overal moest. Intussen krijgen we heel veel klachten over windmolens in Groningen. Van mensen die er écht last van hebben. En nu is er een motie waarin D66 en andere zeggen: ach, we zetten ze overal neer als hagelslag. Ja? Moet Groningen 'zoemend' worden? Dat als je de grens van Groningen overschrijdt, je hoort dat je in Groningen bent? En als je er twee weken doorbrengt, ben je ziek van ellende. Want je ziet die lichtjes, je hoort die tonen, je ziet de slagschaduwen. Is dat de bedoeling?

Mevrouw BUIGEL (D66): Nee, dat is zeker niet de bedoeling. Ik denk dat de middenmolen ook meer opwekt dan een kleine molen. Ik heb er een keertje naar gekeken: een kleine molen wekt 35 megawatt op en een middenmolen, of een molen van 50 meter, 400 megawatt. Dus het is veel rendabeler. We denken dat als we minder kleine molens neerzetten, we ook meer de kans geven aan dorpen en wijken om met participatie – dat zeggen wij ook – vanuit energiecoöperaties voor de dorpen en de wijken, te kunnen kiezen voor een grotere molen. Ik denk dat het een goede optie is. Het hoeft niet zo te zijn dat wij dat als provincie gaan opleggen, maar het moet een optie zijn en ook alleen als

die participatie er is vanuit de inwoners, dat ze zelf daar ook profijt van hebben. Dan zie ik niet in waarom we dat niet zouden moeten toestaan.

De heer ZWART (PvhN): Wij zien wel in waarom dat niet zo zou moeten zijn. Dat heeft namelijk te maken met mensen. Mensen die in Groningen wonen en die opgewekt door het landschap willen blijven rijden en niet overal zo'n pilaar willen zien met die wieken erboven. Heeft D66 gevoel voor het landschap van Groningen?

Mevrouw BUIGEL (D66): Wij hebben zeker gevoel voor het landschap van Groningen. Maar zoals ik ook in mijn betoog zei: het landschap moet ook veranderen. Wij hebben een enorme klimaatcrisis, we moeten keuzes maken, we moeten duurzaam gaan opwekken. We kunnen niet allemaal maar denken en achterover leunen en denken dat het wel wordt opgelost, als dat maar niet in de nabijheid gebeurt. Uiteindelijk moeten we allemaal nadenken over waar we naartoe moeten werken. We moeten een duurzame energiemix hebben en dan hoort dit er ook bij. Dus het is ook een soort van – 'offer' wil ik het niet noemen – maar je moet er wel over nadenken. We moeten dat met z'n allen samen dragen en we moeten wel kijken of we die verandering zo goed mogelijk met participatie kunnen realiseren.

De heer BENNEMA (VVD): D66, de partij van het redelijk alternatief, wil vaak alles afwegen en overzien. Landelijk is men ook niet tegen kerncentrales, heb ik begrepen. Is het zo dat D66 in deze fase van het Bouwstenen-document nog wel openstaat voor een verkenning naar kernenergie, zonder zich al vast te leggen op kernenergie in de Omgevingsvisie?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik denk dat het Bouwstenen-document, zoals het nu voorligt, wat ons betreft prima is – maar dan wel met die aanpassing die ik al eerder heb benoemd. Wij staan open voor alle opties. Alleen, wij volgen als D66 hier in de Staten wel de landelijke lijn. Dus als we nu gaan kiezen voor kernenergie, dan willen we dat wel in Borssele, Zeeland, waar het draagvlak wel groter is. Dat is voor ons een heel grote reden om daar nu dan een andere keuze in te maken. Ik denk dat als we uiteindelijk het onderzoek gaan doen, dat we daar alle opties in mee moeten nemen.

De heer BENNEMA (VVD): Maar begrijp ik het dan goed dat D66 zich vandaag niet vastlegt op een motie waar al dan niet iets moet komen in Groningen, maar het gewoon openlaat?

Mevrouw BUIGEL (D66): Op dit moment, gezien het draagvlak en de landelijke partijlijn, zullen wij daar wel een keuze in maken. Maar natuurlijk kunnen we uiteindelijk, nadat die afweging is geweest en het onderzoek is gedaan, het altijd later in de discussie weer over hebben met elkaar. Dan komt er een plaatje met een energiemix die het beste is voor Groningen. En als uit het onderzoek andere aspecten komen dan waar wij nu als politiek voor hebben gekozen, dan hoop ik dat andere fracties dat in overweging zouden willen nemen en daar dan toch wel voor zouden willen stemmen. Zo ook bijvoorbeeld zonneparken op landbouwgrond: wij zijn daar wel voor, anderen moet. Dus ik denk dat het ook van het moment af van wat er uit het onderzoek komt.

De VOORZITTER: De heer Bennema, ten slotte.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, ik wilde het graag even puntig weten wat D66 nou gaat doen ten aanzien van het vraagstuk kerncentrales in Groningen. Gaan we dat vandaag nou openlaten? Want het was een heel lang antwoord. Of gaat D66 daar al een bepaalde keuze in aanbrengen?

Mevrouw BUIGEL (D66): Wij zullen daar wel een bepaalde keuze in aanbrengen en in de toekomst willen wij goed en bekwaam onderzoeken of de provincie ertoe bereid is. We moeten gewoon kijken of daar wel of geen draagvlak voor is. Nu laat het CBS zien dat dat draagvlak er niet is, dus zullen wij ook zo onze keuze maken.

De VOORZITTER: Dank u wel. U was aan het eind van uw betoog, geloof ik, hè?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja.

De VOORZITTER: Dan zijn we toe aan de bijdrage van mevrouw Visser namens de Partij voor de Dieren. Ik maak de leden erop attent dat het een *maidenspeech* is.

Mevrouw VISSER (PvdD): Graag begin ik over onze naam. Er zijn mensen die denken dat de Partij voor de Dieren er alleen voor dieren is. Vaak zijn dat mensen die vinden dat je politiek kunt bedrijven op één onderwerp: ouderen, boeren, asielzoekers. Onze partij ziet grote samenhang tussen mens, dier en natuur. Zorg je goed voor het een, dan zorg goed voor het ander, bovendien voor de lange termijn.

Daarom hier een duurzame bouwsteen voor de toekomstige Groningse energie. Onder het mom van verduurzaming wordt de RWE-centrale in de Eemshaven omgebouwd naar een biomassacentrale. Dit jaar moet dat 50 procent biomassa worden in de vorm van houtpallets. Het leeuwendeel van deze korrels van gedroogd hout komt van grootschalige bomenkap in de VS en de Baltische staten. Wij willen de bomen daar laten staan, zodat ze CO2 blijven vastleggen en de biodiversiteit blijft.

De Partij voor de Dieren wil de komende jaren op grote schaal inheemse bossen aanplanten in onze provincie, dus niet ergens in Verwegistan op papier op basis van schimmige CO2-certificaten. Verder vinden we de inzet op energiebesparing erg belangrijk, zeker in de industrie moet dat ook een bouwsteen zijn.

Bomen zijn belangrijk. Mijn jeugd was in Peize. In de Vosbergen bij Paterswolde ging ik naar scouting in het bos. Ik leerde graag over de natuur. Mijn ouders – dank nog aan mijn vader onder anderen – gaven ons, mijn zus, mijn broer en mij, die liefde mee. We gingen bijvoorbeeld drie weken door Drenthe wandelen, een van mijn leukste vakanties.

Tot slot een citaat van ons Tweede Kamerlid Ines Kostic: *‘Onrecht begint vaak bij hoe we met dieren omgaan. Geweld tegen dieren is vaak een voorbode van geweld tegen mensen. Zolang er slachthuizen zijn, zullen er slachtvelden zijn. Veel naars dat we elkaar en dieren aandoen, komt voort uit aangeleerde normen en gewoontes die we nooit bevragen. Stilstaan daarbij is heel belangrijk.’* Graag stop ik hier energie in. [Geroffel op de tafeltjes voor de *maidenspeech* van mevrouw Visser.]

De VOORZITTER: Ik feliciteer mevrouw Visser namens ons met haar *maidenspeech*, waarin ze heeft uitgelegd waar zij vandaan komt en waar zij de energie vandaan haalt. En we hopen nog veel meer bijdragen van haar te horen.

En ik schakel door naar de PVV om het woord te geven aan de heer Van Kesteren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Het energiesysteem van de toekomst moet haalbaar, beschikbaar, bestendig, betrouwbaar en bovenal betaalbaar zijn en moet ook passen in het integrale geheel van de Omgevingsvisie, de Leefbaarheidsvisie en de Economische Visie. Maar de PVV-fractie vindt dat de zon- en windindustrie niet past in het energiesysteem van de toekomst, omdat deze vormen allesbehalve schoon, betrouwbaar, bestendig, haalbaar, beschikbaar en betaalbaar zijn. Voor de omgeving, de leefbaarheid en de economie heeft de zon- en windindustrie dan ook geen enkele meerwaarde. Kijk naar Flevoland waar een apocalyptisch landschap het aanzien niet waard is. Vreselijk om daardoor te rijden!

De komende decennia kunnen we absoluut niet zonder fossiel, zeker als je in aanmerking neemt dat als het aan de zwaar gesubsidieerde bedrijfstak klimaat ligt, de samenleving koste wat kost moet worden geëlektrificeerd, inclusief alle bedrijvigheid, industrie, transport en vervoer in Nederland. Gas en kernenergie zullen daar de komende decennia dan ook heel belangrijk voor zijn, zolang wordt vastgehouden aan die absurde ambitie.

Het politiek naar ieders standpunt streven naar een fossielvrije samenleving staat gelijk aan het besluit om in de toekomst te moeten leven in armoede.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De PVV zegt dat kernenergie en gas nodig zijn. Maar moet dat dan ook uit Groningen komen?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, ik heb het de afgelopen jaren wel honderd keer hier uitgesproken dat een kerncentrale in Groningen niet opportuun is vanwege het draagvlak dat hier ontbreekt. Maar dat staat natuurlijk los van het feit dat je kernenergie niet af moet wijzen en ook gas niet. Ik zeg daar ook altijd het volgende bij. Want anders krijgen we in de regionale en lokale media weer het verhaal: ‘Ja, de PVV is voor een kerncentrale in Groningen.’ Dus daar moet je heel voorzichtig in zijn altijd. De PVV-fractie zegt: gas uit Groningen? Nee. Maar gas voor onze brede welvaart: ja. Duidelijker kan ik het niet zeggen – voor de 101ste keer.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De PVV kan het wel duidelijker zeggen en dat is de motie die nog gaat komen en die oproept om geen kerncentrale te plaatsen in de Eemshaven, te ondertekenen. Dan hebt u een heel duidelijk, nog duidelijkere ‘nee’.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, de PVV-fractie steunt geen moties en ondertekent ook geen moties die polariseren en die ook onnodig reuring veroorzaken in Provinciale Staten. En dat is voor de Bühne, want de bedoeling hierachter is om met elkaar een College onder vuur te nemen, tweedracht te zaaien in een College dat gewoon zijn uiterste best doet om bijvoorbeeld kernenergie op te nemen in die energiemix. Zoals we allemaal weten: de plek waar een kerncentrale komt, dat besluit wordt hier niet genomen. Dat wordt in Den Haag genomen. En in Den Haag weten ze heel goed hoe de beleving in de Groningse samenleving is ten aanzien van kerncentrales in de provincie. Daarom is er ook al heel veel ingezet op een kerncentrale in Borssele en op de Maasvlakte en daar staan ze te juichen. Want daar willen ze geen landschap zoals in Flevoland en dat is ook terecht.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Het was staand beleid van dit College om altijd te pleiten tegen een kerncentrale in bijvoorbeeld de Eemshaven. Maar de VVD en de BBB hebben het bal geopend om daarin af te zwakken. Wij zijn hier niet bezig om te polariseren, wij zijn bezig om weer dat staand beleid steviger te maken. De PVV stond ook altijd achter dat beleid. Dus ik roep de PVV op: sluit u zich daarbij aan.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, de PVV sluit zich nergens bij aan en zeker niet bij dit activistische geneuzel over wel of geen kerncentrale in Groningen. Want die komt er gewoon niet als het aan ons ligt. Maar waar wij wel heel veel bewondering en respect voor hebben, is dat er hier een College zit dat gewoon met gezond verstand ook die brede welvaart voor de Groningers wil. En dat uiteindelijk ze in de armoede wil laten belanden. Dat graag wil dat de inwoners van Groningen een goed besteedbaar inkomen krijgen. En als je de hele samenleving elektrificeert, dak kan dat niet zonder fossiel. Het is een heel mooie droom die de SP hier ventileert en die GroenLinks hier ventileert en nog wat meer partijen, maar dat is onmogelijk. Ik vind het getuigen van goed bestuur dat hier een College zit dat daar een gezonde en goede mix van wil maken, zodat die brede welvaart in de toekomst voor de inwoners van Groningen ook gegarandeerd is. En daar gaat het mij om: banen, goede voorzieningen, een besteedbaar inkomen waar de mensen ook allemaal leuke dingen van kunnen doen. Misschien kunnen ze wel vliegen naar Spanje: hartstikke mooi, dat moeten we er ook in houden. Dat zijn de speerpunten van de PVV.

De heer DE WIT (CDA): Ja, laat ik beginnen met de vraag: wat is er precies polariserend aan een motie?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Een polariserende motie vind ik een motie die nergens over gaat. Het gaat over: welke energiemix moeten we bereiken in Groningen om te voorkomen dat de inwoners van Groningen straks over tien, twintig jaar in de armoede belanden? Dat vind ik een heel gezond standpunt. Dat vind ik ook een heel mooi iets van dit College, dat ze daarmee bezig gaan. Daar steken hun nek voor uit. Dat is een motie die alle Statenleden oproept: spreek je uit voor geen kerncentrale. Dat is helemaal niet aan de orde, omdat men ook in Den Haag heel goed weet hoe de beleving in de Groningse samenleving is en daar zal ook in de toekomst rekening mee worden gehouden. Dat is nu niet aan de orde. Dat noem ik polariserend, omdat dat geen recht doet aan een College dat heel erg bezig is met het energiesysteem van de toekomst dat haalbaar is, betaalbaar is, schoon is en ook recht doet aan de portemonnee van de Groningers.

De heer DE WIT (CDA): Ja, ik constateer dat de PVV heel veel woorden nodig heeft om uit te leggen dat ze eigenlijk wel een kerncentrale willen, maar dat eigenlijk niet durven te vertellen. Maar dat terzijde.

Wat ik mij afvraag. De PVV heeft het altijd over een kerncentrale in Borssele en eentje op de Maasvlakte. Maar haar landelijke collega's willen twee extra kerncentrales in dit land. Zegt de PVV dan ook landelijk: we gaan naar twee extra locaties kijken, maar de Eemshaven is daar niet een van?

De heer VAN KESTEREN (PVV): We moeten een energiesysteem voor de toekomst hebben en die provincies staan te juichen dat ze een kerncentrale in hun provincie krijgen. Want dan hoeven ze niet de hele provincie vol te zetten met windmolens zoals in Flevoland. Je krijgt tranen in de ogen als je daardoorheen rijdt. Maar ook een energiesysteem dat ervoor zorgt dat er in alle sectoren zoals de industrie – de VVD heeft daar ook al terechte opmerkingen over gemaakt – werkgelegenheid blijft, dat de economie overeind blijft. Want het moet wel betaalbaar blijven allemaal. En dat de inwoners van Groningen ook toekomstperspectief hebben voor een goed besteedbaar inkomen en dat ze niet, zoals

nu dreigt te ontstaan, helemaal scheel betalen aan energienota's en geen geld meer overhebben om gewoon te kunnen leven. Dat is mijn grote zorg.

En ik omarm kernenergie zoals ze dat overal in de wereld doen en overal in de wereld overgaan op fossiel gas. Dat is namelijk een heel schone brandstof, heel veel voorraden zijn daarvan aanwezig en ook heel betaalbaar. Daar gaat het om: de energierekening voor onze inwoners moet laag blijven. En dat is onze inzet. Dat is ook de inzet van het College en daar sluit ik mij van harte bij aan.

U kunt zeggen en mij woorden in de mond leggen dat ik voor een kerncentrale in Groningen ben. Nou, dan hebt u het helemaal mis en dat bedoel ik dan met die polarisatie waar ik u ook van adviseer om dat niet te doen.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, ten slotte. Wij hebben het over het energiesysteem van Groningen in 2050. Ik ben benieuwd wat de inwoner van Groningen heeft aan de plaatsing van een kerncentrale op de Maasvlakte of in Borssele. Maar ik gok dat ik dat antwoord niet meer ga krijgen van de PVV.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Het antwoord krijgt u van de burger en die burger spreekt zich uit in verkiezingen. En laten we heel goed opletten hoe de komende jaren het kiesgedrag van de inwoners van Groningen is. Ik denk dat dat steeds meer opschuift naar gezond verstand en daar kan ik ze alleen maar gelijk in geven. Ik hoop ook dat dat massaal gebeurt.

De VOORZITTER: U was nog niet klaar, hè?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee! Nee, voorzitter!

De VOORZITTER: Gaat u dan maar door met uw betoog.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee, ik ben nog maar net begonnen. Nee, flauwekul. Want ik moet ook binnen die twee minuten blijven.

Een politiek standpunt van een fossielvrije samenleving staat gelijk aan te willen leven in armoede. Maar als ik de *Grunneger* een beetje ken, dan zal hij daar absoluut niet voor kiezen. De meerderheid in Provinciale Staten heeft de ambitie om te streven naar brede welvaart. Maar dat streven naar een fossielvrije samenleving staat die brede welvaart volledig in de weg. Laten we dus met elkaar realistische ambities omarmen die haalbaar, betrouwbaar, bestendig, beschikbaar en bovenal betaalbaar zijn voor onze inwoners en die recht doen aan de economie, de leefbaarheid en de omgeving, zodat alle inwoners in de nabije toekomst kunnen rekenen op een baan, een reëel besteedbaar inkomen en comfortabel wonen in een leefbare omgeving. Dat is het doel waar we allemaal naar zouden moeten streven.

De heer DE WIT (CDA): Tijdens de commissievergadering van 15 mei zijn we al uitgebreid ingegaan op het Bouwstenen-document Energie. Vandaag zullen we alleen nog ingaan op het onderdeel van de kerncentrale. Dat geeft eigenlijk wel aan dat wij heel tevreden zijn over het Bouwstenen-document dat er al ligt. Dus daarvoor de complimenten. De woordvoering doen wij namens de collega's van het CDA en ook die van de Partij voor het Noorden.

De gaskraan was nog dichtgedraaid, of de BBB pleitte al voor de komst van een van de vier kerncentrales naar de Groningse Eemshaven. Wat die uitspraak zou doen met het veiligheidsgevoel van de inwoners uit het aardbevingsgebied, was klaarblijkelijk niet relevant. Na het niet-willen instemmen met een debat over de kwestie op 20 maart, werd tijdens de bespreking van het Bouwstenen-document Energie duidelijk dat de BBB zorgen van inwoners ziet als populistische angstzaaiërij. Gelukkig is dat vandaag genuanceerd. We hadden dat standpunt niet verwacht van de BBB, aangezien zij in haar verkiezingsprogramma – ik citeer: *'(...) de stress die de aardbevingsproblematiek met zich meebrengt, onaanvaardbaar is en letterlijk mensenlevens kost.'*

De CDA-Statenfractie begrijpt de zorgen van inwoners heel goed. Ze zijn hier niet voor niks massaal aanwezig en hebben een petitie ondertekend. Groningen lijdt nog altijd onder de impact van aardbevingen met beschadigde huizen en met een voortdurend gevoel van onveiligheid tot gevolg. Een grote groep Groningers loopt rond met gezondheidsproblemen ten gevolge van de gaswinning. Het introduceren van een kerncentrale in dit al zwaar getroffen gebied zou het al schaarse vertrouwen van de Groningers verder ondermijnen.

Wij dienen daarom een motie in om de bouw van een kerncentrale in de Eemshaven uit te sluiten als optie voor het Groninger energiesysteem van de toekomst.

De VOORZITTER: Het is een motie die de briefhoofden bevat van het CDA, de Partij voor het Noorden, de SP, de Partij voor de Dieren en de ChristenUnie. De titel van de motie is 'Geen kerncentrale in de Eemshaven' en het volgnummer is 117. De motie eindigt met het volgende verzoek aan Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- kernenergie als optie is opgenomen in het Bouwstenen-document Energie;
- dit Bouwstenen-document bedoeld is om te bepalen welke energievormen we in Groningen willen laten onderzoeken als energieoptie voor de toekomst;

Overwegende dat:

- het Bouwstenen-document op dit moment ruimte biedt om onderzoek te doen naar het plaatsen van een kerncentrale in de Eemshaven;
- er tijdens de commissievergadering van 15 mei 2024 uiteenlopende redenen zijn genoemd om geen ruimte te bieden voor een kerncentrale in de Eemshaven;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- de bouw van een kerncentrale in de Eemshaven uit te sluiten;
- En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Een vraag over de motie. Want het CDA is volgens mij niet pertinent tegen een kerncentrale, al waren ze ook bij de overhandiging van de petitie. Dus dat zou wel eventueel buiten het aardbevingsgebied kunnen? Of kleine kerncentrales? Hoe ziet het CDA dat?

De heer DE WIT (CDA): We zijn er tijdens de commissie natuurlijk al uitgebreid op ingegaan. Het aardbevingsgebied is voor ons een 'no go' en dat blijft ook zo. Het is een plan tot aan 2050 en daarvan zeggen wij: wij willen rust in het aardbevingsgebied, dus doe het daar niet. Op andere plekken hebben wij gezegd: nee, tenzij er draagvlak is, het veilig kan en er onafhankelijk gekeken is naar voor- en nadelen. Daar wordt op dit moment niet aan voldaan, dus wij zijn op dit moment van mening dat het niet kan, ook in andere delen van de provincie niet. Maar wij vinden het wel goed om in de energiemix onderzoek te blijven doen naar alle vormen van energie, zodat ook de generaties Statenleden na ons straks zorgvuldig een afweging kunnen maken in of ze dat standpunt op andere plekken in de provincie zouden willen bijstellen.

De heer BENNEMA (VVD): Als we kijken naar het argument van het aardbevingsgebied, dan zie ik daar een zeer subjectief argument voor het gevoel alleen. En dat wordt dan onderscheiden van andere gebieden in Groningen. Maar hoe gaat het CDA dan uitleggen waar de energie vandaan moet komen, ook voor onze industrie en ook voor de inwoners de werkgelegenheid te behouden? Waar komt de energie dan vandaan als er allemaal opties worden uitgesloten?

De heer DE WIT (CDA): Nou, wij sluiten op dit moment één optie uit. En in dit geval ook specifiek in de Groninger Eemshaven en het aardbevingsgebied. Dat betekent niet dat wij heel veel andere opties nu uitsluiten. Daarbij komt dat heel Nederland heel lang heeft geprofiteerd van Gronings gas. Mogen wij dan ook een beetje solidariteit verwachten van andere delen van het land om ook een bijdrage te leveren aan de energievoorziening van Groningen?

De VOORZITTER: De heer Bennema, ten slotte.

De heer BENNEMA (VVD): Dat klinkt wel heel sympathiek. Een kerncentrale bouwen is ook een enorme investering die ook een enorme impuls kan hebben. Maar je hoeft het niet te doen, je kunt het ook voor elders in Nederland houden. Maar dat betekent wel heel veel hoogspanningsleidingen en dus aantasting van het landschap. Is het CDA zich dat ook bewust?

De heer DE WIT (CDA): Ja, het CDA is er zich ervan bewust dat welke vorm van energie je ook kiest, er voordelen en nadelen aan kleven. En het is goed om daar goede afwegingen in te maken. Wij maken één uitzondering als CDA. Wij zeggen: zorg dat de rust in het aardbevingsgebied terugkeert, dat we écht toekomen aan Nij Begun en je dus geen ruimte biedt voor een kerncentrale in de Eemshaven.

De heer JOLING (PvdA): Ik hoor de heer De Wit namens het CDA zeggen: voor andere locaties dan de Eemshaven 'nee, tenzij draagvlak'. Nou kennen we het CDA als een partij die heel serieus omgaat met draagvlak onder de bevolking. In de interruptie door de VVD heeft het CDA ook gezegd wat de inwoners er nou toch aan hebben. Daar vraag ik mij af, als je daar zo serieus mee omgaat en je gewoon weet dat er geen draagvlak is, waarom ga je het dan wel onderzoeken?

De heer DE WIT (CDA): Goede vraag. Maar waar het ons om gaat, is dat het niet over deze Statenperiode gaat. Dit gaat om de Bouwstenen tot aan 2050. Technieken kunnen zich in de toekomst verder ontwikkelen en wij vinden wel dat op dat moment dat er over een aantal jaren daar weer een discussie over gevoerd wordt, je in ieder geval alle informatie met alle voors en tegens, per energievorm en ook voor energiebesparing, gewoon wel boven tafel moet krijgen. Dan maken we niet alleen op basis van ideologie keuzes, maar hebben we ook echt gewoon alle informatie tot onze beschikking om mee kunnen nemen in die discussie. Dat vinden ook wel zo eerlijk.

De heer JOLING (PvdA): Maar dan laat u toch als CDA in Groningen, ook in het aardbevingsgebied, de deur op een kier staan voor eventueel de bouw van een kerncentrale?

De heer DE WIT (CDA): Nou, voor het aardbevingsgebied hebben wij gezegd, ongeacht wat er uit het onderzoek komt: nee, dat willen we niet. Dus dat gaan we daar hoe dan ook niet doen. Dus op het moment dat daar een voorstel voor komt, zijn wij daar als CDA-Statenfractie in ieder geval op tegen. En als het gaat om de rest van de provincie, heb ik al aangegeven dat het op dit moment een 'nee' is, tenzij er draagvlak is, het veilig kan en onafhankelijk de voors en tegens zijn afgewogen. Nou, de argumenten als het gaat om draagvlak zijn net al uitgebreid aan de orde gekomen. Er is op dit moment 31 procent draagvlak onder inwoners. We hebben ook de handtekeningen gezien op de petitie. Ik heb eens naar de postcodes gekeken: dat zijn ook voornamelijk mensen die uit dat gebied komen en die zich zorgen maken. Daarom zeggen we: nee, dat doen wij dat niet. Dus als ik de Partij van de Arbeid was, zou ik mij weinig zorgen maken over het standpunt van het CDA.

De VOORZITTER: De heer Joling, die zelf over zijn eigen zorgen gaat.

De heer JOLING (PvdA): Ja, precies!

De heer De Wit zegt eigenlijk dus impliciet in het aardbevingsgebied niet. Dan vraag ik mij af welke plaatsen er dan overblijven in de provincie Groningen. Dat zijn er vast niet zo veel meer.

De heer DE WIT (CDA): Dat is een heel goede constatering van meneer Joling.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De heer De Wit staat te boek in media en ook overal inmiddels als een fervent tegenstander van kerncentrales in Groningen en profileert zich daar ook heel erg mee. Nu weer een motie. Ik zou aan de heer De Wit iets willen vragen. Want ik wil ook dat beeld wat nuanceren, te boek staan als een fervent tegenstander van kernenergie en een kerncentrale in de provincie Groningen. Is het juist als ik concludeer dat u zich profileert als fervent tegenstander van kerncentrales in Groningen, maar u aan de andere kant ook nog wel ruimte laat, als deze buiten het aardbevingsgebied blijft, voor een kerncentrale? Die nuance wil ik even aanbrengen. Kunt u daar bevestigend op antwoorden?

De heer DE WIT (CDA): Er zit een lading in. Te beginnen met de heer Van Kesteren die hier een pleidooi houdt dat lijkt te gaan over mij als individu. Ik ben een van de Statenleden van het CDA en het gaat hier niet om mij, maar het gaat om de inwoners van Groningen. Om die reden sta ik hier en wat daar voor profilering daarbij hoort, dat zal allemaal wel. Maar op het moment dat wij ergens iets van vinden en een standpunt hebben met elkaar als fractie, dan gaan we daarvoor. We zitten hier niet voor onszelf, maar voor de inwoners.

Volgens mij ben ik net heel breed ingegaan op het standpunt dat wij als CDA hebben. Volgens mij is dat standpunt ook nooit anders geweest, daar zijn wij ook altijd heel duidelijk over geweest. En gelukkig heeft de pers dat ook op een goede manier opgeschreven.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Laat ik het dan anders stellen. Het CDA houdt heel veel rekening met de inwoners van Groningen. Nou, dat siert het CDA. Maar er wordt hier ook continu gedeeld met elkaar dat er geen draagvlak is voor een kerncentrale in Groningen. Maar toch laat u die ruimte. Is die conclusie juist?

De heer DE WIT (CDA): Nee, en ik zou bijna overwegen om een bandje op te nemen waarin ik het standpunt van het CDA uitleg. Want ik heb het nu al 101 keer uitgelegd, net als meneer Van Kesteren dat met zijn standpunt deed. Ik zal nog één keer een poging doen. Voor ons is het nu een 'nee'. Voor de toekomst is het buiten het aardbevingsgebied een 'nee', tenzij er draagvlak voor is, het op een veilige manier kan en de plussen en minnen op een goede manier onafhankelijk zijn afgewogen. Duidelijker kan ik volgens mij niet maken.

De VOORZITTER: De heer Van Kesteren, ten slotte.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Laatste vraag, voorzitter.

Dus conclusie: met het CDA kunnen we alle kanten uit. Een kerncentrale: als die er moet komen, dan komt die er. Maar een principiële uitspraak zoals heel veel partijen hier doen – en dat siert ze ook – hoor ik niet. Wel of geen kerncentrale in de provincie Groningen: bij het CDA kun je alle kanten op. Is dat een terechte conclusie die ik trek?

De heer DE WIT (CDA): Nou, nee. Dat is een onjuiste conclusie. Ik denk dat het enige standpunt waar mensen van denken: wat willen ze nou?, is dat van de PVV.

Mevrouw REININK (Volt): We hebben het al vaker gezegd hier in de Staten: in de kernenergiediscussie hier in de provincie is draagvlak wat ons betreft heel belangrijk. Vandaar dat we in de commissie en ook in de fractie in de Tweede Kamer hebben aangegeven dat andere locaties in Nederland onze voorkeur hebben. We zien echter wel kansen voor het vergroten van het draagvlak in onze provincie en daarvoor is transparante politiek heel belangrijk. We hebben altijd uitgedragen dat we de rol van kernenergie in kaart willen brengen en dat we dat taboe willen doorbreken. Dus standpunt houden we ook vast.

En we zijn van mening dat een motie tegen de kerncentrale in de Eemshaven of de rest van de provincie wat ons betreft geen motie is die de onzekerheid tegengaat, maar een motie die juist valse rust biedt, terwijl er in feite nog evenveel onduidelijk is en de Tweede Kamer nog steeds dezelfde keuzes kan maken. Een pleistermotie, terwijl we daar zo graag van af willen. Realistisch gezien is de Eemshaven de enige locatie in de provincie waar je een volwaardige grote kerncentrale kunt bouwen. Een van de weinige locaties ook in Nederland. Dus we moeten hier helder en transparant over blijven zijn.

In onderzoeken wordt gekeken naar wat er nodig is voor een gezonde en betaalbare energiemix, door experts die hier veel meer vanaf weten dan wij. Dus laten we de mogelijkheden om het draagvlak te vergroten, juist nemen en hier onderdeel van zijn als provincie. En laat het onderzoek uitwijzen wat er nodig is qua energie. Want wat Volt betreft moeten we echt alles doen om te zorgen dat we minder CO₂ gaan uitstoten, dat we de opwarming van de aarde tegengaan en onze planeet leefbaar blijft voor de volgende generaties. Het is geen keuze, er is geen tijd om uit te stellen. De toekomst is nu.

Wat betreft de overige punten. De middenmolens heeft D66 wat ons betreft goed uitgelegd en dat kunnen we volledig steunen.

Wat betreft de motie van GroenLinks over de opslag kunnen we ons daar heel goed in vinden. Want zoals ik al zei: alle opties moeten onderzocht worden. Wel heb ik het idee dat het Bouwstenen-document deze optie al biedt. Dus ik ben nog wel benieuwd hoe het College daarnaar kijkt.

En verder zijn we ook tevreden met het Bouwstenen-document zoals dat voorligt.

De heer JOLING (PvdA): Ik ken Volt als een partij die heel veel waarde hecht aan Europese waarden en burgerparticipatie. Daar wil ik graag twee vragen over stellen. Dat zal ik doen in twee verschillende interrupties.

De VOORZITTER: U hebt drie vragen in een interruptie. Dus ik zie mogelijkheden.

De heer JOLING (PvdA): Kijk!

Met die Europese waarden: jullie zusterpartij in Duitsland is tegen kerncentrales. Hoe interpreteert u dat? En met 'u' bedoel ik de vertegenwoordiger van Volt.

De VOORZITTER: Gelukkig maar! Mevrouw Reinink.

Mevrouw REININK (Volt): Ik had begrepen dat ik bedoeld werd, dus dat is fijn.

Het klopt inderdaad dat in Duitsland er momenteel wat minder animo is voor een kerncentrale. Wij zeggen ook hier in Nederland niet dat er een kerncentrale moet komen. We zeggen alleen: we moeten alle mogelijkheden onderzoeken. Dus ik zie daarin geen conflict.

De heer JOLING (PvdA): Oké, dan de tweede vraag die ik nu stel. Draagvlak is heel belangrijk voor Volt, wordt er steeds gezegd – ook hier in de Statenzaal. Ook dat de burgers betrokken moeten worden bij beslissingen. Maar nou zeggen de burgers hier in Groningen dat ze geen kerncentrale willen. Waarom laat Volt dan toch die deur op een kier staan?

Mevrouw REININK (Volt): Ik denk dat ik het redelijk helder heb uitgelegd in het begin. Omdat wij gewoon transparant willen zijn. Er is een aantal locaties dat mogelijk is. Wij willen het gewoon goed onderzoeken. We hebben duidelijk aangegeven dat dit niet onze voorkeur heeft qua locatie. Ook in de Tweede Kamer geven we dat duidelijk aan. Dus deze motie heeft voor ons geen toegevoegde waarde en draagt niet bij aan transparante politiek wat ons betreft.

De VOORZITTER: De heer Joling, ten slotte.

De heer JOLING (PvdA): Ja. Dank u wel, voorzitter, ten slotte.

Ik hoor een echte politica die nu aan het spreken is namens Volt, terwijl Volt een partij was met innovatie, een nieuwe partij: 'we gaan luisteren naar de burger' en 'we komen voor jullie burgerstemmen op'. En dan zeggen de burgers in Groningen dat ze het niet willen. Dan zegt mevrouw Reinink: 'Maar ja, we moeten weloverwogen alles goed wikkelen en wegen.' Dat rijmt toch niet met elkaar?

Mevrouw REININK (Volt): Ik ben van mening dat de heer Joling andere dingen hoort dan ik zeg. Ik zeg juist dat ik het draagvlak heel belangrijk vind en dat we daarom continu aangeven dat andere locaties onze voorkeur hebben.

De heer BENNEMA (VVD): Dank, mevrouw Reinink. Ik vond het standpunt over kernenergie wel helder. Maar draagvlak: dat is inderdaad een belangrijk thema. Dat zegt u – zeg ik via de voorzitter – ook bij kernenergie. Maar dat geldt natuurlijk voor alle vormen van energie. Het probleem is nu dat als je alles individueel apart gaat zien, zoals zon en wind, er overal tegenstanders van zijn. Nergens wordt er 50 procent draagvlak gehaald. Dus hoe zie Volt dat per energievorm als je kijkt naar draagvlak? En wat is dan de rol van de politicus in dat geheel?

Mevrouw REININK (Volt): Goed punt dat de VVD hier maakt. Voor elke vorm van energie zijn er inderdaad tegenstanders te vinden. Dus daarom heb ik ook aangegeven dat we juist als provincie er zorg voor moeten dragen dat er taboes worden doorbroken en dat we zelf zorgen dat het draagvlak in de provincie vergroot wordt. Want wat je eigenlijk ook ziet op andere thema's, is dat de maatschappelijke opinie door input ook van de politiek juist kan veranderen, als wij gewoon helder en transparant zijn en gewoon goed in gesprek gaan over de voor- en nadelen van de verschillende vormen. Dus ik hoop dat we op die manier tot een goede energiemix kunnen komen. En welke vormen dat uiteindelijk zullen zijn, dat is dus ook aan de inwoners.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik hoor de vertegenwoordiger van Volt zeggen dat als we het nog beter uitleggen, het draagvlak wel zal vergroten. We kunnen nog werken aan draagvlak. Nou zitten er op deze tribune alleen mensen die tegen een kerncentrale zijn. Deze mensen ben ik ook tegengekomen op informatieavonden waar experts allerlei informatie hebben gegeven, technische informatie over voors en tegens. En ik vraag mij af: is uw beeld van dat we het nog een keer uitleggen en het dan wel goedkomt, niet te rooskleurig? Bent u het niet met ons eens dat deze mensen zich wel degelijk geïnformeerd hebben?

Mevrouw REININK (Volt): Ik ben het zeker met de SP eens dat mensen over het algemeen goed geïnformeerd zijn en niet zomaar wat roepen. En dat één informatiesessie niet mensen zal overtuigen om opeens een heel andere kant op te gaan. Ik denk dat het een proces is van de lange adem waar voor- en nadelen tegenover elkaar moeten worden gelegd en de langetermijngevolgen ook naast elkaar moeten worden gelegd. Want als we niks doen, dan gaat het ook niet goed.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, dan nog één vraag. Want ik hoorde ook de vertegenwoordiger van Volt zeggen: 'De klimaatcrisis is nu, we moeten nu actie ondernemen.' Nou duurt de bouw van zo'n

kerncentrale gewoon lang, het is ook duur en dat geld kun je niet stoppen in de actie die je nu kunt doen. Dus hoe kijkt Volt tegen die urgentie aan?

Mevrouw REININK (Volt): Vandaar ook dat we pleiten voor een onderzoek. Wij zullen al die kosten en tijdsperiodes tegen elkaar afwegen. Het kan zo zijn dat de conclusie inderdaad is dat andere opties beter zijn en dan zullen we dat vol steunen.

De VOORZITTER: Dank u zeer. U was aan het eind van uw betoog, hè, had ik begrepen? Ja. Dan zijn we toegekomen aan de woordvoering door de Partij voor het Noorden.

De heer ZWART (PvvhN): Die is door de collega Robert de Wit gehouden namens ons.

De VOORZITTER: Dat veelbetekende detail was mij ontgaan, excuus. Mevrouw Feenstra: van de orde, denk ik?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Er zijn tussendoor wat partijen naar ons toegekomen over onze motie met de vraag of, als we iets aanpassen, zij die mogelijk kunnen steunen. Dus graag schorsen we even.

De VOORZITTER: Nou, dat lijkt me nu niet zo'n goed moment. Want ik zou dan de heer Epema dan eerst even de gelegenheid willen geven om de rij in de eerste termijn af te ronden en daarna te schorsen. Is dat ook een goed idee?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Dat is absoluut een goed idee.

De VOORZITTER: Ja, ik worstel met de wetenschap dat om kwart over twaalf de lunch voor ons klaarstaat. Dus ik dacht: het College heeft vast behoefte aan een langdurige beraadslaging. Maar nu eerst het woord voor de heer Epema.

De heer EPEMA (FvD): Ik heb het al eerder gezegd tijdens het commissiedebat, maar FvD staat open voor allerlei energievormen. Wel vinden wij het belangrijk dat het betaalbaar en goed beschikbaar is én veilig. Dus de *small modular reactors* met kernenergie zijn nog niet helemaal zo ver, maar traditionele kernenergie zien we wel als een van de opties. Er wordt weleens gezegd dat kernenergie heel erg gevaarlijk zou zijn. Nou ja, in alle rampen van het verleden was het eigenlijk het geval dat er niet werd voldaan aan de veiligheidsvoorschriften. Dat was onder andere uitgelegd door de website Carnegieendowment.org: die hele kerncentrale in Fukushima bijvoorbeeld zou de tsunami hebben doorstaan als het design had voldaan aan de nieuwste veiligheidsstandaarden. Nou ja, in dat opzicht is kernenergie dus helemaal niet gevaarlijk.

Qua gezondheidseffect zijn ze zelfs minder schadelijk dan de meeste andere energievormen. En nog positiever: kerncentrales leveren vaak duizenden malen meer energie dan bijvoorbeeld wind en zon. Uit provinciale bron heb ik vernomen dat er inmiddels kerncentrales bestaan die zelfs hun eigen afval recycleren tot wel 95 procent daarvan.

De heer JOLING (PvdA): Nou hoor ik de vertegenwoordiger van Forum voor Democratie zeggen dat als Fukushima aan moderne veiligheidsvoorzieningen had voldaan, die ramp niet was gebeurd. Want zijn dan die veiligheidsvoorzieningen – via u, voorzitter?

De VOORZITTER: De heer Epema. En van mij hoeft u niet heel diep de details in.

De heer EPEMA (FvD): Nee, dat klopt niet helemaal. Als ze hadden voldaan aan de toen geldende veiligheidsstandaarden, dan was er niks aan de hand geweest. Dus in principe hadden ze gewoon de boel niet op orde daar. Vandaar dat daar toen een ramp is gebeurd.

De heer JOLING (PvdA): In Fukushima is een *meltdown* geweest waardoor die hitte dwars door de bodem van dat beton is gezakt. Wat ze nu bedacht hebben, is dat onder dat beton nog weer een zwembad komt, zodat dat iets langer duurt. Maar ook die *meltdown* zal ook daardoorheen gaan, dus dat is geen goed argument. Wat vindt u daarvan?

De heer EPEMA (FvD): Nou, dat ze niet voldeden aan de veiligheidsstandaarden toen. Dat vind ik wel een goed argument. Ook ontbraken er bijvoorbeeld waterdichte verbindingen tussen hun noodaggregaten en allerlei veiligheidssystemen. Als ze dat op orde hadden gehad, dan was er niks

gebeurd. Dus ja, wat moet je daar dan van zeggen. Als ze gewoon hadden voldaan aan de veiligheidsstandaarden, was er daar niks mis geweest.

De VOORZITTER: De heer Joling, ten slotte?

De heer JOLING (PvdA): Nee, voldoende zo.

De heer EPEMA (FvD): Ook met betrekking tot de angsten over aardbevingen: sinds 1995 bestaan er al kerncentrales die tegen aardbevingen kunnen van meer dan 7 op de Schaal van Richter. Meer dan 7! Dat krijgen we hier in Groningen normaliter niet.

Waar we niet meer van willen qua energie, is windmolens. Zij verpesten het uitzicht en verstoren zelfs het zeeleven. Er is al onderzoek gedaan naar dat zij problemen krijgen met hun echolocatie van veel zeedieren bijvoorbeeld. Nou ja, ze doden natuurlijk ook nog duizenden vogels per jaar.

Maar ook zonnepanelen vallen wat mij betreft wel een beetje tegen. Want zelfs al je alle daken van een stadsgebouwen volgooit met zonnepanelen, kun je nog steeds niet de hele stad van energie voorzien. Dat valt gewoon een beetje tegen. Dan zou je het hele platteland moeten volgooien met die dingen en daar zijn we natuurlijk geen voorstander van. We willen ons platteland en boeren daar niet mee opzadelen.

Maar uiteindelijk gaat het ons om gewoon betaalbare energie: wat werkt en wat niet? Dan kunnen we hier wel gaan zeggen dat we absoluut geen kernenergie willen. Maar dat is een puur ideologisch punt. Laten we vooral rationeel blijven en kijken wat er betrouwbaar is, wat veilig is en wat betaalbaar is. En dan komt het allemaal wel goed. Gewoon betaalbaar, betrouwbaar en veilig. Ja, daar vragen we om, om een rationeel argument en niet pure emotie.

De VOORZITTER: Mijn emotie is dat het precies kwart over twaalf is. Dus dat hebt u heel goed gedaan. Ik zou de vergadering een half uur willen schorsen voor de lunch.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, ik heropen de vergadering en vraag uw aandacht voor hetgeen gedeputeerde Hamster namens het College te melden heeft. Aan hem is het woord.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Wij hebben drie weken geleden een goed gesprek gehad in de commissie, denk ik. Ik denk dat dat zich uitte in het feit dat hier vanochtend eigenlijk één groot onderwerp en wat kleinere zaken – niet qua impact, maar wel een aantal andere zaken – aan de orde kwamen. In principe hoorde ik vanuit uw Staten brede instemming en steun en hier en daar zelfs complimenten om het Bouwstenen-document verder te gaan voeren. Dat is een mooie constatering om het begin van deze bijdrage vanuit het College te kunnen vaststellen. Ik wil u danken voor uw opmerkingen en inbreng vandaag nog. Ik denk dat wij daarmee verder kunnen.

Het doel is natuurlijk om over enige tijd de volgende versie te presenteren waarop we nog een keer in de commissie en wellicht in de Staten uw feedback zullen ophalen, om uiteindelijk hopelijk over ongeveer een jaar na de vaststelling van de Omgevingsvisie door uw Staten als College het Programma Energie vast te kunnen stellen. En dat doen wij omdat wij graag willen dat wij naar een betaalbare, betrouwbare, beschikbare en bestendige energievoorziening gaan. Wij hebben u toegezegd – iets minder dan een jaar geleden toen wij ermee begonnen – dat er geen taboes waren en dat we in de volle breedte wilden gaan kijken wat er nodig is en wat mogelijk de invulling daarvan zou kunnen zijn. We hebben ook nog twee in moties aangereikte aanvullingen op wat daaraan toegevoegd zou kunnen worden en een aantal moties gaat over het uitsluiten van één onderdeel in de lijst van elf verschillende zaken. Dat weet u, maar misschien niet iedereen op de tribune: we hebben elf verschillende vormen van opwek benoemd waar we naar willen gaan kijken. En kernenergie komt veel aan de orde en is daar wellicht een van, in ieder geval in de verkenning die we willen gaan uitvoeren.

En wat ik in de commissie zei, wil ik ook nog even memoreren. De impact die wij hier met elkaar, met name u als Staten inderdaad, gaan hebben op de vormgeving van energie en daarmee ook het landschap en de sociaal-economische aspecten. Niet alleen voor nu en de nabije toekomst, maar richting 2035, richting een CO₂-neutraal 2050. Zelfs tot 280.000 jaar in de toekomst zijn we de effecten aan het wegen, hoorde ik vanochtend. Het is belangrijk dat u daarbij niet over één ijs wilt gaan. We proberen voorzichtigheid, bijvoorbeeld met alle ervaringen die we hebben rondom gaswinning en hoe dat onze provincie en haar inwoners gevormd heeft. Dus het is goed om die tijd te

nemen. Die hebt u vanochtend genomen, die hebt u drie weken geleden genomen en die gaan we ook het komende jaar dus nemen om te komen tot een goed plan.

Ik heb een aantal vragen nog gekregen en drie daarvan waren van Groninger Belang. Volgens mij kan ik die redelijk kort beantwoorden. Want al die vragen komen terug als wij gaan zoeken naar betaalbaar, beschikbaar, betrouwbaar en bestendig. Dan heb je het ook over de doelmatigheid en de efficiëntie. Want die kosten moeten ergens landen. Als je het over veilig en schoon hebt, dan heb je het over betrouwbaar en dan heb je het over toekomstbestendig. U gaf een definitie van het algemeen belang voor de Groningers. Ja, daar zit bestendigheid in. En inderdaad, het doel is uiteindelijk in 2050 CO₂-neutraal te worden. U vroeg: wordt daar ook op gescoord? Nou, daar werken we naartoe in 2050. Ik weet niet of we in de verdere verkenning daar ook per jaartal naartoe schrijven. Dat zou zo veel meer onderzoek opleveren, maar dat is het uiteindelijke doel. Daar werken we naartoe: 2050. Dan moeten wij CO₂-neutraal zijn en we hebben voor 2035 nog een tussendoelstelling staan.

Ik denk dat ik nu al naar de moties kan gaan. U hebt vooral uw beelden uitgewisseld en hier en daar wat tekst en vorm gegeven middels een motie. Laat ik beginnen met de enige die gaat over opslag. Want ik denk dat daar of een misverstand was dat dan in de commissie niet duidelijk genoeg aan de orde was geweest. Dat is motie 114 van GroenLinks, D66 en CDA. Wij hebben de opslag op pauze gezet om tot goed beleid te kunnen komen. Niet om het tot in lengte van jaren uit te sluiten. Opslag, ook batterijopslag, is gewoon onderdeel van de transitie en is nodig om inderdaad de energietransitie goed vorm te geven. We zijn aan het zoeken naar een wijze die daarbij het beste past, landschappelijk enerzijds maar ook inderdaad in de vorm die de congestie gaat verminderen en niet gaat laten toenemen. We hopen daar parallel aan het Programma Energie ook beleid op te ontwikkelen. Dus deze motie is eigenlijk overbodig, want het is precies wat we al aan het doen zijn.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dank aan de gedeputeerde voor die reactie: overbodig, maar het zou het ook kunnen bevestigen, begrijp ik uit die reactie. Maar verhoudt zich dan het verhaal in het Bouwstenenprogramma met de moties over het besluit dat is genomen in december om de grootschalige batterijopslag voorlopig niet toe te staan?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, voorlopig, totdat wij vastgesteld hebben onder welke voorwaarden het wel in onze provincie kan. Volgens mij staat op pagina 10 in het Bouwstenen-document, naast de elf verschillende vormen van opwek, ook een mooie lijst van vormen van opslag die we willen gaan verkennen en waar we ook bij u op terugkomen. Op dit moment zijn we ook al concreet – volgens mij heb ik u dat in de commissie verteld – aan het zorgen dat we daarbij geen kinderen met het badwater weggooien. Er is een aantal zonneparken concreet waar op dit moment de vraag aan de orde is hoe we nu zorgen dat het niet contraproductief werkt, die pauzeknop. Dan proberen we inderdaad te zorgen dat het bijdraagt aan de doelen die we willen bereiken. Daar komen we gewoon op terug, als we het inderdaad in een kader hebben kunnen gieten waarvan we denken dat het zowel landschappelijk als voor de energiebehoefte als voor congestieverminderde aspecten de juiste vorm heeft gekregen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dank. Dan constateer ik dus eigenlijk dat de gedeputeerde toezegt dat het College handelt zoals het in het dictum van de motie is omschreven.

En het tweede is dat de gedeputeerde eigenlijk zegt dat we met het besluit in december even *on hold* hebben gezet. Geldt dat dan ook voor die grote zonneparken op land? Die zijn dus toen blijikbaar ook *on hold* gezet en kunnen ook terugkomen.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, dat is een mooie vraag, dank u wel. Nee hoor, ik verdien die Triple-V Trofee ook niet helaas. Ik zal blijven oefenen.

Nee, want de motieven achter die pauzeknop waren verschillend. De coalitie heeft in het Hoofdlijnenakkoord opgenomen dat ze geen nieuwe plannen voor grootschalige zon en wind op land wilde toestaan. En wij constateren dat dat in de huidige Omgevingsverordening het nog wel mogelijk was en we proberen te voorkomen dat zaken aangevraagd plaats zouden vinden die we niet meer willen. Dat is het motief achter zon en wind. Voor batterijopslag: die is er meteen aan gekoppeld. Er ligt één voorstel voor aan uw Staten, dan kunnen we dat in één keer aftikken en kunnen we ondertussen dan gaan werken aan een goede vorm van batterijopslag. Als daarover de verwarring ontstaan is, dan hoop ik dat het nu opgehelderd is. Want inderdaad, ik heb het dictum nog één keer goed gelezen. Volgens mij proberen wij dat inderdaad te verkennen in het Bouwstenen-document Energie. Dus inderdaad is de motie overbodig en u hebt hierbij mijn toezegging dat wij op die wijze

daaraan zullen werken. Trouwens, ik heb zonet volgens mij met dit antwoord ook de vraag van Volt opgelost rondom opwek.

Dat was de opslagkant. En dan hebben we nog drie moties over opwek. Verschillende vormen, verschillende maten van impact. Laat ik op chronologische wijze bij langs lopen en dan beginnen we bij de Partij van de Arbeid. De Partij van de Arbeid vraagt om versneld uitvoering te geven aan een Tweede Kamermotie *'om alle openbare parkeerplaatsen in de provincie Groningen te voorzien van een dak met zonnepanelen en hierbij nauw samen te werken met de gemeenten'*. Wij vallen een beetje over het woord 'alle'. Daarmee wordt die eigenlijk niet uitvoerbaar. Want ik denk dat u ook heel begrijpt dat dat niet op alle openbare parkeerplaatsen mogelijk gaat zijn. Dat kent verschillende argumenten. Dat kent het argument dat het een minder kostenefficiënte wijze is van het plaatsen van zonnepanelen omdat er constructies voor nodig is. Dat is een financiële overweging. Ook de aansluiting moet hier en daar geregeld kunnen worden. Er is ook een ruimtelijk aspect in. We proberen binnen andere domeinen ook hittestress te gaan verminderen in onze bebouwing. Dat betekent dat we hier en daar juist groen proberen toe te voegen. En laat ik maar heel duidelijk zijn: we gaan geen bomen kappen om zonnepanelen te plaatsen op parkeerterrein – zeg ik heel stellig. Ongetwijfeld zijn daar ook uitzonderingen op. Dus we hebben niet de intentie die we hiermee zien.

Het idee achter de motie om met de gemeenten te gaan zoeken waar het wel mogelijk is? Natuurlijk, wij spreken in de Energy Board met de gemeenten om te kijken hoe wij de energietransitie vorm kunnen geven, ook ruimtelijk. Maar de verplichting om ze op alle openbare parkeerplaatsen te installeren? Nee, dat gaan we niet doen. Ik kan u wel toezeggen: op de Energy Board ga ik wel agenderen om met gemeente te gaan kijken hoe ver zij zijn en of we daar nog iets kunnen stimuleren of daarbij samenwerken.

De heer JOLING (PvdA): Even checken of ik het goed heb begrepen. Als we het woordje 'alle' eruit halen en met de uitleg die de gedeputeerde geeft, heb ik daar ook wel een bepaald gevoel bij. Dan kunnen we een positief advies krijgen over deze motie?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Nou, volgens deed ik u net een toezegging en mij is geleerd dat u daar meer aan hebt dan aan een motie. Als de motie aangenomen zou worden, dan ga ik het doen zoals ik het net tegen u zei. Maar u mag hem aanpassen en dan zal het oordeel Staten zijn.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Onze fractie hoorde de toezegging ook. En mijn vraag aan de gedeputeerde is: zitten er ook budgetimplicaties aan die toezegging?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Het zal u bekend zijn dat GS een stevig gesprek rondom de financiën aan het voeren is om tot een Perspectiefnota te komen. Ook binnen Energie moeten wij op zoek naar middelen. Dus op dit moment zie ik binnen Energie geen extra ruimte om hier middelen voor beschikbaar te stellen.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dank aan de gedeputeerde voor het antwoord. Maar is dan de toezegging nu ook niet iets te vroeg, omdat we nog geen budget hebben om hier iets van middelen aan toe te voegen? Dus als we hier als Staten over stemmen, dan weten we bijvoorbeeld niet waar we ons in storten budgettair gezien?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, interessant is inderdaad dat er nu geen middelen achter zitten en dat ik ook een toezegging deed om daar richting de gemeenten actie in te gaan ondernemen. Wellicht dat daar wel ruimte is of bij initiatiefnemers die de panelen willen of kunnen gaan plaatsen. De toezegging bevat dus geen middelen, maar ik heb weleens gehoord dat u als Staten zelf middelen heeft. Maar dan zou ik allereerst voor u inzichtelijk moeten maken wat voor middelen daar achter vandaan zouden moeten komen. Maar op dit moment hebben we die nog niet – zo helder is het.

De heer ZWART (PvdN): Een heel korte vraag, twee eigenlijk in één. Heeft een dergelijk plan zin in verband met de huidige netcongestie en de salderingsregeling die verloopt? En wie betaalt eigenlijk voor die zonneparken de boetes die energiemaatschappijen opleggen? Gaat dit ook bij de overdekte parkeerplaatsen gebeuren?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, de uitdaging is om niet heel diep de techniek in te gaan. Initiatiefnemers zullen daar zelf naar kijken of daar een haalbare businesscase achter zit, met de kennis rondom kosten en opbrengsten. Dat is wat betreft die kant. Wat betreft de congestiekant: als we nieuwe aansluitingen nodig hebben, dan is dat op dit moment in onze provincie heel ingewikkeld.

Als het bestaande aansluitingen betreft, dan zijn er wellicht hier en daar mogelijkheden. En dat is het antwoord.

De heer ZWART (PvvhN): Samengevat: leuk plan, maar slecht uitvoerbaar. Klopt dat?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Nou, ik gaf de toezegging in de verkennende sfeer. Wellicht dat gemeenten hier en daar nog mogelijkheden zien. Ik denk – misschien is dat ook wel goed om als extra conclusie aan mijn inleiding te verbinden – dat hier bijna alle partijen wel de noodzaak van de energietransitie inzien en ook de noodzaak om te gaan naar een schonere en duurzame wereld met een adequate opwek. Ik heb een aantal partijen van u ook horen uitspreken dat het ‘en-en-en’ moet zijn. Want inderdaad, met *cherrypicking* van wat we wel leuk vinden en wat we niet leuk vinden, gaan we niet komen tot een CO₂-neutrale energievoorziening in Groningen in 2050.

Ja, ik twijfelde of ik het aan het begin of aan het eind van mijn verhaal moest zeggen, maar dit is één onderwerp waar heel veel energie vrijkomt in uw Staten. Dat hebben we gezien. Maar dit is nog het in beeld brengen van wat de onderwerpen zijn. U zult met mij beseffen dat het komende jaar er ook keuzes uit moeten gaan volgen. Ik verwacht dan nog meer debatten van u waarin de verschillen ook helder worden van hoe u tegen de zaken aankijkt. Maar we moeten gaan definiëren wat we ‘schoon en veilig’ vinden bijvoorbeeld. We moeten gaan definiëren in welke snelheid we dingen willen gaan doen, wat het ons mag kosten, landschappelijk. De moeilijke vragen komen nu de komende tijd op tafel. Dus we zijn nog niet van elkaar af in het debat.

Volgens mij heb ik daarmee de parkeerplaatsenmotie ook gehad en dan komen we bij de motie over de middenmolens wat mij betreft, motie 116 van D66, GroenLinks en Volt, ‘Maak Middenmolens Mogelijk’. Ja, ik ga hier meervoudig op antwoorden. Maar laat ik aan het begin maar duidelijk zijn: we ontraden hem. Dat kent een duidelijke oorsprong. Wij hebben opwek door middel van wind in ons Bouwstenen-document staan als iets waar wij over willen nadenken. Inderdaad op de verschillende wijzen, dus ook over hoogtes. En vervanging, want dat gaat op gegeven moment ook aan de orde zijn. Het afvalvraagstuk is hier ook meerdere malen aan de orde geweest.

Wij hebben in het Hoofdlijnenakkoord opgenomen dat wij molens tot 20 meter willen toe gaan staan. En daar zit een landschappelijk argument achter, namelijk dat in ons landschap we ervan uitgaan dat bomen tot een meter of 20 kunnen worden en die molens kennen dezelfde hoogte. Dus dat is makkelijk in te schatten, dus er verandert landschappelijk niet heel veel door molens tot 20 meter te plaatsen.

Wij hebben gezegd dat we grootschalige molens willen concentreren. Daar hebben we gebieden voor aangewezen. We hebben ook gezegd dat we geen nieuwe gebieden meer willen aanwijzen omdat ze zo’n grote landschappelijke impact hebben. Dan heb je het eigenlijk over alle molens boven de 20 meter. We hebben ook aangegeven dat we proberen daar ook eenduidigheid te krijgen om ze zo veel mogelijk binnen zo’n concentratiegebied op dezelfde hoogte te gaan krijgen. De molens van 50 meter zouden dan binnen zo’n concentratiegebied moeten worden geplaatst – volgens het huidige beleid, laat ik dat dan maar zeggen.

En uw efficiëntieargument treedt daar ook bij op, want een molen van 50 meter levert lang niet zo veel op als een van 200 meter. Dus een initiatiefnemer zal heel snel boven de 200 meter gaan zitten. Oftewel, ze vallen binnen het inpasbare op een perceel van een vaak agrarische onderneming, want ze zijn veel hoger dan 20 meter. En ze zijn niet efficiënt genoeg om in een concentratiegebied een plek te krijgen. Ik ben dol op hagelslag, maar hagelslag van windmolens hebben we gelukkig uitgesloten in ons beleid als optie voor windmolens. Dat is een persoonlijke opvatting van mij, maar ook de opvatting van het College.

Dan komen we bij aan de kernenergiemoties. Daar zijn er twee van. Die concentreren zich op twee dingen – tenminste, zo interpreteer ik. Je hebt het ruimtelijk aspect: dan kijk ik naar het CDA dat een kerncentrale wil uitsluiten in een specifiek gebied, namelijk de Eemshaven. De consequenties daarvan werden ook al enigszins bevraagd, want wat zegt dat over de rest van de provincie? Maar we zeggen in principe niet zo veel over de vorm, de bron van nucleaire energie, maar wel dat we die vorm niet in die omvang in de Eemshaven willen hebben. En we hebben de bredere motie die de energievorm nucleair voor onze hele provincie uitsluit. Dat is een motie van de SP, de Partij voor de Dieren en de PvdA.

Misschien is het goed om op te merken dat op dit moment het huidige beleid is dat wij geen kerncentrales toestaan in onze provincie. Dus als u als Staten beide moties niet aanneemt, dan verandert er in principe niks aan het beleid. Als de brede motie voor de hele provincie wordt aangenomen, interpreteert het bestuur dat als: onderzoek ook maar niet verder de energievorm nucleair. Dan halen we dat uit de Bouwstenen en gaan we daar geen energie meer in steken. Want dan zegt u eigenlijk: heel mooi, maar die hoort niet in de Groninger mix – in ieder geval qua locatie.

Dus stop daarmee. Als de motie van het CDA aangenomen wordt, betekent dat ons verhaal richting de nieuwe minister die ongetwijfeld zal aangeven dat Den Haag er vier wil en dan met de vraag komt: willen jullie er ook een? Dan wordt het een duidelijk 'nee'. Het huidige beleid sluit het uit en onze Staten hebben dat in een recente motie herbevestigd, in plaats van: nee, het huidige beleid sluit het uit.

Ik zie heel veel vragende gezichten. Ik heb weleens voor een klas gestaan en dan vroeg ik: heb ik het wel duidelijk uitgelegd? Zo voelt het nu ook een beetje. Ik ga beide moties ontraden en dat kent een andere aanleiding. Namelijk dat ik denk dat wij zo samen op pad zijn gestuurd, omdat het goed is om dat in die brede mix te gaan onderzoeken, om juist met dat transparantieargument van Volt aan te geven waarom we dingen wel of niet zouden willen doen. Dit College staat op de opvatting – en zo zijn wij ook op pad gestuurd een jaar geleden – om die brede verkenning te doen naar die brede mix en op basis daarvan de besluiten te nemen. Dus de brede motie over het uitsluiten van het hele grondgebied staat daar eigenlijk een beetje haaks op. Dat is het uitsluiten van dat ene argument aan het begin.

Dus voor de samenvatting: mocht u de motie van het CDA aannemen waarin een kerncentrale in de Eemshaven wordt uitgesloten, dan blijft het beleid ongewijzigd en dan gaan wij de vorm nucleair in ons Bouwstenen-document. Mocht u de brede motie van de SP, de Partij voor de Dieren en de Partij van de Arbeid aannemen, dan stoppen wij ook met het verder onderzoeken van nucleair in ons brede energiemix.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dan ben ik toch nog benieuwd waarom de gedeputeerde motie 117 ontraadt.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Het is dus staand beleid, dus overbodig. En ik moet er ook bij zeggen dat wij als College en als coalitie hebben gezegd dat dit een onderwerp is waar de Staten in principe over gaan. Dat gaat over nucleaire energie. En inderdaad, overbodig qua ruimtelijke ordening. Ik weet niet of ik daarmee duidelijk maak of niet.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): En waarom is dit dan niet oordeel Staten, vraag ik aan de gedeputeerde?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, ik hoor het mezelf zeggen. U hebt gelijk. Ik denk dat u gelijk hebt. Over het al dan niet plaatsen van een kerncentrale in de provincie Groningen hebben wij gezegd dat dat oordeel Staten is.

Nee, ik denk dat wij toch even moeten schorsen.

De VOORZITTER: Het College heeft behoefte aan een schorsing, midden in de woordvoering. Dus de heer Hoogers heeft een voltreffer geplaatst met zijn vraag.

Ik schors de vergadering voor vijf minuten, denk ik, hè? Ja.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

U begrijpt: dat was een zware bevalling voor het College. Ik geef het woord aan de gedeputeerde en die kan alles uitleggen.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik weet niet of alles nodig is om uit te leggen. Nou, ik vertelde net over mijn onderwijscarrière en soms heb je inderdaad die ene leerling van wie je dan als docent zegt: Verdorie, hij heeft gelijk.

Wat betreft de motie 117: daar ging het op het laatst over. Bij het College ontstond even het gesprek over wat het ontraden en oordeel Staten betekenen en wat de effecten zijn van het al of niet aannemen. De vraag vanuit de heer Hoogers was of het niet oordeel Staten gelaten kan worden, want – dat is misschien goed om te zeggen – het heeft verder geen effect op het Bouwstenen-document, want daarmee zullen we doorgaan. Dat is inderdaad aan de hand. Het is in principe ondersteuning van beleid, want het is al staand beleid. En we zullen er geen andere interpretatie aan geven dan een duidelijk signaal in het gesprek met de komende regering over dat de Eemshaven geen locatie voor een kerncentrale. Dat is nu eigenlijk ook ons verhaal.

En de andere motie heeft dus wel effect op de verdere invulling van het Bouwstenen-document Energie. Misschien is het ook nog wel goed om nog te melden – daar ging het op het laatst wel over – in onze uitgebreide discussie die we zonet als College hadden, dat het goed is om te

beseffen dat het Bouwstenen-document ziet op wat wij in Groningen binnen de grenzen van onze provincie opwekken, gebruiken, vervoeren en transporteren. Er kan een situatie ontstaan dat wat wij realistisch gezien nodig hebben, niet volledig geleverd kan worden op het grondgebied van de provincie Groningen en dat we moeten importeren van buiten die provincie Groningen. Dat doen we op dit moment ook deels en daar zal nog wel een deel nucleair in zitten. Op dit moment hebben we af en toe ook te maken met nucleaire energie vanuit Frankrijk. Dus in die zin is nucleair als geheel niet uitgesloten met het aannemen van deze motie.

Daarmee ben ik volledig, hoop ik, voorzitter.

De VOORZITTER: Ik kijk even of de Staten daar ook zo over denken. Dat is geloof ik het geval. Dat betekent dat we daarmee aan het eind van de eerste termijn van het debat zijn gekomen. Maar het geruststellende voor de kijkers op de tribune die er niet genoeg van kunnen krijgen, is dat er nog een tweede termijn kan komen.

U hebt een interruptie, begrijp ik, mevrouw Feenstra? Dan vraag ik de gedeputeerde om nog even achter het spreekgestoelte te gaan staan om een mogelijke tweede termijn te voorkomen door deze interruptie toe te staan. Mevrouw Feenstra.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Het dictum van de motie 115 spreekt over de uitsluiting van een kerncentrale. Ik vroeg me af of het College dat ook zo strikt gelezen heeft.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Kan mevrouw Feenstra precies herhalen wat ze daarin leest?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, het dictum van de motie is: *'bij de uitwerking van het Programmaplan Energie de bouw van een kerncentrale en/of SMR in de provincie Groningen uit te sluiten, geen verdere stappen te ondernemen in de plannen voor de bouw van een kerncentrale of SMR in de gehele provincie Groningen en bij het Rijk zich te allen tijde uit te spreken tegen de bouw van een kerncentrale of SMR in de provincie Groningen'*. Dus dat dictum gaat over de bouw van een kerncentrale in de provincie Groningen, of het nou een grote of kleine is.

De VOORZITTER: En u vraagt zich af of het College dat zo gelezen heeft?

Mevrouw FEENSTRA (SP): En ik vraag me af of het College het zo gelezen heeft, omdat het College in de beantwoordingen suggereert dat alles rondom nucleair dan uitgesloten wordt uit het Bouwstenen-document. Of volgt u gewoon het dictum?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, het is goed dat deze vraag verhelderd wordt. Dat we de kans krijgen om het nog verder te verhelderen. Het dictum is heel scherp inderdaad op de bouw, de inpassing en het niet-vestigen van een nucleaire centrale op het grondgebied van onze provincie. Daarmee concluderen wij dat er weinig enthousiasme voor is en er niet heel veel ambtelijke capaciteit ingezet hoeft te worden op het verkennen van nucleair als deel van de opwek binnen de provincie Groningen binnen het Bouwstenen-document. Ik heb daarnet een uitzondering bij benoemd dat het nog steeds wel mogelijk zou kunnen zijn binnen de geïmporteerde energie, dat daar wel nucleair bij zit. Dus nee, geen SMR's, geen kerncentrale en dus ook geen provinciaal kernenergiebedrijf. Dat is allemaal uitgesloten als deze motie wordt aangenomen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Dan hebben het College en de SP elkaar goed begrepen.

De VOORZITTER: Dan ligt die nu in handen van de Staten. De heer Nieboer.

De heer NIEBOER (BBB): Ik heb even een vraag, een stukje verduidelijking. We hebben het net niet goed begrepen ter linkerzijde. Is motie 115 nu 'oordeel Staten' of is dit 'ontraden'?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Motie 115 ontraden wij omdat het College graag de brede energiemix wil verkennen. Motie 117 heb ik zonet na de interventie van de heer Hoogers tot oordeel Staten verklaard.

De VOORZITTER: Ik zie dat iedereen het nu helder voor de bril heeft. Dat is belangrijk, eerst maar even voor de eerste of tweede termijn. Mevrouw Feenstra wil waarschijnlijk een punt van orde maken.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, ik zou toch nog een korte schorsing willen aanvragen om naar aanleiding van de reactie van het College te kijken of we wel of niet iets aan de motie moeten aanpassen.

De VOORZITTER: En hoeveel is 'een korte schorsing'?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Vijf minuten lijkt mij voldoende.

De VOORZITTER: U krijgt vijf minuten van me.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het woord is aan mevrouw Feenstra.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Voorzitter, wij hebben nog tien minuten extra schorsing nodig om de motie aan te passen.

De VOORZITTER: Ik schors voor nog eens tien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik verzoek u uw conversaties tijdelijk te onderbreken voor het voeren van een debat. En ik geef het woord aan mevrouw Feenstra, die de verantwoordelijke was voor de schorsing in de afgelopen minuten.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Nou, ik denk dat het goed is dat we in de tweede termijn dan uitleggen wat de veranderingen zijn aan de motie en dan kunnen we ook daarop reflecteren.

De VOORZITTER: Dan zijn we nu toe aan de tweede termijn en ik inventariseer of er behoefte is? Ja, mevrouw Feenstra! Ik geef u als eerste het woord. Ik vergiste mij. Het was de heer De Wit die ik als eerste zag.

De heer DE WIT (CDA): Nou één ding scheelt: ik vind mevrouw Feenstra een heel fijne collega. Dus dat u mij een keer met haar verwart, vergeef ik u.

Wij willen twee dingen doen. Het eerste is motie 117 intrekken. Dat is de motie 'Geen kerncentrale in de Eemshaven'. We hebben bij elkaar gezeten met de initiatiefnemers van beide moties en daaruit bleek dat de initiatiefnemers van beide moties allemaal van mening zijn dat wij op dit moment 'nee' zeggen tegen een kerncentrale in de provincie Groningen. Dat er heel veel partijen die zeggen dat zij het wel belangrijk vinden om door te gaan met het Bouwstenen-onderzoek om te kijken welke ruimte er daar zit in de toekomst voor de energiemix.

Dus wij komen met een nieuwe motie. Om spreektijd te besparen zou ik graag willen dat u die voorleest zoals gewoonlijk, voorzitter.

De VOORZITTER: Dan is motie 117 dus ingetrokken. En dit is een nieuwe motie waarboven staan het CDA, de Partij voor het Noorden, de SP, de Partij voor de Dieren, de ChristenUnie, GroenLinks, de Partij van de Arbeid en D66, met als titel 'Geen kerncentrale in de provincie Groningen'. Het volgnummer van deze motie is 118. De motie eindigt met het volgende verzoek aan Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- kernenergie als optie is opgenomen in het Bouwstenen-document Energie;
- dit Bouwstenen-document bedoeld is om te bepalen welke energievormen we in Groningen willen laten onderzoeken als energieoptie voor de toekomst;

Overwegende dat:

- het Bouwstenen-document op dit moment ruimte biedt om onderzoek te doen naar het plaatsen van een kerncentrale in de Eemshaven;
- er tijdens de commissievergadering van 15 mei 2024 uiteenlopende redenen zijn genoemd om geen ruimte te bieden voor een kerncentrale in de Eemshaven;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- de bouw van een kerncentrale in de provincie Groningen uit te sluiten;

- de verkenning rondom kernenergie in het Bouwstenen-document voort te zetten; En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt daarmee onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE WIT (CDA): Heel kort. Twee dingen. Ten eerste: we hebben het ruimtelijke aspect van kernenergie. En ten tweede: we willen een heel duidelijke uitspraak doen richting het Rijk juist op dit moment, dat wij hier geen kerncentrale willen hebben.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De motie van het CDA hebben we mede ondertekend. Het is een compromis. Ja, het is een compromis. Dat compromis had de meerderheid en daarmee maken we een duidelijk statement: geen kerncentrale in de provincie Groningen. Wat ons betreft zeggen we: besteed hier ook niet te veel aandacht in het Bouwstenen-document. Maar zoals ik al zei: het is een compromis, dus vandaar dat die zin er nog wel in staat.

Wij trekken motie 115 in, omdat die vraagt om stappen te ondernemen om een kerncentrale uit te sluiten. En dat hebben we net met de compromismotie ook geregeld. Dus daarmee kan deze motie vervallen.

De VOORZITTER: Oké, dus motie 115 is ingetrokken. Daarmee is het speelveld verkleind tot één motie. Dan denk ik dat het goed is om de heer Nieboer uit te nodigen. Als u het woord wilt voeren, dan mag dat hier.

De heer NIEBOER (BBB): Voorzitter, het was de bedoeling dat we een schorsing gaan aanvragen.

De VOORZITTER: Dat kan inderdaad van achter die microfoon, ja. Hoeveel minuten hebt u nodig?

De heer NIEBOER (BBB): Vijf minuten.

De VOORZITTER: Dan schors ik de vergadering vijf minuten. Misschien is het wel even goed om te wachten tot die motie binnen is? Hij zit nu in de mail, oké.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik zie de heer Nieboer. Zal ik de heer Nieboer meteen het woord geven? Dan kan hij meteen vertellen hoe het is afgelopen met de schorsing. Ja?

De heer NIEBOER (BBB): Wij hebben kennisgenomen van deze nieuwe motie. Ja, wij zullen daar niet in meegaan, want wij hebben geconstateerd dat bullet 1 zegt 'staand beleid', dus daar hoeven we niks aan te doen. Bullet 2 is eigenlijk dat we het gewoon in het onderzoek meenemen en daar debatteren we nu de hele morgen over, dat wij in feite gezegd hebben dat we kernenergie ook volledig hierin meenemen. Dan hebben we dat bereikt.

De heer JOLING (PvdA): Ik kan heel kort zijn. Motie 113 gaan wij intrekken, omdat we een toezegging hebben gekregen van de gedeputeerde met het woordje 'alle' eruit.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Om aan te sluiten bij het wijzigen van moties. Gelet op de 100 procent toezegging door het College dat ze het dictum mee zullen nemen, gaan wij motie 114 aanhouden als controle-instrument.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, inmiddels zijn wij al wat uurtjes verder. De heer Nieboer gaf een mooie samenvatting van het debat van vanmorgen. Wij hebben het vanmorgen eigenlijk heel vaak gehad over kernenergie. Als fractie twijfelen we of dit de geëigende plek is om het hierover te hebben. Maar goed, als de gelegenheid zich aandient, willen we er toch nog wel iets over zeggen.

De ChristenUnie in deze provincie is tegen een kerncentrale, ook in de Eemshaven en voor de hele provincie. We zijn voor onderzoek en ontwikkeling, ook op het gebied van kernenergie. En onze ambtenaren en kennisinstellingen zijn wat ons betreft vrij, onderzoek te doen naar datgene wat nodig is voor de toekomstige energiemix. Als provincie moeten we dat ondersteunen waar mogelijk en nodig.

Het ontwikkelen van beleidskader en –regels is de kerntaak van de overheid, zo ook die van ons. Onze fractie is blij dat we dit integraal gaan oppakken en veel mogelijkheden gaan meenemen. Veel inderdaad, want niet allemaal. Dit sluit echter niet uit dat er in de toekomst het onderwerp

kernenergie weer terug kan komen en daarmee sluiten we het gebruik van kernenergie in onze provincie ook niet uit – zoals de gedeputeerde dat toelichtte in de mix die we soms ook importeren. Daarbij wil ik ook volledig aansluiten bij het betoog dat de heer De Wit van het CDA eerder heeft gehouden.

Ten aanzien van die stabiele energiemix zijn er meerdere wegen naar Rome en die voorbeelden zijn vanmorgen veelvuldig genoemd, onder anderen door mevrouw Zondag en door de heer Bennema. Laten we die met nieuwsgierigheid tegemoetzien in de toekomst. Als ChristenUnie zijn we voor spreiding van kansen en risico's, maar niet ten koste van de veiligheid en gezondheid van en loyaliteit aan onze inwoners.

Dan de moties. Er is een heel aantal ingetrokken. Volgens mij is alleen motie 114 nog overeind. Die is ook al ingetrokken, kijk. O, aangehouden – ik word hier gecorrigeerd.

Dan staat nog motie 116 van D66 overeind omtrent de middenmolens. Daar zijn wij tegen. 20 meter moet eerst nog worden geïmplementeerd en volgens ons biedt dat voldoende mogelijkheden voor lokaal eigendom en ook voor energiecoöperaties. De gedeputeerde noemde het al: wij zijn ook tegen de hagelslag die dat oplevert – of die nou lekker is of niet.

Motie 118 steunen we natuurlijk van harte, die hebben we mede ingediend.

De heer VAN KESTEREN (PVV): 'Van het Gronings gas af' wordt misbruikt voor een geheel andere politieke agenda, namelijk de politieke agenda 'van fossiel af'. En in dit geval wordt de motie 'Geen kerncentrale in Groningen' misbruikt voor een andere politieke agenda, namelijk 'het liefst geen ruimte voor kernenergie in de energietransitie'.

Daarom vindt de PVV-fractie de motie onnodig polariserend en geen rechtdoend aan de inspanningen van dit College om rationeel tot een verantwoord energiesysteem voor de toekomst te komen, dat recht doet aan het realiseren van het uiteindelijke doel: brede welvaart voor alle inwoners. En dat is een goed besteedbaar inkomen voor onze inwoners door het realiseren van schone, betrouwbare en bovenal betaalbare energierekening.

De heer BENNEMA (VVD): We hebben uitgebreid gesproken vandaag over het Bouwstenen-document voor het Energieprogramma als verkennende schets. En voor de VVD zijn zoals bekend alle opties bespreekbaar. Energie is cruciaal voor onze welvaart en de opties worden steeds beperkter. Laten we ons vooral niet klem zetten. Dat zagen we ook na de Russische inval in Oekraïne: als je te afhankelijk bent van één weg, kun je in een doodlopende straat terecht komen.

Wij willen wel verdergaan ten aanzien van de optie van kernenergie, maar het draagvlak is ook belangrijk. Maar het is wel hoopvol dat het op een goede manier bespreekbaar is in de Staten. En ook dat de SP vandaag compromisbereid is geweest en er nu een motie ligt die dan nog weliswaar tegen de vestiging van een kerncentrale is, maar wel de blik openhoudt naar verder onderzoek.

Dus onderzoek alles en behoud het goede.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Er is voldoende uitgewisseld en toegelicht? Dan sluit ik de beraadslaging. O ja, het was te snel, ja. Ik geef graag de gelegenheid aan de vertegenwoordiger van het College, gedeputeerde Hamster.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik kan mij voorstellen dat het voelt alsof ik snel al twee termijnen gehad had met die korte onderbreking.

Maar de meerderheid van uw Staten heeft zojuist een motie ingediend, die ik formeel overbodig kan verklaren, omdat 1) kernenergie op dit moment is uitgesloten in onze provincie en 2) u eigenlijk onderschrijft wat wij in het Bouwstenen-document Energie gaan verkennen, namelijk in de breedte. Dus dat blijven we doen. In die zin moet ik het dan meenemen als een extra signaal dat uw Staten afgeeft in de gesprekken met het ministerie over dat deze Staten in meerderheid de bouw van een kerncentrale, die gelukkig ook nog niet aan de orde is, uitsluiten binnen onze provinciegrenzen.

De VOORZITTER: Dan lijkt me dit het moment om de beraadslagingen wel te sluiten. En als ik de administratie goed heb bijgehouden, dan denk ik dat wel want dat was de griffier. Dan hebben we nog de moties 116 en 118 om over te stemmen. Klopt dat met uw waarneming? Dan gaan wij over tot stemmen.

Motie 113 'Zonnepanelen op openbare parkeerplaatsen in Groningen' is ingetrokken.

Motie 114 'Duurzame opslag' is aangehouden.

Motie 115 'Geen kerncentrale in de provincie Groningen' is ingetrokken.

Dan gaan wij stemmen over motie 116 'Maak Middenmolens Mogelijk'. En ik kijk even of er behoefte is om daar na het vele wat we al hebben gewisseld, nog een stemverklaring over af te geven is. Is daar behoefte aan? Ja, eerst mevrouw Feenstra.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, ik had al in mijn tweede termijn aangegeven dat dit wat ons betreft niet in het Bouwstenen-onderzoek hoeft. Maar daarnaast vinden we het wel goed dat deze motie in stemming wordt gebracht, want dan is het duidelijk voor de inwoners die zich zorgen maken, hoe de stemmen liggen.

De heer BENNEMA (VVD): Ten aanzien van motie 116 – de hagelslagmotie, zal ik hem maar even noemen: dat vinden wij echt een suboptimale oplossing. Dus daar zullen wij tegen stemmen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, deze hagelslagmotie is slecht voor het milieu, slecht voor het landschap en heel slecht voor de woon- en leefomgeving. Vandaar geen steun.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Met betrekking tot motie 116, die ontraden is door het College. De opwek van wind staat al in het Bouwstenen-document, dus in dat opzicht en ook omdat de voor- en nadelen zullen worden onderzocht van zowel grote als kleine windmolens, zijn we het volledig eens met de motivatie dat de grote molens te veel impact hebben en dat de kleine molens niet rendabel zijn als ze in geclusterde opwek staan. Dus wij zullen ook tegen deze motie stemmen.

Mevrouw VISSER (PvdD): Wij stemmen voor bij deze motie, maar voorwaarde is nog dat ook naar de ecologische risico's wordt gekeken. Dat hoort er natuurlijk van onze kant bij.

De VOORZITTER: Het is een stemverklaring, maar dan houden we dit in gedachten.

Anderen nog? Nee? Dan gaan we stemmen. U weet inmiddels ongetwijfeld nog hoe het werkt: iets met stempostjes, aanmelden en een blauw icoontje. Dan heeft iedereen gestemd. Even de stand opmakend: voor de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, D66, de Partij voor de Dieren en Volt. Daartegen hebben gestemd de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat maakt dat de stand is: 10 stemmen voor en 31 stemmen tegen, zodat de motie is verworpen.

Motie 117 'Geen kerncentrale in de Eemshaven' is ingetrokken.

Dan breng ik nu motie 118 'Geen kerncentrale in de provincie Groningen' in stemming. Eerst geef ik de heer Bennema de gelegenheid voor het afgeven van een stemverklaring.

De heer BENNEMA (VVD): Dat is juist, voorzitter. De motie over 'Geen kerncentrale in de provincie Groningen'. Nou ja, dat kan in het huidige beleid ook al niet. Er zit wel één voordeel in: dat de verkenning rondom kernenergie wel door kan gaan in het Bouwstenen-document. Maar desalniettemin hebben we liever een écht positieve insteek en zullen wij toch tegen deze motie stemmen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Wij stemmen uiteraard voor de motie, maar wel met de aantekening dat die tweede bullet wat ons betreft niet nodig was. Kernenergie kan er helemaal uit.

De heer ZWART (PvdN): Wij dienen deze motie mede in. Maar de tekst impliceert wel '*not in my backyard*': het mag niet in Groningen, het mag wel ergens anders. Dat is een gevaar omdat wij heel snel alles naar Tynaarlo of Drachten zouden kunnen schuiven, qua kerncentrales dan. Andere provinciebesturen zijn natuurlijk zelfstandig, ook in een beslissing over een kerncentrale. Dat laat onverlet of wij op dit moment voor of tegen een kerncentrale zijn.

De heer JOLING (PvdA): Stemverklaring van de Partij van de Arbeid. Wij hebben een compromis gesloten. Onderdeel van het compromis was de tweede bullet: '*de verkenning rondom kernenergie in het Bouwstenen-document voort te zetten*'. Wat ons betreft had dat er niet in gehoeven, maar het staat er. En het mooie is dat we op deze manier de bouw van kerncentrales in de hele provincie uitsluiten.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De PVV-fractie vindt dit een overbodige motie, onnodig polariserend en ondermijnend voor de optie kernenergie in de energiemix. En het is ook niet in het belang van dit College, dat uiteindelijk streeft naar een betaalbare energierekening voor onze inwoners.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik wil even namens mijn partij even melden dat wij ontzettend blij zijn met deze motie. We kunnen door met de plannen van het College en toch een rem zetten op de kernenergie en een kerncentrale in de provincie. Ik wil ook de collega's daarbij van harte bedanken voor de samenwerking en het mooie resultaat dat we hebben bereikt.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Mijn eerdere stemverklaring ging over deze motie. En daarbij sluit ik me aan bij de verklaringen van de PvdA en GroenLinks dat wat ons betreft de tweede bullet er niet bij had hoeven, maar wat het compromis was.

De heer DE WIT (CDA): Wij sluiten ons van harte aan bij de stemverklaring van de ChristenUnie.

Mevrouw BUIGEL (D66): Wij zijn ook blij met het compromis en zullen ook voor stemmen, uiteraard.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Wij sluiten ons aan bij de stemverklaring van de BBB. Wij vinden dat de roep om de bouw van een kerncentrale in Groningen uit te sluiten, staand beleid is. Daar hoeven we geen motie voor te formuleren. De verkenning rondom kernenergie in het Bouwstenen-document staat er al in. Dus ja, in feite voegt dit helemaal niets toe aan wat we op dit moment allemaal op de planning hebben staan.

Mevrouw VISSER (PvdD): Wat ons betreft had kernenergie ook uit de Bouwstenen gehaald kunnen worden. Dus wij sluiten ons aan bij de stemverklaringen van de Partij van de Arbeid, GroenLinks en de SP.

Mevrouw REININK (Volt): Wij vinden dit ook een overbodige motie. Het is inderdaad huidig beleid, dus we zullen nog steeds tegen stemmen. We zijn blij dat er partijen tot de overeenkomst zijn gekomen dat de verkenning door kan gaan. Wel jammer dat sommigen nog steeds al voorbarige conclusies trekken.

De VOORZITTER: Dank. Genoeg verklaard zo? Dan denk ik dat we de stemming maar eens moeten doen.

De stemming is geopend. De stemmen zijn binnen. De stemming is dus gesloten. Voor deze motie hebben gestemd de fracties van de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, de SP, D66, de Partij van de Dieren, het CDA en de Partij voor het Noorden. Daartegen hebben gestemd de fracties van de BBB, Groninger Belang, de VVD, de PVV, Volt en Forum voor Democratie. Dat betekent dat 22 leden hebben gestemd voor de motie en 19 leden daartegen: de motie is aanvaard. En daarmee hebben we het eind van dit agendapunt bereikt.

[Applaus] Ik moet de tribune toch tot de orde roepen: dit is niet de bedoeling. Maar fijn dat u betrokken bent.

Er is verwarring of er gestemd zou moeten worden over het Bouwstenen-document: dat is niet het geval. Dat is een informerende brief die aanleiding was voor een best intensief debat. Dat kan gebeuren.

B. Statenvoorstel: Opbouw Leefbaarheidsvisie 2024-2035

De VOORZITTER: Wij zijn toegekomen aan agendapunt 2.B, de Opbouw van de Leefbaarheidsvisie. Naar aanleiding van de bespreking in de commissie van 15 mei is de tekst in het voorstel en in het ontwerpbesluit aangepast, dat hebt u kunnen zien bij de stukken van vandaag. De SP zei dat zij daar graag een amendement bij wil indienen. Zijn er nog andere fracties die een motie of amendement in gedachten hebben eigenlijk? Niet? Dan begin ik me dus nu met terugwerkende kracht af te vragen waarom we er zonet niet een motiedebat van hebben gemaakt. O, omdat het een amendement is, natuurlijk. Maar dat zou wel in die vorm kunnen dan, denk ik. Ja? Niet? Er is toch behoefte aan een algemene woordvoering? Dan houden we de lijn aan die we net kozen.

Maar ik geef toch aan de SP als eerste het woord, denk ik. Ik geef mevrouw Bakker het woord en wens haar beknoptheid in haar betoog toe.

Mevrouw BAKKER (SP): Zoals aangekondigd tijdens de commissie, dienen we een amendement in, omdat wij het heel belangrijk vinden dat er nadrukkelijk in het amendement genoemd wordt dat

inwoners betrokken moeten worden bij het verder invullen van de Leefbaarheidsvisie en dus ook bij de definitie van leefbaarheid.

De VOORZITTER: Amendementen worden eigenlijk nooit voorgelezen door de voorzitter. Dus ik houd het erbij dat dit het amendement is met volgnummer 20 en als titel 'Visie inwoners op leefbaarheid is van belang', ingediend door de fracties van de SP, D66, GroenLinks en Volt. Het maakt nu onderdeel uit van de beraadslagingen. En zit dit amendement al bij u in de stukken? Ja? Dus we kunnen het er meteen over hebben?

De heer Bakker heeft een vraag aan mevrouw Bakker.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik had even een aanvullende vraag – of eigenlijk twee vragen. Want hij het stuk zat ook al een participatiestuk, hoe we inwoners en instanties erbij gaan betrekken. Bedoelt mevrouw Bakker dan te zeggen dat ze dat niet voldoende vindt?

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, dat formuleert de heer Bakker heel goed. Ik heb meerdere keren al tijdens de commissie ook aangegeven dat ik toch vind dat de stem van inwoners meer van invloed moet zijn op het hele proces. En daarom vinden we het ook heel belangrijk dat dat in deze definitie ook al echt zo expliciet benoemd wordt.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Dat antwoord van mevrouw Bakker is wat dat betreft helder.

Ik vroeg me alleen af, zoals het nu verwoord staat, hoe je dat vormgeeft. Want in dat participatiestuk staat hoe we dat dan zouden gaan aanpakken. U wilt dan terug naar de inwoners, maar we zagen daar bij onze fractie toch wat praktische problemen bij hoe je dat dan precies gaat doen.

Mevrouw BAKKER (SP): Gelukkig hebben we in dit huis een heel mooie Participatienota met een enorme gereedschapskist vol met allerlei manieren om inwoners goed te betrekken. Ik heb er alle vertrouwen in dat de afdeling Leefbaarheid daar een heel goede vorm voor gaat bedenken.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou ja, dan kom ik toch weer terug. Daarom begon ik even met dat participatiestuk. Want daarin stond eigenlijk al hoe we de inwoners zouden gaan betrekken. Dus ik vroeg eigenlijk wat dan de plus was van wat in het amendement staat.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, de plus is eigenlijk dat wij dat expliciet in die definitie zo nadrukkelijk willen noemen, zodat we er echt in de hele opbouw goed rekening mee houden. Want ik vind dat die participatiepunten toch iets te veel verweven zit in 'stakeholders', in 'betrokkenen'. Wij geven al invulling als Staten aan wat wij vinden wat leefbaarheid is. Dus het is belangrijk te vragen aan inwoners wat leefbaarheid voor hen is. Dat kunnen wij hier als provincie allemaal bepalen, dus vandaar dat we dat heel expliciet benoemd willen hebben in die definitie.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan geef ik voor de BoerBurgerBeweging het woord aan mevrouw Muilwijk. O, wacht even. Nee, de heer Loopstra. Goed aansluiten bij de interruptiemicrofoon, want dan voorkom je dit soort verwarring.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Ja, maar ik moest nog even nadenken wanneer ik wat ging zeggen, of daar of hier. En ik besloot eerst hier wat te zeggen.

Want kijk, de Partij van de Arbeid hecht ook heel sterk aan het feit dat inwoners meedoen. De essentie van het verhaal is dat inwoners gewoon meedoen. Anders heeft het helemaal geen nut. Alleen, die zorgen hebben we geuit eind februari bij de Startnotitie – de SP ook. En toen gaf de gedeputeerde daar heel goede antwoorden op: dat er enquêtes zouden zijn, dat we met Nij Begun bezig zijn, dat daar ook output uitkomt. Dat je op een bepaald moment ook allemaal jongerengroepen en verenigingen hebt die gaan participeren. Dus wij waren al wel overtuigd. Waarom was u toen niet overtuigd door de gedeputeerde?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, de heer Loopstra suggereert dat ik niet overtuigd werd door de gedeputeerde. Maar als de gedeputeerde zo heel helder heeft uitgesproken, dan begrijp ik niet waarom het niet al in de definitie stond. Dus het lijkt me een heel goede toevoeging dat het nu expliciet benoemd wordt. Want dat onderstreept dan alleen maar de woorden van de gedeputeerde.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Vindt mevrouw Bakker niet dat inspraak en meedoen uitvoering is? Maar u plaatst het in de definitie, wat onze fractie ook niet helemaal begrijpt. Er is een definitie van leefbaarheid en u plaatst daarin dat inwoners nadrukkelijk mee moeten doen. Wij vinden dat twee verschillende dingen.

Mevrouw BAKKER (SP): De heer Loopstra suggereert dat die definitie alleen maar een definitie van leefbaarheid is, maar er staan allerlei dingen in. Er zijn de vorige keer ook dingen aangevuld op het vlak van onderwijs, ontwikkeling en mentale gezondheid. Dus wat ons betreft kunnen die inwoners daar expliciet in benoemd worden, zodat het écht een duidelijk uitgangspunt wordt van de hele opbouw van de Leefbaarheidsvisie. En niet alleen maar in de uitvoering, maar ook in de opbouw naar de Leefbaarheidsvisie. Dus daarom willen wij dat nadrukkelijk erin hebben.

De VOORZITTER: De heer Loopstra, ten slotte.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Dan verschillen wij daarover van mening.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Voor ons ligt de Leefbaarheidsvisie 2024-2035. Een definitie waarin wij ons uit mogen spreken over wat belangrijk is voor de Groninger. Welzijn van de gehele mens, fysiek en mentaal. Een leefbaarheidsvisie laat zich moeilijk vangen in woorden, toch vindt de BBB een paar essentiële waarden belangrijk en ziet die graag terug in de visie voor de komende jaren. Wij bieden daarom een amendement aan. Alstublieft, voorzitter.

De VOORZITTER: Dat is het tweede amendement. Ook dat lees ik niet voor, dat bereikt u ook binnenkort op papier. Dit amendement heeft als volgnummer 21 en draagt de titel 'Essentiële waarden'. Het is ingediend door de fracties van de BBB, de PVV en Forum voor Democratie en maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dank u wel. Dan zijn we toe aan de woordvoering namens de Partij van de Arbeid door de heer Loopstra.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Allereerst, voorzitter, even een punt van orde. Want wij kennen het amendement van de BBB niet.

De VOORZITTER: Als u zegt: ik wil graag wachten totdat het verspreid is, dan wachten we even.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Maar vergis ik mij dan? U leest het altijd voor?

De VOORZITTER: Nee, dat doe ik alleen bij motie.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Ach, alleen bij moties. Sorry.

De VOORZITTER: Het amendement is al ingediend. Alleen, er is enige tijd tussen het moment van indienen en het moment waarop u het uitgereikt krijgt. Dat is de technische verwerking. De heer Loopstra zegt: ik voel mij niet senang om mijn woordvoering als ik nog niet weet wat er in het amendement van de BBB staat. Dan schorsen we even.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Ik voel me altijd senang. Alleen, misschien wil ik wel even reageren op het amendement en dat kan natuurlijk alleen in mijn woordvoering.

De VOORZITTER: Dan schors ik totdat we het allemaal hebben.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Meneer Loopstra wilde eigenlijk de tekst van het net ingediende amendement wel kennen. Dat is nu het geval. Dus dat is een natuurlijk einde van de schorsing. Het woord is aan de heer Loopstra.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Ja, ik heb kennisgenomen van het amendement van de BBB en wij zullen dat bestuderen, want dat zal straks in stemming komen en dan zult u allemaal merken hoe de PvdA daarin staat.

Het gaat over de Opbouw van Leefbaarheidsvisie 2024-2035 en onze fractie kan zich vinden in de vernieuwde versie van de definitie van leefbaarheid. Wij stemmen dan ook in met de uitwerking van deze visie aan de hand van deze definitie van leefbaarheid. Dat betekent dus dat de fractie van de Partij van de Arbeid het voorstel inzake de Opbouw steunt. Inhoudelijk krijgen we straks hopelijk heel mooie dingen te lezen over leefbaarheid in de visie. Maar dit gaat over de opbouw daarvan zoals die door GS is gedefinieerd en opgezet. Dat verdient alle steun.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Tijdens de commissievergadering hebben we al uitgebreid besproken dat als het aan onze fractie ligt, een visie die volledig stoelt op de Brede Welvaarts Monitor, onze voorkeur heeft. Wij willen ons echter constructief opstellen en daarom ook akkoord gaan met de visie die gebaseerd is op een gedragen definitie van leefbaarheid. Voor ons is het echter belangrijk dat deze definitie dan wel compleet is en we dienen daarom het amendement van de SP graag mede in.

We willen graag tot slot als aandachtspunt meegeven dat onze fractie het erg belangrijk vindt dat de Brede Welvaarts Monitor als achtergrond gebruikt wordt, om de stand van zaken op de door ons gekozen thema's te duiden. We zullen dan ook scherp in de gaten houden dat dit echt geïmplementeerd en gecontinueerd wordt.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): De VVD neemt straks onze punten mee in de woordvoering.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik zal even de woordvoering van mijn collega overnemen die nu elders is.

Maar ik kan eigenlijk aansluiten bij de vorige woordvoerder. Want wij hebben in de commissievergadering ook gezegd dat de Brede Welvaarts Monitor onze lichte voorkeur had. Maar dat wil niet zeggen dat we helemaal niet kunnen leven met de visie zoals die er nu ligt, met de Leefbaarheidsvisie-variant. Wat ons betreft hadden we kunnen stoppen bij de volgende zin – eigenlijk de eerste regel van de definitie: *'Leefbaarheid is goed wonen, goed werken en goed leven onze provincie.'*

Wat ons betreft is wat er dan volgt, eigenlijk al een invulling door ons als Staten van dingen die wij eigenlijk ophalen bij onze inwoners. Daarom zeg ik dat dat voor ons als fractie voldoende is. En wat precies die leefbaarheid is in die definitie, die andere dingen zouden we graag ophalen om die vervolgens te gaan verwerken.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Zoals gezegd, deze woordvoering is ook namens de ChristenUnie.

Wij kunnen ons eigenlijk ook wel vinden in de woordvoering die Groninger Belang net hield. Goed leven, dat willen we allemaal. Wat dat 'goede leven' is, is voor iedereen verschillend. Datzelfde geldt voor goed werken en goed wonen. De overheid kan bijdragen aan de omstandigheden voor het goede werken door bijvoorbeeld ervoor te zorgen dat er in de hele provincie internet is aangelegd of dat de mensen de mogelijkheid hebben om hun werk te bereiken door goed OV of een goede infrastructuur.

Dat de definitie van leefbaarheid moeilijk vast is te stellen en hier consensus over te krijgen, zal een hele uitdaging worden. Dat hebben we al gemerkt tijdens de commissievergadering, waar zo'n beetje iedereen al over het woordje 'goed' heen viel.

Ook kunnen inwoners verder betrokken worden bij het vaststellen van de Leefbaarheidsvisie: dat zal nog een hele uitdaging worden. Het gaat tenslotte over wat zij goed vinden. Het is niets voor niets dat wij 16 miljoen inwoners hebben met 16 miljoen meningen. We hebben inmiddels wel wat meer inwoners, maar goed.

Vanuit de liberale waarden vinden wij als VVD dat zoveel mogelijk mensen de vrijheid moeten hebben om zelf te bepalen hoe ze hun leven invullen. Zelf bepalen wat goed werken is, wat goed wonen is en wat goed leven is. Voor de ChristenUnie is leefbaarheid vooral het goed kunnen leven en werken vanuit goed rentmeesterschap en naar elkaar omzien. Het goede leven is voor de een dat werken in de bouw met een woning in het dorp waar ze zijn opgegroeid en met vrienden die dichtbij wonen. Of ergens waar veel groen is en een ander woont weer graag ergens waar veel reuring is. Wij kunnen als Staten alleen de kaders of randvoorwaarden meegeven om ervoor te zorgen dat mensen naar eigen inzichten een goed leven kunnen leiden.

Wij hebben er dan ook vertrouwen in dat het participatietraject voldoende ruimte geeft om mensen de kans te bieden om zoveel input mee te geven in het Leefbaarheidsprogramma. Zoals eerder gezegd: leefbaarheid voor ieder individu verschillen en wij zijn ervoor dat de definitie zo kort mogelijk is – net als wat Groninger Belang net zei – en dat het overige ter invulling is in het latere proces. De VVD en de ChristenUnie kunnen instemmen met de aangepaste definitie.

Mevrouw BUIGEL (D66): Volt zal ook onze woordvoering doen.

De heer REP (PVV): Men heeft hoge verwachtingen van dit voorstel 'Opbouw Leefbaarheidsvisie 2024-2035'. Men spreekt in dit stuk over het belang van leefbaarheid en definieert het als: 'goed wonen, goed werken en goed leven in onze provincie, een mentaal gezonde Groningse bevolking en een brede welvaart voor de inwoners van die provincie. Daarom zal er worden geïnvesteerd in vitaliteit en leefbaarheid van wijken, dorpen en steden.' Prachtige woorden die wij als PVV kunnen onderschrijven.

Wij lezen in het stuk dat dit geldt voor alle dorpen binnen onze provincie. Wij spreken hierbij de hoop uit dat één dorp hierbij niet over het hoofd wordt gezien, waar de leefbaarheid de laatste jaren ver te zoeken is en waar werken voor ondernemers, die dagelijks worden geconfronteerd met omzetverlies en imagoschade van dit dorp, niet meer als plezierig kan worden bestempeld en waar de welvaart in een rap tempo achteruit holt. Dit dorp heet Ter Apel. Vandaar ook onze vraag: hoe gaat het College de voorwaarden en de definitie van leefbaarheid toepassing in dit dorp, dat vreselijk te lijden heeft onder de gevolgen van het aanwezige aanmeld- en vertrekcentrum? Want volgens de PVV hebben inwoners van elk dorp in de provincie Groningen – en dus ook in Ter Apel – recht op een vitale, leefbare en veilige omgeving waar participatie niet mag ontbreken.

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer Rep, en fijn dat u er weer bent na een tijd afwezigheid!

De heer REP (PVV): Ja, dank u wel.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Tijdens de commissievergadering op 15 mei heeft het CDA aangegeven dat het voor ons belangrijk is dat in de definitie van leefbaarheid moet staan: 'Doorontwikkelen en doorleren is voorwaardelijk voor goede leefbaarheid.' Wij zijn gedeputeerde Van Dekken dan ook erkentelijk voor het feit dat hij direct aangaf, hieraan gehoor te willen geven en dit ook heeft verwerkt in de aangepaste definitie.

Mevrouw REININK (Volt): Inderdaad, mede namens D66 zijn wij heel blij dat het College na afloop van de commissie heeft besloten om de mentale gezondheid toch toe te voegen aan de leefbaarheidsdefinitie. Dus vandaar daarover toch geen amendement meer.

Daarnaast is het belangrijk dat de participatie ook is vastgelegd in de definitie. Dus het amendement van de SP hebben wij beide ook mede ingediend. En we zijn blij dat we voor een eigen definitie kiezen en dat we die zelf kunnen monitoren.

We zullen tegen de motie van de BBB stemmen. Deze maakt wat ons betreft de definitie juist minder duidelijk. Dus vandaar.

De heer EPEMA (FvD): Nou, ik zal het maar gewoon kort houden. Het gaat vandaag vooral over de definitie van leefbaarheid. Wij vinden ook dat de vrijheid van meningsuiting daar ook essentieel bij is, zodat we ook kunnen kijken en leren wat er speelt in de samenleving.

Verder vormt dit een uitlaatklep waardoor extremisme en terrorisme mogelijk zelfs vermeden kunnen worden, het bevordert wederzijds begrip en kan daardoor angst en boosheid tegengaan. Maar ook heeft iedereen niet alleen het recht om te spreken, maar ook om dingen te horen. Christopher Hitchens heeft dat goed verwoord destijds. Censuur kan vaak onbedoeld ervoor zorgen dat hele artikelen in de prullenbak terechtkomen met bron en al, puur omdat één datapunt bijvoorbeeld onjuist was. Je gooit daarmee misschien wel 99 procent juiste informatie weg, het kind met het badwater.

Wij staan op zich achter wat er allemaal besproken is. Ik wil dan natuurlijk wel erbij zeggen dat wat ons betreft de burger ook wel wat meer invloed mag hebben op wat leefbaarheid is. Want ja, het blijft een beetje een subjectieve definitie. En ja, dat is ongeveer wel wat ik te zeggen had. Dank u wel.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan zijn we aan het eind van de eerste termijn door de Staten en kijk ik of het College die meteen kan beantwoorden. Dat is het geval. Het woord is aan gedeputeerde Top.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): De definitie van leefbaarheid: die schept een hoop stof tot discussie. U hebt de vorige keer al meegemaakt en ik zie het nog steeds. Ik vind het wel bijzonder om te zien. Een deel van u zegt: het moet eigenlijk korter. Een deel van u is blij met de toevoegingen die we intussen gedaan hebben. En een aantal van u zegt: het is nog niet genoeg. We gaan kijken of we daar met elkaar een beetje uit kunnen komen vanmiddag.

Eerst even over het amendement van de SP. Als wij al op deze manier met deze definitiekwestie bezig zijn, dan denkt het College dat het raadzaam is om in ieder geval te kijken wat een definitie is. Een definitiekwestie is eigenlijk: wat verstaan we eronder? Mijn indruk is toch een beetje dat het amendement dat de SP samen met D66, GroenLinks en Volt heeft ingediend, ziet op het 'hoe'. Op welke manier gaan wij dit met onze inwoners doen? U hebt daar de vorige keer ook een participatieplan bij vastgesteld, samen met de Startnotitie. Vanzelfsprekend gaan wij leefbaarheid met onze inwoners gezamenlijk doen. Daar is ook een plan voor opgesteld en daar bent u mee akkoord gegaan. Dus de vraag is even – los van het feit of dit überhaupt in een definitie thuishoort – of u dat onvoldoende zou vinden, of dat daar alsnog meer bij zou moeten.

Waarbij ik overigens toch ook nog wel even wil refereren aan het gesprek dat er destijds ook over gevoerd is. Toen is juist ook gezegd dat we zo veel mogelijk ook die participatie wel willen integreren in alle andere processen die op dit moment ook lopen. Dus dan hebben we het over leefbaarheid van inwoners. Dan betekent dat denk ik ook dat we ze ook niet moeten lastigvallen met drie keer per week op verschillende inloop-participatieavonden enzovoort oproepen. We zijn sowieso al heel hard aan het nadenken op welke manier wij onze inwoners bij alle processen kunnen betrekken. Dat willen we bij alle processen die op dit moment in onze provincie lopen, waar we héél graag die samen met die inwoners willen doen en ook heel graag van hen willen weten wat het voor hen betekent. Of het nou gaat over leefbaarheid of over economische ontwikkeling of over natuurontwikkeling of over ontwikkelingen in dorpen. We willen dat op een dusdanig manier doen dat het effectief is, dat het gaat over hun eigen leefomgeving en dat het aan ons is om vervolgens te kijken hoe dat in de verschillende programma's landt. Nou, dat even als toevoeging. Het is dus wel een 'uitgangspunt', zoals mevrouw Bakker dat formuleerde. Wij denken dus dat het niet nodig is om dat op te nemen in de definitie.

Dan het andere amendement van BBB, PVV en Forum voor Democratie. Die voegen aan de definitie 'essentiële waarden' toe, nog weer een ander element. Daar noemen zij drie dingen: voedselzekerheid, vrijheid van meningsuiting en godsdienstvrijheid. Die laatste twee zijn eigenlijk gewoon grondrechten. Het zijn niet 'eigenlijk' grondrechten, het zijn grondrechten en die zitten per definitie in alles wat wij hier met elkaar doen. Wij hebben ook niet voor niets allemaal, zoals wij hier zitten, een belofte of een eed afgelegd op de Grondwet. Dus ik denk eigenlijk dat dat overbodig is om dat hier nog weer expliciet in op te nemen.

Wat betreft de voedselzekerheid: die wordt geborgd in het Landbouwprogramma later dit jaar. Ik kan me voorstellen dat dat voor u een belangrijk element is, maar het is wel een niveau-element waarvan ik denk dat als we dat gaan doen, er nog een heleboel andere er ook bijkomen. Wij denken dat dat in de uitwerking ook wel degelijk terug gaat komen. Dus volgens ons is die niet nodig en dus overbodig.

Vervolgens hebt u ook nog wel een toevoeging van over wie het gaat. Leefbaarheid gaat natuurlijk over iedereen, maar in de definitie is die al wat verder gespecificeerd in wijken, dorpen en steden. U voegt daar het platteland aan toe. Het is voor iedereen, dus als het platteland onvoldoende gedekt zou worden door de dorpen, dan zou je het eraan toe kunnen voegen.

Het 'doorontwikkelen en doorleren' is niet alleen van belang, maar van essentieel belang. Uiteraard, wij vinden elk belang een redelijk essentieel belang.

Ik wou het hierbij laten. Ik zou dus bij dit amendement overwegen om te kijken of dit op deze manier ingediend zou moeten worden. Maar dat laat ik aan de indieners.

De VOORZITTER: Helder. Dan kijk ik of er in de Staten behoefte is aan een tweede termijn. Ik zie aan u non-verbaal dat dat niet het geval is.

Dan heb ik twee amendementen voor u in de aanbieding.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Voorzitter, wij willen even schorsen.

De VOORZITTER: Hoe lang?

De heer LOOPSTRA (PvdA): Vijf minuutjes.

De VOORZITTER: Zullen we daar een kwartiertje van maken en dat combineren met een theepauze? Nee, dat is te ambitieus, hoor ik. Dan doen we vijf minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, de schorsing duurde ruim langer. Er is op dit moment sprake van een technische storing. Gelukkig zijn die er niet bij het maken van de thee, dus ik schors de vergadering voor een kwartiertje extra voor de theepauze.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Dames en heren, welkom terug. Dat geldt voor de mensen in de zaal, maar uiteraard ook voor de mensen die vanuit huis meeluisteren en –kijken. Normaal zou ik ook de mensen op de tribune noemen, maar die is inmiddels leeg.

Voor de theepauze hebben we het gehad over de eerste termijn bij de Opbouw Leefbaarheidsvisie en we gaan zometeen over naar de tweede termijn. En dan wil ik als eerste het woord geven aan de woordvoerder van de BBB, mevrouw Muilwijk.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Allereerst dank voor de snelle actie van de griffie. Na de beraadslagingen hebben wij besloten om de tekst van het amendement en we willen eigenlijk een nieuw amendement indienen. Alstublieft.

Amendement 22 ‘Essentiële waarden (2)’
(ingediend door de fracties van de BBB, de PVV en Forum voor Democratie)

Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024 ter behandeling van de Opbouw Leefbaarheidsvisie;

Besluiten:

1. *‘Om de volgende definitie voor leefbaarheid te hanteren: ‘Leefbaarheid is goed wonen, goed werken en goed leven in onze provincie. Leefbaarheid gaat over goede en bereikbare voorzieningen, een veilige en groene woon- en leefomgeving, en een fysiek en mentaal gezonde Groningse bevolking. Voor onze inwoners vinden wij het daarom noodzakelijk om te blijven investeren in de vitaliteit en leefbaarheid van wijken, dorpen en steden en het platteland. Door ontwikkelen en doorleren is daarbij van belang.’*

Toelichting:

Graag willen wij als fracties dat het containerbegrip ‘leefbaarheid’ op een brede manier uitgelegd wordt.

De VICEVOORZITTER: Dat kan, dank u wel. Daarmee wordt amendement 21 ‘Essentiële waarden’ ingetrokken en komt er een nieuw amendement die nummer 22 zal dragen met als titel ‘Essentiële waarden (2)’. Dit heeft nog steeds de briefhoofden van de BBB, de PVV en Forum voor Democratie. Zoals gebruikelijk lezen we amendement niet voor, maar u ontvangt het zometeen fysiek en via de mail. Dank u wel.

Dan wilde ook door naar meneer Loopstra. Is daar nog behoefte aan woordvoering? Nee. GroenLinks, mevrouw Bennett? Nee. Mevrouw Donker? Nee. Groninger Belang? Geen behoefte. Mevrouw Brilstra? Geen behoefte in tweede termijn. Mevrouw Benjamins? O, mevrouw Buigel. Ik had hier mevrouw Benjamins staan. Geen behoefte. Partij voor de Dieren? Geen behoefte. PVV? Ook geen behoefte? Het CDA? Niet. Volt? Nee? Dan de Partij voor het Noorden: ook geen behoefte. Forum voor Democratie? Nee?

Is er dan nog behoefte vanuit het College? Moment, voordat ik bij u kom, mevrouw Top, ga ik even naar mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): De SP heeft ook geen behoefte, maar die hebt u vergeten.

De VICEVOORZITTER: O, die staat niet op mijn lijstje. O, die staat helemaal bovenaan. Ah, u bent natuurlijk begonnen vandaag. Excuses! Ik hoop dat u die wilt aanvaarden, mevrouw Bakker? Gelukkig maar. Pfoe, kom ik toch goed weg.

College? Nog behoefte aan een tweede termijn? Ik neem aan om nog even te reageren op het nieuwe amendement? Maar dat moet u eerst hebben. Dan gaan we eerst even schorsen totdat iedereen in het bezit is van het nieuwe amendement.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik kijk even met een schuin oog door de zaal. Heeft iedereen voldoende tijd gehad om even naar het nieuwe amendement te kijken? Zijn er mensen die niet voldoende tijd hebben gehad om naar de amendement te kijken? Graag even vingers, want anders wilde ik graag door. Ik zie geen vingers.

Helemaal goed, dan zijn we bij de tweede termijn en geef ik het woord aan gedeputeerde Top.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Het nieuwe amendement volstaat volgens mij helemaal. Het gaat voor iedereen en ergens anders dan in wijken, dorpen, steden of op het platteland kun je denk ik niet wonen. Dus volgens mij zijn we hiermee hartstikke volledig. Dus 'oordeel Staten' wat het College betreft.

De VICEVOORZITTER: Dank, gedeputeerde Top namens het College.

Dan sluit ik officieel de beraadslagingen en gaan we de twee amendementen behandelen, nummer 20 en 22, waarvan het laatste zojuist nog is ingediend en becommentarieerd vanuit het College.

Zijn er nog mensen die een schorsing nodig hebben om een en ander te bespreken? Nee?

Heel goed, dan gaan we naar de stemverklaringen. Zijn er nog fracties die behoefte hebben aan een stemverklaring? Ik zag als eerste de vinger bij meneer Rep van de PVV en daarna bij meneer Zwart van de Partij voor het Noorden. Meneer Rep, het woord is aan u.

De heer REP (PVV): Onze stemverklaring: na de motivatie van de gedeputeerde over de relevantie van het dictum wat de uitvoering betreft, zullen wij het amendement van de SP niet steunen.

De heer ZWART (PvdN): Er zit zo weinig verschil tussen amendement 20 en amendement 22 dat ik mij afvraag of wij in de toekomst daar waar het platteland niet specifiek wordt genoemd, het platteland vanaf nu is uitgesloten. Want dat is het enige verschil. Dit vind ik een beetje raar worden. Dus ik ben er nog niet uit voor welk amendement ik ga stemmen, maar ik vind nummer 22 een vreemd amendement.

De heer LOOPSTRA (PvdA): Het amendement van de BBB kunnen wij steunen. Het is iets waar je dan niet zo snel aan denkt. Je praat vaak over steden en dorpen, maar het platteland hoort er natuurlijk ook bij. Dus prima.

Het amendement van de SP steunen we niet. Niet omdat wij de gedachte die erachter ligt, niet steunen. Dat doen we wel. Wij vinden ook dat de inwoners nadrukkelijk aanwezig moeten zijn bij het maken van die visie. Alleen, wij vinden dat het College van Gedeputeerde Staten dat voldoende heeft onderbouwd in eerdere sessies over dit onderwerp.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik kan me heel erg vinden in de woorden van de heer Loopstra.

De VICEVOORZITTER: Verder geen stemverklaringen?

Goed, dan gaan we over tot de stemming en dan beginnen met amendement nummer 20 'Visie inwoners op leefbaarheid is van belang'. Ik zie dat 41 leden van de Staten hun stem hebben uitgebracht. Voor hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, Volt en de Partij voor het Noorden. Tegen hebben gestemd de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA en Forum voor Democratie. En daarmee is het amendement verworpen met 13 stemmen voor en 28 stemmen tegen.

Amendement 21 is ingetrokken.

Gaan we door met amendement nummer 22 'Essentiële waarden (2)'. Ik zie dat ook hier 41 stemmen zijn uitgebracht. Voor dit amendement hebben gestemd de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, Groninger Belang, de VVD, de SP, de PVV, het CDA, Volt en Forum voor Democratie. Tegen hebben gestemd de fracties van de ChristenUnie, D66, de Partij voor de Dieren en de Partij voor het Noorden. En daarmee is dit amendement aangenomen met 33 stemmen voor en 8 stemmen tegen.

Dan hebben we nog het geamendeerde Statenbesluit 'Opbouw Leefbaarheidsvisie 2024-2035' dat in stemming komt, want er net een amendement aangenomen, dus dat wordt opgenomen in het stuk over de Opbouw Leefbaarheidsvisie. Zijn er nog fracties die daar een stemverklaring over willen afgeven? Nee?

Helemaal goed, voordat het te rumoerig wordt in de zaal, zou ik willen voorstellen om ook hiervoor te gaan stemmen. De stemming is geopend. [Geroffel op de tafeltjes.] Ja, voor de mensen die thuis meekijken en horen dat er tromgeroffel is op de tafeltjes: dat betekent dat het besluit unaniem is aanvaard met 41 stemmen voor.

Goed, sluiten het onderwerp leefbaarheid af.

C. Statenvoorstel: Financiering baanbrekers – Provinciaal programma Nationaal Programma Groningen

(Ter vergadering overgeheveld naar de hamerstukken (agendapunt 4.D))

D. Agenderingsverzoek: Pauzeknop Transitie Landelijk Gebied

De VICEVOORZITTER: Dan gaan we door naar agendapunt 2.D, dat is de Pauzeknop Transitie Landelijk Gebied. Er is een agenderingsverzoek binnengekomen onder leiding van de fractie van GroenLinks. Ik wil voorstellen om de fractie van GroenLinks zometeen als eerste de gelegenheid te geven om het woord te voeren als hoofdiener en daarna gaan we het reguliere rijtje af. Dus dan gaan we daarna verder met de BBB.

Mevrouw Siersema, bent u er klaar voor? Ik zie dat dat het geval is.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Natuur, water, klimaat: dat is de basis van de Transitie Landelijk Gebied. We werken aan een provincie Groningen waarbij de natuur sterker is, waar we ruimte hebben voor water en klimaatdoelen behaald worden. Een gebied voor onze toekomst: nodig, want de toekomst is dichtbij. Twee weken terug kwamen er clusterbuien voorbij bij in onze provincie, zodanig dat de straten onder water liepen en dat gewassen wegspoelden. Nee, dit ligt niet aan de riolering. Nee, dit lossen we ook niet zo op. Maar we kunnen wel onze omgeving groener inrichten om deze buien, die vaker gaan voorkomen, beter op te vangen.

Ook dit wordt besproken in de gebiedsprocessen. GroenLinks schrok daarom van de woorden van de gedeputeerde in de pers: 'Je kunt zeggen: we stoppen ermee. We gaan ermee door op het huidige pad of we drukken voorlopig op de pauzeknop. Dan neig ik naar het laatste', zei de gedeputeerde. De Staten wisten al dat de financiering voor de Transitie Landelijk Gebied lastig zou worden. Hier hebben we al eerder uitgebreid over gesproken. Daarom had GroenLinks al een oproep gedaan om in scenario's te werken. Eerst samen plannen maken en daarna kijken wat er mogelijk is in de verschillende scenario's. Ja, ook wij vinden het vreemd dat de regering heeft gezegd dat het Transitiefonds wordt geschrapt. Het is de kop in het zand steken en niks willen doen, terwijl de toekomst aanklopt en we zien dat de transitie nodig is.

Daarom willen wij graag het volgende weten van GS. Waarom heeft de gedeputeerde in de pers gezegd, mogelijk op de pauzeknop te gaan drukken? Dit geeft onrust in de gebiedsprocessen en intern. Organisaties aan de tafels weten dan niet meer waar ze aan toe zijn. Ambtenaren voelen de onrust. Deelnemers nemen ook niet zomaar deel. Boeren laten hun koeien achter om in gesprek te gaan. Organisaties ruimen tijd in om aan te schuiven. Inwoners gaan na hun werkdag nog bij de sessies langs.

GS heeft het geluid van de gedeputeerde niet overgenomen. In de brief is te lezen dat de provincie doorgaat met de afronding van de gebiedsprocessen. Wel staat er dat de inloopsessies uitgesteld worden tot na de zomer. Onze vraag: wat hielden deze inloopsessies toch in? Wat zou er nog gebeuren? Waarom deze keuze? Want de onzekerheid was er al.

Gaat het College een brief opstellen en erop aandringen bij de nieuwe regering dat ze terug moet komen van de tekst uit het Hoofdlijnenakkoord en juist wél met het Transitiefonds moet instemmen? Dit in samenwerking met het IPO. Kunnen de Staten straks een uitwerking van de

gebiedprocessen verwachten, met daarin de verschillende scenario's van wat mogelijk is, waar GroenLinks al eerder om gevraagd had?

Laatste punt, punt 4 vanuit de brief. Er komt een *'verdiepende paragraaf voor de landbouw'*. Is dit nu eindelijk een landbouwvisie waarin we keuzes durven te maken voor de landbouw die echt toekomst hebben? Of is dit een uittreksel van de Economievisie?

De heer VAN MARUM (BBB): Onder het vorige kabinet is besloten tot een Nationaal Programma Landelijk Gebied waarin onze provincie moest gaan landen in een Transitie Landelijk Gebied. Een proces waar BBB pas in een later stadium bij betrokken is geraakt. Als Staten hebben wij het College een randvoorwaardelijke opdracht verstrekt om tot gebiedsplannen te komen. Wij zien dat er in de gebiedsprocessen met wisselend succes informatie aan- en afstemming met de gebiedspartners heeft plaatsgevonden. We hebben hier op eerdere momenten ook al op gewezen dat er wat ons betreft nog winst te halen is door de overleggen te beperken tot de leverende partijen.

Inmiddels ligt er een nieuw landelijk Hoofdlijnenakkoord waar een belangrijk deel van de door het Rijk gestelde taken komt te vervallen of afgezwakt lijkt te worden. Het beschikbare budget is ook significant afgenomen. 'Geen knaken, geen taken', was een uitspraak die wij van de gedeputeerde gehoord hebben in eerdere debatten. Wij nemen aan dat dit nog steeds zo is en kan de gedeputeerde dat bevestigen? En kan de gedeputeerde ons inzicht geven hoeveel er inmiddels al aan eigen middelen van de provincie in dit proces is gaan zitten?

Over bovenwettelijke taken en ambities zijn in het Provinciale Hoofdlijnenakkoord heldere afspraken gemaakt met de coalitiepartners. BBB hoort daarom ook graag wat wij ons moeten voorstellen bij een koppeling met andere programma's zoals genoemd onder punt 3 van de brief. Kan de gedeputeerde ons daar nader over informeren en garanderen dat er via deze programma's geen bovenwettelijke taken en ambities, die niet door de nu zittende Statenfracties geaccordeerd zijn, in het plan tevoorschijn komen?

BBB is verheugd over de verhoging van het ANLb-budget voor geborgd vrijwillig agrarisch natuurbeheer. Wij zien hier goede koppelkansen om wettelijke 'water'taken te verbinden met lange, consistente verdienmodellen. Deelt de gedeputeerde dit enthousiasme en is hij bereid om ook te onderzoeken of er afgeweken kan worden van vergoedingen die niet verdergaan dan onkostenvergoedingen?

Afsluitend denkt BBB dat het College verder een prima voorstel heeft gedaan dat recht doet aan het reeds gedane werk en vooral de verdiepende sessies met de landbouw doen ons deugd.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Als mede-indiener van deze agendering begrijpt u dat wij van de Partij van de Arbeid het belangrijk vinden dat dit lopende proces doorgang vindt. Even leek het erop dat er een pauzeknop ingedrukt zou worden, maar dit lijkt ons niet de beste reactie op dit moment. Wat wil het College bereiken met het uitstellen van de laatste inloopsessies? Dat zouden wij nog graag willen weten.

De noodzaak voor integraal beleid voor het landelijk gebied is niet verdwenen. Er is en blijft een realiteit van vandaag de dag: droogte, wateroverlast, verzilting. Als we ons daartegen willen wapenen, zullen we toch echt aan de slag moeten blijven. De gezondheid van onze natuur herstellen is waar het allemaal mee is begonnen. De natuur zelf heeft de beste antwoorden op het veranderende klimaat. Daarom ook de uitgangspunten 'water- en bodemsturend'. Daarmee willen we ook het voor onze inwoners aantrekkelijk en veilig hebben om in onze provincie te wonen en een boterham te verdienen.

We zijn dan ook met een goed proces begonnen, een proces waar we zoveel mogelijk mensen laten meedenken aan de toekomstige inrichting van onze provincie. En dat in een tijd waar velen een duidelijke mening hebben, is het heel waardevol om met hen in gesprek te zijn over deze transitie. We zetten dit proces graag door. Onzekere financiering hadden we al. Deze is nu nog onzekerder geworden, maar dit zou geen excuus moeten zijn om niet met elkaar in gesprek te blijven en ernaartoe te werken hoe we onze provincie toekomst, en daarmee klimaatbestendig, wordt.

Wat is veranderd, is het wegvallen van een hoop geld. Maar wat vooralsnog blijft, is een heel aantal doelen waar we ons aan hebben gecommitteerd. We kijken juist uit naar de opgehaalde ideeën en kunnen daarna de balans opmaken.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Er zijn al veel dingen gezegd, onder andere door de Partij van de Arbeid en GroenLinks, maar ook door de heer Van Marum van BBB, waarbij we ons kunnen aansluiten.

En ik begin hetzelfde als mevrouw Da Silva Pinto: als mede-indiener van dit agenderingsverzoek zijn we blij dat we de voortgang van de Transitie Landelijk Gebied hier nu

bespreken. Want ook onze fractie was niet blij met het beeld dat de gedeputeerde schetst in de pers. Zeker niet omdat we hier als Staten door werden verrast. Blij zijn we met de nagezonden brief van GS die laat zien dat we toch doorgaan met de lopende processen. En voor ons is het van belang om te benadrukken dat de geruchten tot wijzigen van beleid geen reden kunnen zijn voor een pauzeknop, stopknop of noodstop. Er is nog geen nieuwe wetgeving vanuit zowel Europa als Den Haag en daartegenover staat nog bestaande wetgeving waarbij we lang niet op koers zijn om die te halen. Ik noem – niet uitputtend – de Vogelhabitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Europese Klimaatwet voor Broeikasgassen.

Als Staten hebben we besloten om met de Transitie Landelijk Gebied een integraal antwoord te formuleren op al deze eisen. Het is voor ons dus onbestaanbaar dat we alleen al de schijn wekken van een tanende houding naar onze gesprekspartners, die we zo moeilijk aan tafel hebben gekregen. Als overheid hebben al geen goede reputatie ten aanzien van betrouwbaarheid en oplossingsvermogen bij deze partners. En na consultatie bij de agrarische collectieven hebben wij de zorgen gehoord over de invloed van de gebiedsoffertes die worden voorbereid. Onze fractie wil dan ook van de gedeputeerde weten hoe hij kijkt naar deze offertes en de uitkomst hiervan. En is hij samen met GS nog van plan deze offertes serieus te nemen?

Als ChristenUnie zien de uitkomst van de gebiedsprocessen als een blauwdruk voor de toekomst. Of er voldoende middelen of er gewijzigd beleid is, is voor ons niet zo relevant. Ook in de voornemens van de formerende partijen blijven er middelen beschikbaar om te bouwen aan het toekomstperspectief voor de landbouw en de natuur. Ziet de gedeputeerde deze uitkomsten ook zo? Is het een reden om met elkaar hier in de Staten het gesprek te voeren over scenario's, haalbaarheid en kansen voor de toekomst?

Dan tot slot de gesprekken die tot na de zomer zijn verplaatst. GroenLinks stelde hier ook al een vraag over, dus die zal ik niet nog eens stellen.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Het agenderingsverzoek dat door veel partijen mede is ingediend, stelt dat gedeputeerde Emmens zelfstandig zou hebben besloten om op de pauzeknop te drukken ten aanzien van de gesprekken in deelgebieden. De brief die het College in reactie op dit verzoek stuurde, maakt duidelijk dat dit niet zo is en dat in gezamenlijkheid de beslissing is genomen om door te gaan met de afronding van deze processen. De oplevering van de resultaten in september staan onveranderd in de planning. Dat vinden wij een uitstekende zaak. We kijken uit naar de komende Stateninformatiedag – dat is al volgende week – wanneer er ook weer aandacht zal worden besteed aan de actualiteit rondom de Transitie Landelijk Gebied.

Voor nu geeft de inhoud van de brief van het College in reactie op dit agenderingsverzoek onze fractie een redelijke hoeveelheid informatie. We begrijpen de spagaat waarin het College zich bevindt. Zij zijn voortvarend en bereidwillig van start gegaan, uitgegaan van de eisen vanuit het Rijk en de mogelijkheden die onze provincie biedt. Als grondslag daarvoor zijn er de gebiedsprocessen en de financiering van dit traject is grotendeels voorgeschoten uit eigen portemonnee.

Maar nu is er een nieuwe situatie ontstaan: het politieke landschap is gewijzigd, een nieuwe coalitie is gevormd en het Transitieplan Landelijk Gebied werd controversieel verklaard. Het Transitiefonds is nu geschrapt. Bij ons bestaat enige onduidelijkheid over het geld dat dat was toegezegd en dat in het fonds was gestopt door de overheid. In eerste instantie gingen wij er na berichten in de media van uit dat het hele bijbehorende budget teruggestort zou zijn naar het nieuwe ministerie Landbouw, Visserij en Voedselzekerheid. Maar wij horen ook andere berichten dat het geld al is gebruikt om de dekking te zoeken voor heel andere onderwerpen. Graag horen wij daarop een toelichting van de gedeputeerde.

Zeker is dat de nieuwe minister met nieuwe voorstellen gaat komen. Welke dat zijn en of er grote accentverschuivingen en of het geld anders gelabeld wordt of helemaal niet wordt uitgekeerd, dat is volkomen onduidelijk voor de langere termijn. Op korte termijn zijn er wel duidelijke afspraken die nog blijven gelden.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik had ineens een groot vraagteken. U had het over... – nou ja, de Triple V-vogel deed toch niet meer mee, dat scheelt weer, dat ging alweer mis.

De VICEVOORZITTER: Nou, hij kijkt u nu wel heel boos aan!

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Sorry. Groninger Belang had het over de financiering van het geld dat aan andere zaken besteed zou worden en dat ze dat ergens gelezen zou hebben. Maar over welke zaken heeft Groninger Belang het dan? Want dat is voor mij een vraagteken waar dit nou om gaat.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Ja, dank u wel voor de vraag. Dat zijn dingen die helemaal niets te maken hebben met het Transitiefonds, dus met de Transitie Landelijk Gebied. Er was een bedrag gereserveerd in eerste instantie van 24,5 miljard. Dat is later verlaagd naar 20 miljard en van die 20 miljard zou zeker 15 miljard naar bijvoorbeeld maatregelen gaan die betrekking op – ik noem het even voor de korthed en het begrip – de ‘sanering’ van de agrarische sector. Maar bij dat hele Transitiefonds, de 17 miljard die nu nog beschikbaar was, gingen wij ervan uit dat dat is teruggesluisd richting het nieuwe ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselzekerheid. Maar ik hoor ook andere berichten dat het op papier gebruikt wordt voor de dekking van totaal andere departementen. Dus dat maakt voor onze fractie best wel verschil. Want als het min of meer gereserveerd op de plank zou zijn blijven liggen bij het nieuwe ministerie, dan praten we over ruimere mogelijkheden of financiering dan als het nu al in een begroting is verwerkt, ter dekking voor andere dingen zoals woningbouw of infrastructuur wordt gebruikt.

Ben ik daarmee duidelijk zo?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dan ben ik nog wel benieuwd waar u die berichten dan hebt gelezen – uit interesse. Daarnaast denk ik dat de vraag denk ik niet zozeer beantwoord kan worden door ons GS, omdat zij natuurlijk niet specifiek gaan over die financiën. Maar hebt u die berichten dan gelezen?

De VICEVOORZITTER: Ik heb heel veel berichten, maar richt u zich alstublieft op mevrouw Zondag.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Nou, u vraagt nu heel... Sorry. Zelfde probleem. Mevrouw Siersema vraagt heel gedetailleerd naar de bron. Daar moet ik dan weer naar op zoek. Ik heb voor dit betoog onder andere een aantal bronnen geraadpleegd: De Boerderij, Nieuwe Oogst, maar ook Binnenlands Bestuur, diverse opnames op YouTube van debatten aangaande het Transitiefonds. Dus het kan zijn dat ik in een van die bronnen dat gelezen of gehoord heb. Dat is mij bijgebleven en ik vond dat best een heel essentieel punt in de hele discussie. Dus als u daar prijs op stelt, dan moet ik verder in gaan zoeken. Maar dat zijn de bronnen die ik heb geraadpleegd en daaruit ben ik tot deze conclusie gekomen, in de hoop dat de gedeputeerde toch iets meer over deze verdeling weet dan dat ik dat weet.

Ik was bijna aan het einde van mijn betoog. Onze fractie vindt de uitleg van het College heel begrijpelijk. We maken nog een korte kanttekening daarbij dat we graag horen over de mogelijkheden die onze gedeputeerde nu nog ziet in dit hele dossier.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, na uitlatingen in de media over het al dan niet indrukken van de pauzeknop hebben wij de volgende vragen. Met name ook hoe het College aankijkt tegen de plannen in het Hoofdlijnenakkoord en welke gevolgen die hebben voor onze eigen plannen.

Allereerst: hoe kijkt het College aan tegen het behalen van de doelstellingen zoals neergelegd in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied ten aanzien van stikstof, CO2 en waterkwaliteit? Blijven die gehandhaafd of zitten er misschien veranderingen aan te komen.

Dan over de geld die de provincie heeft geïnvesteerd in de grondverwerving en ook in het proces, waarvan het nog de verwachting die ook kunnen worden doorgezet naar het Rijk. Hoe staat het daarmee?

Het budget voor de huidige plannen was al niet toereikend en dan is onze vraag: wat heeft Gedeputeerde Staten al dan niet in IPO-verband ondernomen toen het vernam dat het Landbouwtransitiefonds werd beperkt van aanvankelijk 24,5 miljard tot 5 miljard? En in hoeverre heeft de gedeputeerde nu zicht op de beschikbare middelen en scenario's – ook al eerder gevraagd door de ChristenUnie.

En tot slot de relatie tussen de opgave en taken voor het landelijk gebied. Is de gedeputeerde het met ons eens dat boeren enkel taken kunnen uitvoeren als daar voldoende middelen voor zijn? Anders vreest de VVD voor kaalslag en wij zouden graag zien dat de gedeputeerde wil toezeggen dat hij er zich sterk voor maakt, al dan niet via het IPO, dat er voldoende middelen zijn in relatie tot de na te streven doelen – wat die doelen ook mogen zijn.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, D66 is van mening dat inderdaad het College zich moet inzetten via het IPO om toch te zorgen dat er enigszins geld deze kant uit komt voor de Transitie Landelijk Gebied. Deelt de VVD deze mening?

De VICEVOORZITTER: Mag ik u erop attenderen dat u zelf ook nog een eerste termijn hebt? Meneer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Wij vinden dat als er bepaalde taken zijn en die moeten worden uitgevoerd, er in ieder geval voldoende geld bij moet zijn. Dus het hangt er even van af wat de taakstelling is. Maar je kunt geen taken hebben zonder voldoende middelen in ieder geval. Dus je kunt niet de landbouw laten zitten of de mensen die het moeten uitvoeren, zonder voldoende geld. Want dan krijg je kaalslag.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Klopt het dat ik de VVD net in de woordvoering hoorde zeggen dat zij het College toch vraagt via het IPO om extra financiering voor de Transitie Landelijk Gebied?

De heer BENNEMA (VVD): Er was een groot bedrag vrijgespeeld voor het Transitiefonds. En als we die taken willen uitvoeren, dan is daar geld voor nodig. Dan lijkt het ons goed om dat geld in ieder geval te behouden voor de transitie van het landelijk gebied.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik ben nog even benieuwd hoe de heer Bennema aankijkt tegen de doelen die ik eerder noemde: de Kaderrichtlijn Water, de Vogelhabitatrichtlijn en de Klimaatwet voor Broeikasgassen vanuit Europa. Ondanks dat er misschien een coalitieakkoord of een hoofdlijnenakkoord ligt vanuit Den Haag, is die wetgeving nog bestaand. Hoe kijkt de heer Bennema aan tegen de opgaven die wij als Groningen toch te doen hebben?

De heer BENNEMA (VVD): Dat hangt per opgave ervan af. Ik denk dat we met stikstof prima uit de voeten zouden kunnen bijvoorbeeld. Dat we ook moeten uitkijken als we opgaven niet gaan uitvoeren, dat je een generieke korting krijgt waarbij de Groningse landbouw dus inderdaad krijgt te lijden onder meer uitstoot in de rest van Nederland. Dus dat is iets. Ik denk dat de andere doelen zoals de Kaderrichtlijn Water vrij harde doelen zijn. Daar wil men ook mee aan de gang, men wil naar Brussel. Men wil ook naar de Natura 2000-gebieden kijken of je daar wat aan kunt doen. Het is de vraag of dat gaat lukken en op welke termijn. Zolang de huidige doelstellingen gelden, zou ik wel vast willen houden aan voldoende middelen om deze uit te voeren, om ook te voorkomen dat uiteindelijk boeren en mensen in het landelijk gebied slachtoffer worden van dat ze klem komen te zitten als de doelstellingen wel blijven staan. En komen er toch rechtszaken, dan kunnen we daar niet de ondernemers de dupe van laten zijn.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik ben erg blij met de beantwoording van de heer Bennema. Dat is precies ook zoals wij erin staan. Sommige plannen moeten we in 2025 of 2027 indienen. We hebben vorige week allemaal kunnen zien dat mevrouw Van der Plas van de BBB teleurgesteld uit Brussel terugkwam over de mogelijkheden zich daar afspelen. Ik ben dan toch benieuwd wat we hier in de provincie dan toch te doen hebben. Moeten we dan toch eigen middelen blijven investeren volgens de VVD om die plannen wel in te voeren en die doelen waar te maken?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, ik zou toch eerst naar het Rijk willen kijken voor middelen, om daarnaar te kijken voordat we eigen middelen gaan inzetten. Want dit is wel een taak die dermate omvangrijk is dat ik denk dat onze Provinciale Begroting dat moeilijk gaat dragen.

De VICEVOORZITTER: Tot slot, meneer Hoogers.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ja, ik heb geen vraag meer, maar dit was ook de bedoeling. Dank voor de beantwoording.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Boeren zijn de oudste natuur- en milieubeweging die er is. Want duizenden jaren werkten zij samen met de complexe natuur om de bodemvruchtbaarheid in stand te houden en voedsel te produceren met hard werken, passie en waar vakmanschap. Maar dat respect voor dit harde werken en dit vakmanschap is wel verdwenen door landbouwbeleid van de afgelopen jaren. Industrie, het bankwezen en de politiek hebben ingezet op schaalvergroting en intensivering met onhoudbare negatieve gevolgen voor landschap, waterkwaliteit en de natuur.

Dus nieuw landbouwbeleid is nodig. De gebiedsprocessen zijn daar een eerste stap in. Struisvogelpolitiek of op pauzeknoppen drukken remt essentiële transitiestappen af en verlengt de onzekerheid en de ellende waarin boeren zitten, alleen maar. Het is in de gebiedsprocessen

misschien ook wel het allerbelangrijkste om naast de boeren te gaan staan die wél willen en die zich niet altijd uit durven te spreken. Laten we hun stem niet overschreeuwen door de boeren die niet willen. Want er staat wel in de beantwoording dat er in een veilige sfeer is gesproken, maar wij hebben ook gesproken met aanwezigen die zich niet veilig genoeg voelden om zich wel uit te spreken.

En daarom hebben we een aantal vragen aan dit College. In hoeverre deelt dit College de analyse dat de gebiedsprocessen noodzakelijk zijn? Wat kan de provincie doen om te gaan staan voor die boeren die wél verder willen met dit proces? Welke fondsen zijn er bijvoorbeeld en welke alternatieve fondsen? En als laatste vraag; wie bepalen nou eigenlijk het beleid? De boeren die wél willen of de boeren die niet willen?

Mevrouw BENJAMINS: Ik doe het woord ook namens Volt.

Het nieuwe kabinet wil het Transitiefonds schrappen. Hiermee brengt het niet minder maar juist meer onzekerheid richting de landbouwsector. Wat D66 betreft moet de provincie juist nu in de bres springen voor de gebiedsprocessen. Daarom willen we dat het College duidelijk de opbrengst van de gebiedsprocessen definieert en zich samen met de andere provincies inspant voor het behoud van het Transitiefonds en hierover duidelijk communiceert.

Om met het laatste te beginnen, heeft D66 zich verbaasd over de communicatie in de afgelopen weken. Waar het op 17 mei nog zonde is om de opbrengsten weg te gooien, twijfelt op 22 mei het College eraan om de volgende dag de processen voort te zetten. Is dit nu die betrouwbare overheid waar wij voor staan? Hoe verklaart het College deze wisselvallige communicatie?

In de brief over de gebiedsprocessen laat het College in het midden wat de opbrengsten moeten zijn. Wat D66 betreft zou het College proactief moeten zijn en de doelen die blijven staan, als uitgangspunt moeten nemen inclusief prioritering. Denk daarbij aan de al eerdergenoemde Veenweidegebieden, de Kaderrichtlijn Water en het NNN. Vandaar deze motie.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Ik heb hier een motie voor me liggen met de briefhoofden van D66, de Partij voor de Dieren en Volt met als volgnummer 119 en als titel 'Heldere doelstellingen als basis voor de voortzetting van de gebiedsprocessen'. Deze motie eindigt met de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- de toekomst van de gebiedsprocessen onzeker is door het vervallen van het Transitiefonds ter waarde van 24,5 miljard euro;
- in het Hoofdlijnenakkoord van de beoogde regering dat Transitiefonds is geschrapt;
- het stand-van-zakendocument de kosten van de Groningse gebiedsprocessen raamt op 3,09 miljard euro;
- het College in brief T.01 over de gebiedsprocessen Transitie Landelijk Gebied geen heldere doelstelling formuleert voor deze gebiedsprocessen;

Overwegende dat:

- de veenweidenaanpak afhankelijk is van de gebiedsprocessen;
- veel nationale en internationale doelstellingen overeind blijven, ongeacht de besluiten van de volgende regering;
- het hier gaat om de internationale biodiversiteitsdoelen voor 2030, de afronding van het Natuurnetwerk Nederland in 2027, de Habitatrichtlijn/Vogelrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water in 2027, het Klimaatakkoord van Parijs en de Bossenstrategie voor 2030;
- in de gebiedsprocessen in kaart wordt gebracht hoe maatregelen bij kunnen dragen aan het behalen van deze doelen;
- de landbouwsector vaak te maken heeft gehad met wisselvallig beleid;
- deze gebiedsprocessen juist ook een integrale aanpak van de diverse opgaven borgen;
- er in deze gebiedsprocessen een prioritering in middelen kan worden aangebracht;
- het in kaart brengen van de maatregelen de positie van de provincie ten opzichte van het Rijk verstevigt in dit dossier en ook bijdraagt aan continuïteit in beleid;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- het behalen van de bovengenoemde blijvende nationale en internationale doelstellingen te behouden voor de opbrengst en voortzetting van de gebiedsprocessen;
- de opbrengst van de gebiedsprocessen komend najaar te benutten om financiering bij het Rijk aan te vragen voor de uitvoering van de gebiedsprocessen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ook vindt D66 het van belang dat het College, zoals u al gehoord hebt, in de bres springt voor het Transitiefonds. Daarom de volgende motie.

De VICEVOORZITTER: Deze motie heeft de briefhoofden van D66, GroenLinks, de SP en Volt. Hij heeft als titel 'Behoud het Transitiefonds' en als volgnummer. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,

Constaterende dat:

- de toekomst van de gebiedsprocessen onzeker is door het vervallen van het Transitiefonds ter waarde van 24,5 miljard euro;
- in het Hoofdlijnenakkoord van de beoogde regering dat Transitiefonds is geschrapt;
- het stand-van-zakendocument de kosten van de Groningse gebiedsprocessen raamt op 3,09 miljard euro;
- we op die manier onze wettelijke verplichtingen niet kunnen nakomen, noch onze beloftes aan de boeren, noch onze eigen ambities als het gaat om duurzame landbouw en een robuuste natuur;

Overwegende dat:

- de boeren hierdoor nog meer onzekerheid staat te wachten;
- we ongeacht het Hoofdlijnenakkoord, (internationale) wet- en regelgeving niet naast ons kunnen en willen neerleggen;
- de inzet op de afbouw van de huidige derogatie terug te draaien en met de EU tot betere en wel werkbare normen en afspraken te komen en de voorgenomen inzet om de PAS-melders te legaliseren, heel weinig houvast bieden voor de boeren;
- meerdere gedeputeerden uit andere provincies al hun zorg hebben uitgesproken over de gang van zaken en de financiële haalbaarheid van hun eigen Programma's Landelijk Gebied;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- in IPO-verband het gesprek aan te gaan met de formerende partijen, nog vóór het definitieve regeerakkoord een feit is, om hun koers bij te stellen en het Transitiefonds – en daarmee de gebiedsprocessen – te behouden voor onze provincie, onze natuur en onze boeren;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Aanverwant aan de gebiedsprocessen maakt D66 zich ook zorgen over de plannen uit het Hoofdlijnenakkoord rondom de mestderogatie en de PAS-melders. De rekenkundige ondergrens voor stikstofuitstoot zal niet leiden tot legalisatie van de PAS-melders en de aankomende coalitie onderneemt zelf geen actie om de overspannen mestmarkt te stabiliseren. Deelt het College deze zorgen? Is het bereid een duidelijk signaal hierover aan het Rijk af te geven?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Laat ik met de deur in huis vallen: de Partij voor de Dieren wil dat de gedeputeerde van de pauzeknop afblijft. Nog meer vertraging oplopen is funest. Funest voor de natuur en biodiversiteit, die in stilte om hulp schreeuwen. Funest voor de waterkwaliteit en de toekomstige beschikbaarheid van zoet water. Funest voor de agrarische sector die gehinderd wordt op de weg naar verduurzaming. En uiteindelijk funest voor alle inwoners van Groningen als zij te maken krijgen met de gevolgen van klimaatverandering en hun woonomgeving daar niet op berekend is.

De publicaties over hoe alarmerend slecht het gaat met de natuur, biodiversiteit en waterkwaliteit en over hoe snel de klimaatrisico's toenemen, volgen elkaar in hoog tempo op. Rapporten die ook betrekking hebben op Groningen. En dan wil de gedeputeerde op zijn handen gaan zitten?

De heer VAN MARUM (BBB): Ik ben benieuwd of mevrouw Ten Hoeve van de Partij voor de Dieren ervan op de hoogte is dat de natuur niet op omvallen staat volgens de ecooloog van LNV.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja, er zijn natuurlijk allerlei rapporten geweest. Er zijn veel rapporten die zeggen dat het anders is. Dus ja, er zijn verschillende interpretaties.

De heer VAN MARUM (BBB): Dus u vindt de ecooloog van LNV een onbetrouwbare bron?

De VICEVOORZITTER: Ik vind helemaal niks. Gaat uw gang, mevrouw Ten Hoeve.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik heb die rapporten niet bij de hand waar u over spreekt. Ik wil die graag samen met u bestuderen en dan kom ik daarop terug. Dat lijkt mij beter dan ze hier theoretisch in de wind te slaan en misschien hier niks te zeggen. Dus ik kom daar graag op terug.

Er is onzekerheid over de financiering. Dan kun je bij de pakken neer gaan zitten. Maar we kunnen ook een andere keuze maken, alles op alles om de plannen door te zetten en de doelen te halen. Opstaan voor de keuzes die Groningen heeft gemaakt. Een vuist maken tegen de zwalkers in Den Haag. Het is belangrijk dat de gebiedsprocessen gecontinueerd worden en dus ook de inloopsessies zoals gepland doorgang vinden. Wij gaan ervan uit dat ook de gedeputeerde ofwel het College de gebiedspartners aan boord wil houden, toekomstperspectief wil bieden en die belangrijke eerste stap op weg naar natuurherstel wil zetten. Bovendien is er zonder natuurherstel geen zicht op vooruitgang in het stikstofdossier.

In de Statenbrief staat dat er structureel 1 miljard per jaar beschikbaar is voor maatwerkdoelen, innovaties en managementmaatregelen en een half miljard in totaal voor de uitbreiding van agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Er komen middelen van Landbouw, Visserij en Voedselzekerheid voor de eerste tranche maatregelen: geld dat niet onder het nu ingetrokken Transitiefonds valt. Daarnaast moet volgens de Partij voor de Dieren bekeken worden welke budgetten uit andere programma's kunnen worden overgeheveld en herbestemd voor natuurherstel.

Wij vragen de gedeputeerde of het correct is dat de provincie niet direct op zwart zaad zit aangaande de gebiedsprocessen. Graag ontvangen we op korte termijn een overzicht van de middelen die nog wél beschikbaar zijn of komen. En kan de gedeputeerde toezeggen dat de Staten direct geïnformeerd worden als er meer duidelijkheid is vanuit het Rijk?

Wij hopen dat de formerende partijen vlug inzien dat het een zeer onverstandige keuze was om het Transitiefonds om zeep te helpen. Het is niet alleen verraad naar de provinciale overheid en naar boeren, burgers en buitenlui. Maar deze beslissing zal als een boemerang terugkeren, uiteindelijk leiden naar hogere kosten om in de toekomst nog te redden wat er te redden valt en ontaarden in meer wrijving met Brussel, met vervelende gevolgen voor boeren en andere bedrijvigheid. Maar bovenal zal deze vergissing leiden tot een provincie die steeds minder leefbaar is. Waar een wil is, is een weg.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Naar het voorbeeld van D66 ga ik het woord voeren ook namens Forum voor Democratie. Het zal geen fusie worden, maar ik weet wel een mooie naam voor de fusie tussen D66 en Volt: '220 Volt' lijkt mij wel een mooie naam voor een nieuwe partij. Want dat verhaal over die energie was mooi.

We weten allemaal dat er binnenkort een andere wind gaat waaien vanuit Den Haag. Een frisse wind van gezond verstand waardoor uiteindelijk de rampzalige ambities met betrekking tot stikstof, klimaat, water en natuur naar realistische ambities zullen worden bijgesteld. Ambities die weer lucht geven aan onze agrarische sector, de bouwnijverheid, het MKB.

De opstelling van het College, het anticiperen daarop, getuigt alleen maar van goed bestuur. Want streven naar brede welvaart is in dit College toch het uiteindelijke doel. Het is een hoopvolle ontwikkeling, vindt de PVV-fractie en naar ik begrip ook de fractie van Forum, dat dit College aan de slag wil met beleid dat refereert aan het uitgangspunt dat dit College stelt aan die ambities en ontwikkeld beleid. Want dat staat fier overeind: waarom hebben de Groningers eraan? En dat is een heel goed uitgangspunt en daar beoordelen wij dit College voortdurend op. Tot nu toe kunnen we daar toch hoopvol over zijn.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Er ligt een agenderingsverzoek voor op basis van de uitspraken van gedeputeerde Emmens in het Dagblad van het Noorden van woensdag 22 mei. En daarover kunnen wij kort zijn: de gemaakte opmerking over de pauzeknop is in de ogen van het CDA niet slim. En ik moet me op mijn tong bijten om inmiddels koningin Máxima niet te gaan citeren. Het doet geen recht aan de inzet van alle partijen die in verschillende gebiedsprocessen bezig zijn met het maken van plannen voor de doelen op het gebied van water, klimaat, natuur en stikstof. Genoeg daarover.

Wat wij nog veel erger vinden, is dat de nieuwe landelijke coalitie heeft besloten om het Transitiefonds van ruim 20 miljard terug te brengen naar 5 miljard. Want feitelijk halen ze daarmee 15 miljard voor de toekomst van de agrarische sector weg. En wij hadden verwacht dat ons College juist dáár meteen hard op had aangeslagen. Voor de uitdagingen op het gebied van natuur, water en klimaat is namelijk geen pauzeknop. Gaat ons College alsnog actie ondernemen richting het Rijk, bijvoorbeeld via het IPO, om de plannen straks gefinancierd te kunnen krijgen?

En tot slot. Wij maken ons ernstig zorgen over de *hands-off* instelling van het College op dit dossier en vragen om een duidelijke visie en concrete acties, zodat we een duurzame toekomst voor de natuur én voor een robuuste landbouwsector in Groningen kunnen waarborgen.

De heer VAN MARUM (BBB): Ik ben benieuwd of mevrouw Rutgers van het CDA vindt dat als er in het nieuwe Hoofdlijnenakkoord staat dat er een aantal relevante doelen, waar we hier onderzoek naar doen, mogelijk komt te vervallen en daar geen geld meer voor is, zij dan ook denkt dat het heel verstandig is om dan maar gewoon op dezelfde ramkoers door te gaan of zaken in het werk zetten die helemaal niet meer relevant zijn als dit waarheid wordt?

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik interpreteer van de BBB als zijnde of wij het wel verantwoord vinden om op basis van zaken die nu nog niet duidelijk te zijn, te stoppen met waar we met elkaar mee bezig zijn. En dan vindt het CDA niet verantwoord.

De heer VAN MARUM (BBB): Dan interpreteert u mijn vraag verkeerd. Ik vraag of het CDA vindt dat als duidelijk wordt uit het Hoofdlijnenakkoord dat een hele hoop van de essentiële punten die hier ten grondslag liggen aan die Transitie Landelijk Gebied, staat te wankelen en dat er geen budget meer voor is, dan op ramkoers door wil gaan met waar men bezig is? Of dat men af en toe na moet denken over welke weg je dan zou moeten gaan?

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik doe een tweede poging. Want de heer Van Marum geeft heel duidelijk aan: als dit duidelijk is en als we die kant op zouden gaan, of het dan verantwoord is om op ramkoers door te gaan. Volgens mij hebben we het hier niet over een ramkoers, maar het voortzetten van de gesprekken die we met elkaar aan het voeren zijn. En wij vinden het niet verantwoord om de gesprekken met al die partijen die nu bij elkaar zitten om te kijken wat er in de toekomst mogelijk moet zijn, te stoppen.

De VICEVOORZITTER: Meneer Van Marum, tot slot.

De heer VAN MARUM (BBB): Ik denk dat wij elkaar voor een deel vinden. Wij hebben ook in onze woordvoering aangegeven dat wij vinden dat er een aantal gesprekken plaats heeft gevonden en dat je die niet in de prullenbak hoeft te gooien. Maar waar we wel naar moeten kijken – en ik vraag u of u dat met mij eens bent – is dat er gewoon een heel aantal essentiële zaken dat in de opdracht en dat wij van het vorige kabinet gekregen hebben, in het nieuwe Hoofdlijnenakkoord zwaar ter discussie staat. Vindt u dat je daar op een ramkoers op door moet gaan om daar ook een hele hoop afspraken over te maken, terwijl de financiën daarvoor ook weggevalen zijn?

Mevrouw RUTGERS (CDA): Is de heer Van Marum het met mij eens...

De VICEVOORZITTER: Nee, dat gaan we niet doen, we gaan geen wedervraag stellen. U mag antwoord geven op de vraag van meneer Van Marum.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Meneer Van Marum geeft aan dat als de koers in het Hoofdlijnenakkoord anders is dan wat wij voorheen hier hebben aangenomen in de Staten en daarvan wordt afgeweken – omdat wij zijn uitgegaan van de lijn die er lag – wij eerst op deze plek daar met elkaar de discussie over moeten voeren. Wij willen dat het College doorgaat op de lijn die we hier met elkaar hebben afgesproken, totdat er mogelijk een discussie over is. Maar tot die tijd geen pauzeknop.

De VICEVOORZITTER: Dan zouden we normaal gesproken nu uitkomen bij Volt. Maar zoals eerder aangekondigd heeft D66 mede namens Volt het woord gevoerd. Meneer Zwart van de Partij voor het Noorden ziet af van woordvoering. Zoals eerder vermeld door meneer Van Kesteren van de PVV, heeft hij ook het woord gevoerd namens Forum voor Democratie.

Eén partij die toch zelf het woord zou moeten voeren, is zometeen GS. Hebt u behoefte aan een korte schorsing of denkt u dat u gelijk antwoord kunt geven.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Vanwege de twee moties wil ik graag tien minuten schorsen.

De VICEVOORZITTER: Verzoek vanuit GS om een tien minuten schorsing en dat honoreren we vanzelfsprekend. Over tien minuten gaan we verder.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik verzoek u uw plaatsen weer in te nemen, zodat we over kunnen gaan naar de eerste termijn van het College. Momentje, meneer Emmens, hoor. Ik zie nog een paar mensen staan. Ik zou het wel fijn vinden als er aandacht is voor de beantwoording van het College zometeen. Ik geef graag het woord aan gedeputeerde Emmens, gaat uw gang.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Allereerst de indieners van het debat bedankt voor de aanvraag daarvan. Ik denk dat het een heel belangrijk onderwerp is voor de provincie Groningen en dat het daarmee ook gerechtvaardigd is om daar met enige regelmaat over te spreken in de Staten.

Even over de uitlatingen in de pers. Er werd mij in die betreffende persconferentie gevraagd wat de consequenties zouden kunnen zijn van het regeerakkoord. Mijn eerste reactie was dat we dat verder in het College zouden gaan bespreken. Dus uiteindelijk is dat ook gebeurd. Maar na lang doorvragen heb ik inderdaad die paar scenario's genoemd: we gaan stoppen, we gaan door of we drukken op de pauzeknop. En dat alles overwegend ook met de informatie die ik had op dat moment. Elke dag kwam er meer informatie vrij over het Hoofdlijnenakkoord. Dan zou het kunnen zijn dat we doorgaan – dat is misschien wel mijn persoonlijke voorkeur – of gaan we wellicht op de pauzeknop drukken. “Maar daar gaan we morgen in het College over spreken”, waren mijn woorden erachteraan. In de voorbereiding daarop was mijn analyse al: we kunnen wel op een pauzeknop willen drukken, maar dat kan niet eens. Want we hebben een opdracht van u als Staten. Die ligt er gewoon bovenop.

Vandaar ook dat we meteen ook de brief hebben uitgestuurd die u hebt gehad. We hebben de volgende dag een bijeenkomst gehad in het Westerkwartier met de gebiedscommissie over hoe we ertegenaan kijken, dat we gewoon doorgaan met de processen, dat we een document opleveren. Vervolgens hebben alle andere gebieden hebben ook dezelfde brief gehad en vervolgens hebt u als Staten ook de brief gehad over dat we doorgaan met de processen, met daarbij het uitstel van de inloopsessies en de extra landbouwparagraaf.

Waarom hebben we dat gedaan? In de pers zeg ik steeds: ‘één plus één is duidelijk’. Maar er is gewoon heel veel onduidelijk. Heel veel meer dan u weet, weten wij ook niet. Het Hoofdlijnenakkoord is het Hoofdlijnenakkoord. De onderhandelende fracties in Den Haag hebben elkaar een soort *cordon sanitaire* afgesproken: er komt bijna niks naar buiten. Er komen af en toe wat *soundbites* en daar moet je het dan mee doen. En wat moet je daar dan mee doen? Ja, je hebt de gegevens die er zijn. Dat zijn onder andere de miljarden die er voor de innovaties in de landbouw die er kunnen zijn en de 500 miljoen voor agrarisch natuurbeheer. Dat zijn de enige aanknopingspunten die we hebben. Dus de formerende partijen maken blijkbaar een heel duidelijke keuze dat het anders moet met het Transitiefonds. Want dat is opgeheven en die middelen worden anders gelabeld. Daar heb je dan op dat moment het even mee te dealen. En inderdaad, het oude beleid is pas gegaan als er nieuw beleid. Dus u kunt daarbij overwegen wat je daarmee moet doen. Het is wel een gegeven en het lijkt dat er ook een nieuw kabinet komt, dus je moet daar wel wat mee.

Dus daar zijn we informatie over aan het ophalen met de IPO-commissie Landelijk Gebied. We hebben daar morgen nog een informerende sessie bij over wat dit allemaal betekent en hoe we dat allemaal prioriteren. Want het kan belemmeringen opleveren, maar het kan ook heel veel kansen opleveren. Belemmeringen zitten denk ik ook in het punt waar u als Staten heel veel op doelt: de water- en klimaatopgaven: hoe ga je dat dan financieren? Het Klimaatfonds is er nog wel steeds. Je kunt ook proberen of je uit het Klimaatfonds middelen kunt halen om die doelen te realiseren. Dus je moet heel anders daarnaar gaan kijken. Maar blijkbaar legt de nieuwe regering een ander accent op het landelijk gebied. Je krijgt ook een nieuw ministerie waarschijnlijk van Voedselzekerheid met meer nadruk op het voedselproductievermogen van Nederland en daarmee ook deze accenten.

Is dat dan een bedreiging of een kans? Ik denk dat er een heel mooie kans in zit en de heer Van Marum begon over het agrarisch natuur- en landschapsbeheer: dat budget zal waarschijnlijk toenemen zoals het nu lijkt. Dat betekent bijna een verviervoudiging van het budget dat we in Nederland hebben en dus waarschijnlijk ook in Groningen. Dat kan heel veel kansen bieden, dan krijgen we grotere arealen of inderdaad iets meer dan de onkostenvergoeding voor de boeren die deelnemen.

Ook is de vraag gesteld over de collectieven. De collectieven hebben het aanbod dat juist heel goed past bij die verhoging van die budgetten. Dus ik denk dat het op dat punt kansen gaat bieden dat je in het agrarisch natuurbeheer meer kunt doen en daarmee ook biodiversiteit en wellicht allerlei natuurdoelen ook kunt realiseren. Wellicht met minder geld, maar dat moet de praktijk allemaal uitwijzen.

De scenario's die door een aantal partijen werden genoemd en die we uit gaan werken, komen inderdaad hopelijk in het debat in de Staten over het document dat we daar gaan bespreken. Maar dat is nog steeds de planning: de Staten gaan hier in debat en dan gaan we kijken naar wat we gaan opsturen naar het ministerie. Daar zit dan wellicht een andere minister en of die dan ook heel

veel waarde hecht aan dat rapport, is nog maar de vraag. Maar ik denk dat u als Staten wel waarde hecht aan het document. En wij als GS ook, want we hebben in maart ook een discussie gehad over de TLG. We proberen tegenwoordig te zeggen 'Toekomst Landelijk Gebied': dat is wat neutraler dan 'Transitie Landelijk Gebied'. Maar het moet gewoon plannen opleveren van en voor Groningen. We moeten duidelijk hebben wat we de komende jaren kunnen en willen in Groningen willen realiseren op het gebied van bodem- en watersturendheid. Dat is een belangrijk deel en dat gaat niet over twee jaren, maar dat betreft de komende tien, vijftien jaar. Maar we hebben het in diezelfde Staten erover gehad – dat hebt u ook uitgesproken – dat de landbouw een heel belangrijke paragraaf daarin moet zijn. En dat de voedselzekerheid daar ook een belangrijk deel van is.

Vandaar ook dat we hebben gezegd dat het misschien wel even goed is, gezien de andere uitleg van het Hoofdlijnenakkoord, dat je toch even goed gaat navragen wat nou precies de echte behoefte van de landbouw is. Even alleen met de boeren aan tafel en dat zijn boeren die mee willen werken en boeren die niet mee willen werken. Iedereen mag daarbij aan tafel. Dat je te horen krijgt wat hier moet gebeuren. Er zijn boeren in Groningen die zeggen: 'Help ons alstublieft, want de bodem zakt ons onder de voeten vandaan.' Dat is een hulpvraag, die gaan we bedienen. Andere boeren zeggen: "Ik doe niks." Of dat het is, weet ik nog niet, daar moet je anders naar kijken. Maar er zijn ook boeren die zeggen: "Wij willen op termijn ook nog wel aan structuurverbetering doen." Dan is dat wat eruit komt. Maar wat betekent die 'structuurverbetering' dan voor de inrichting van het landelijk gebied? Dat zijn allemaal vragen die onduidelijk zijn. Maar als we die wensen niet duidelijk hebben, samen met de bodem- en watersturendheid en al die klimaatdoelen, hebben we het plaatje niet compleet.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De gedeputeerde had het over 'iedereen aan tafel brengen'. Wij vragen ons af hoe die tafel eruitziet, omdat nu enkelen hebben aangegeven, zich niet te veilig te voelen om zich uit te spreken. Dus is dat individueel? Of is dat met een grote groep waar er weer allerlei groepsdynamiek die mogelijk voor onveiligheid zorgt?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Die onveiligheid waar u aan refereert, mevrouw Feenstra, wordt zeker niet in alle gebieden erkend. In sommige gebieden is het inderdaad zo dat er wat weerstand is. Dat is goed, daar wordt ook goed over gesproken. De gesprekken worden goed gemodereerd door onafhankelijke voorzitters die erbij zijn. Uiteindelijk komen we daar wel tot een dialoog en dat is het belangrijkste wat er is. De dialoog bereiken we daar.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik waardeer de inzet ook van de *moderators* en de begeleiding om tot die dialoog te komen. Maar na afloop zijn er mensen bij ons geweest die ook een agrarisch bedrijf hebben en die zeggen dat zij zich niet veilig voelen om zich daar uit te spreken. Dus die onveiligheid, ondanks de inzet van de *moderators*, is niet gewaarborgd.

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, mevrouw Feenstra?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Sorry, excuses. Mijn vraag is: is er ook een manier denkbaar om wel de input van die deelnemers boven water te halen in een andere setting?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, je kunt op allerlei manieren de informatie van individuele boeren boven tafel krijgen. Maar je probeert dat zo veel mogelijk met – ja, de gemiddelde boer bestaat niet – de 'gemiddelde boer' het gesprek te voeren over wat er belangrijk is in deze sessies. Daarnaast zijn er natuurlijk altijd mogelijk om een-op-een-gesprekken te voeren. En in bepaalde gevallen vinden die ook plaats. Dus dat kan op allerlei manieren. Maar we proberen nog wel die extra landbouwparagraaf erin te krijgen, dat je even specifiek de duiding van de landbouw erin krijgt.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Feenstra, tot slot.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, dus wij kunnen individuele boeren erop wijzen dat zij ook individueel contact met het College kunnen opnemen om input te leveren?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nou, of dat met het College moet, is een andere vraag. Maar ik denk dat dat via het ambtelijk apparaat prima kan.

De BBB stelde nog vragen over 'geen taken, geen knaken'. De doelen van het Rijk zijn inderdaad opgelegd. Daar hebben we vorig jaar juli een debat over gehad. Nu waren we bezig met de maatregelen uit te zoeken en uit te denken met de gebieden. Maar uiteindelijk horen daar middelen

bij. En als er geen middelen bij komen, dan hebben wij als provincie Groningen inderdaad niet een oneindige bankrekening – om het zo maar te zeggen. Dus we moeten wel goed kijken wat je dan kunt doen. Dus eigenlijk gaat de vraag 'geen taken, geen knaken' niet helemaal op. We hebben natuurlijk wel een beetje staand beleid waar we geld voor hebben. We hebben geld voor aankoop van gronden, we hebben geld voor natuurbeheer gereserveerd, we hebben ook landbouwonwikkelingsgeld, we hebben ook wel watergeld op de Begroting staan. Maar dat zijn niet de bedragen waarmee je die grote doelen gaat realiseren.

Het merendeel van dat geld moet echt komen vanuit het Rijk. En dat zal ook de komende tijd niet alleen vanuit de provincie Groningen maar ook vanuit het IPO de lijn worden: hoe gaan we ervoor zorgen dat het Rijk ook beschikbaar gaat stellen voor de doelen die geformuleerd zijn? Als er geen gelden komen, zijn die doelen dan nog haalbaar of gaan we ze bijstellen? Dat is de discussie die daarin gaat lopen. Dus dat over dat 'geen taken, geen knaken'.

U vroeg ook: hoeveel middelen hebben we reeds uitgegeven aan de Toekomst Landelijk Gebied? Dat zit op verschillende niveaus. W hebben ongeveer vanaf 2019 ongeveer 5 miljoen euro uitgegeven aan ondersteuning, onder andere voor het Lieftingsbroek-onderzoek, maar ook voor interne en externe ondersteuning en advisering van medewerkers. En daarnaast hebben uw Staten ook 100 miljoen beschikbaar gesteld voor grondaankopen en daar is inmiddels 41 miljoen van uitgegeven. Dat betekent ongeveer 500 hectare grond.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ik hoor de gedeputeerde iets zeggen over 'misschien doelen bijstellen'. Zou dat ook kunnen zijn het prioriteren van oplossingen die misschien worden aangedragen vanuit de gebiedsprocessen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik denk dat dat een heel goede suggestie is. We moeten straks prioriteren: wat gaan we doen, wat vinden we belangrijk? En ik hoop dat de plannen dusdanig duidelijk worden dat die keuze ook aan uw Staten kan worden voorgelegd, zodat we in ieder geval de discussie kunnen voeren over wat u als Staten belangrijk vindt en waar we op moeten prioriteren. Waar is geld voor en waar ga je het voor inzetten?

De heer Van Marum refereerde ook aan de koppeling met andere programma's in de brief. Wij zijn altijd op zoek naar andere programma's waar we dat uit kunnen financieren. Ik noemde net al even het Klimaatfonds en de waterfondsen. Maar je hebt ook in Europa allerlei fondsen waar je gebruik van kunt maken voor de inrichting van het landelijk gebied. Dat is een zoektocht per project. Ik hoop ook dat uit de gebieden straks leuke, goede en slimme projecten komen waar we de doelen mee kunnen realiseren. Dan moet je per project kijken hoe je die financiering rond moet krijgen. Dus moet je straks niet een financiering krijgen voor het totaal, maar voor afzonderlijke projecten. Dus dat is een heel andere werkwijze, maar het is wel heel verstandig dat we dan een plan van en voor Groningen hebben. Dus van onderop en dan mits vanuit het provincie gezien betaalbaar is. En als het niet betaalbaar is vanuit de provincie, moeten we bekijken waar we die andere knaken erbij halen: is dat van het Rijk of is dat vanuit Europa of uit andere fondsen of procedures?

Op het ANLb ben ik al kort op ingegaan. Op de rol van de collectieven ook al.

Wij zijn natuurlijk uiteraard altijd van plan, als er informatie is, aan uw Staten extra informatie te sturen: hetzij bij mondelinge mededeling in de Statenvergadering, hetzij bij de brief zoals we nu gedaan hebben.

De heer VAN MARUM (BBB): Ik had in mijn vraag ook nog met betrekking tot dat ANLb-budget iets gezegd. Wij hebben gezien in die brief van minister Van der Wal dat voor de hele hoop mensen die in het verleden getekend heeft voor agrarisch natuurbeheer, geen planologische schaduwwerking zou plaatsvinden. Ik heb in mijn vraagstelling gezegd dat we verheugd zijn over de verhoging van het ANLb-budget voor geborgd vrijwillig agrarisch natuurbeheer. Daar zijn wij enthousiast over, maar hoe borgen wij dat dit niet die planologische schaduwwerking over zich gaat afroepen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dan moet ik even aan meneer Van Marum vragen of hij de vraag even beter wil uitleggen.

De heer VAN MARUM (BBB): Er hebben in een ver verleden heel veel boeren ingetekend voor agrarisch natuurbeheer. Wij kregen van de toenmalige gedeputeerde de plechtige belofte dat meedoen aan het agrarisch natuurbeheer geen consequenties zou hebben in de planologische schaduwwerking. Op het moment dat de brief van minister Van der Wal kwam, bleek die belofte loos. En ik vind het heel mooi dat we met elkaar kunnen werken aan het agrarisch natuurbeheer. Maar hoe gaan wij als provincie borgen dat dit niet weer op deze manier plaats kan vinden? Dat zij daar geen

last van krijgen? Want het zijn nu met name de meest natuurinclusieve bedrijven die hier last van krijgen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, duidelijk. U koppelt het kaartje van Van der Wal, zoals dat in de wandelgangen genoemd wordt, aan agrarisch natuurbeheer. Ik ken het kaartje van Van der Wal niet tot in detail, maar volgens mij ging dat over de nieuwe natuurgebieden en de uitleg van mogelijk nieuwe natuurgebieden. Blijkbaar is uw opvatting dat een-op-een al die agrarische natuurbeheergebieden op die kaart staan aangeduid. Als dat zo is, dan denk ik dat we daar goed met het ministerie in gesprek over moeten gaan. Bij de planologische schaduwwerking waar u het over hebt, doelt u waarschijnlijk op de waardevermindering van de grond en dat we het daarvoor moeten doen?

De heer VAN MARUM (BBB): Waar ik op duid, is dat er heel vaak in de periferie van de NNN-gebieden in het beheer van terreinbeherende organisaties ook landbouwcollectieven bezig zijn met agrarisch natuurbeheer. En wat wij zagen, is dat op dat kaartje van Van der Wal met name de focus werd gelegd op die bedrijven om de stikstofreductie in die omgeving te laten plaatsvinden, terwijl wij een plechtige belofte hadden gekregen dat dat niet zo zou zijn. Hoe gaan we dat borgen?

De VICEVOORZITTER: Wel het verzoek of de volgende interruptie, als u die hebt, voortaan iets korter en bondiger mag. Maar ik sta het voor deze keer toe. Gedeputeerde Emmens.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik begrijp nu de opmerking van de heer Van Marum nu heel goed. Ik denk dat wij als provincie daar niet altijd beleid over kunnen maken, maar ik neem zeker de suggestie mee, als de kans er is, om dat met de betreffende vakministers op te nemen dat er geen sprake zou kunnen of mogen zijn van schaduwwerking.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik was nog even benieuwd wat de specifieke reden was voor het uitstellen van de inloopsessies.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Omdat er aangekondigd is in het Hoofdlijnenakkoord dat het Transitiefonds is geschrapt, kun je daarmee ervan uitgaan dat er middelen worden geschrapt en dat je niet alle doelen kunt realiseren. Dus je kunt wel een heel pakket van doelen, maatregelen en middelen neer gaan leggen bij de inloopsessies, maar als je niet zeker weet wat daarvan gerealiseerd kan worden, wat leg je dan voor? Dus wij hopen door het na de zomer te doen, dat we tijd kopen en we meer duidelijkheid krijgen over hoe dat budget worden ingezet en wat dan wel haalbaar is neer te leggen in de inloopsessies. Daarom is dat gedaan, om niet de valse verwachtingen te wekken van al die plannen en gelden. Want we weten niet zeker of we geld krijgen. Dus ja, wat hebben die inloopavonden dan voor zin?

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Stel dat er nog geen concrete plannen zijn na de zomer, worden ze dan nog weer uitgesteld of geschrapt uit de tijdlijn, zodat we hier die plannen kunnen bespreken? Dus wat is de visie van GS daarop?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De visie van GS is dat wij voor de zomer de documenten van de gebieden op gaan leveren. Dan gaan we in GS kijken of dat besluitvorming is, of dat het instemmend of ter kennisname is. Maar daarna worden ze op route naar u als Staten en dan kunnen ze ook de gebieden in. Dus we gaan daar gewoon de documenten over opstellen naar aanleiding van de inhoudelijke sessies en toekomstsessies die allemaal geweest zijn. Er zijn ook inloopsessies geweest in de afgelopen tijden. Dat allemaal leidt tot een plan van en voor Groningen over het landelijk gebied. En dat krijgt u ook als Staten en daarmee worden de inloopsessies gevoed.

De heer BENNEMA (VVD): Zoals ik het nu begrijp, wordt het proces in ieder geval voorlopig voortgezet van de Transitie Landelijk Gebied en daarbij dus ook kennelijk de doelen zoals die gesteld zijn hier door de Staten. Dan is mijn vraag concreet: op het moment dat ook duidelijk werd in het Hoofdlijnenakkoord dat de middelen van het Transitiefonds beperkt zouden worden, hoe heeft GS daar dan op geacteerd? Want hoe verhoudt zich dat tot de taken die wij hier uitvoeren in Groningen? En is er ook een signaal geweest richting Rijk over hoe we dit met elkaar kunnen aanpakken? Is daar genoeg geld voor?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De heer Bennema doelt dan vooral op de Transitie Landelijk Gebied, neem ik aan, hè? Ja, er is nog heel veel onduidelijk. Dus wij weten ook niet wat daar heen gaat als College. Het is een grote zwarte doos – zou ik haast zeggen, ik probeer de Engelse woorden wat te vermijden. We hebben er ook nog geen idee van. We horen via de lijn van het IPO af en toe wat meer informatie, maar dat is alles wat wij hebben. Dus wij weten het ook niet goed en dat is dus de reden dat wij wel doorgaan met de gebiedsprocessen om de inhoud op te halen en welke middelen daar dan straks bijkomen, hopen we in de zomer toch duidelijk te hebben.

De heer BENNEMA (VVD): Kijk, we kunnen wachten op Den Haag en kijken wat daar af en toe aan brokjes informatie vandaan komt. Of is er ook proactief een visie vanuit het College voorgelegd richting Den Haag: 'Kijk, hier zijn wij mee bezig en dit verwachten wij'?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dan heb ik ook eerst informatie nodig uit de gebiedsprocessen. Dus dit is wat we nodig hebben. We weten voor een aantal projecten wat nodig is, zoals Lieftingsbroek is al gecalculeerd. Andere opdrachten zijn ook gecalculeerd. Maar voor het totaal weten we het nog niet. Dus ik kan nu wel zeggen dat ik meer nodig heb voor een groot onderdeel. Maar ik weet het niet, want ik heb nog niet alle gegevens vanuit de gebiedsprocessen. Dat geldt voor alle provincies. Niet dat ik het af wil schuiven op alle provincies, maar morgen hebben we een inhoudelijke bespreking over het Hoofdlijnenakkoord met alle andere provincies over het landelijk gebied, dus over de Transitie Landelijk Gebied. Hoe staan we erin? Wat wordt ons gezamenlijk standpunt? En waar zou de provincie zelf voor moeten lobbyen? Dat komt daaruit.

De VICEVOORZITTER: Tot slot, meneer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Tot slot. Wij hebben wel kennis van een raming van het College. Misschien was het ook wel van het vorige College. Er is toen iets van 3,1 miljard of zo geraamd en we weten al dat het fonds toen aan de krappe kant was. Maar verhoudt die informatie zich dan tot de kabinetsplannen? Want die informatie heeft het College wel.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Het is correct wat de heer Bennema zegt. De eerste raming was 3 miljard. Toen bleek ook dat alle provincies gezamenlijk veel te veel hebben ingediend en dat Groningen 'het recht' zou hebben op ongeveer 1 miljard voor alle plannen die we ingediend hebben. Daarmee zijn we de gebiedsprocessen verder mee ingegaan. Maar wat kunnen we nu vanuit de gebieden zelf ophalen en wat zouden we dan voor een miljard kunnen doen? Maar dat miljard dat er al was, is er sowieso niet meer. Dus je moet nu heel anders redeneren en dat is de grote zoektocht op dit domein voor de komende maanden.

Mevrouw BENJAMINS (D66): In mijn woordvoering zei ik heel duidelijk dat wij graag een proactieve houding zouden zien. Dat we ook de lopende dingen door laten en we ons zeker niet gaan leiden door onzekerheden. Welke informatie missen we nu? Want ik hoor de gedeputeerde heel erg zeggen dat we alle informatie moeten hebben uit de gebiedsprocessen, maar de inloopsessies zijn gestopt. Missen we nu juist niet informatie van die mensen die het aangaat?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Wat bedoelt mevrouw Benjamins met 'de mensen die het aangaat'? Waar doelt u dan op? De mensen in het landelijk gebied? Of de deelnemers van de gebiedsprocessen, wat de heer Hoogers influistert.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Als ik daar even op mag ingaan, voorzitter. Ja, inderdaad de deelnemers van die processen. De inloopsessies zijn gestopt; missen we dan niet gewoon ook informatie die we juist kunnen gebruiken richting Den Haag?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik denk dat we nooit alle informatie krijgen en hebben. Dus dat sowieso. Maar we zitten er zeker proactief in richting Den Haag over wat er gaat gebeuren. Wat ik zei: morgen hebben we daar het eerste IPO-overleg over en zo gauw er een nieuwe bewindspersoon is, dan bellen we gelijk voor een afspraak. Want we willen weten waar Groningen aan toe is. En we halen het dus nu op en die plannen worden nu vervolmaakt en die documenten werden vervolmaakt van wat er in de gebieden is opgehaald. En de deelnemers in de gebiedsprocessen bepalen met z'n allen wat er gebeuren moet in de gebieden. Niet de individuen daarin: daar zitten onafhankelijke boeren bij, daar zitten ook boeren in die aan bepaalde organisaties gebonden zijn maar wel op onafhankelijke titel daar zitten en ook natuurorganisaties en overheden zoals waterschappen en gemeenten. Alles zit

aan tafel en zij brengen allemaal in wat we in een bepaald gebied zouden kunnen doen. Dat is de algemene ophaalronde die we nu aan het doen zijn. Daarin worden doelen geformuleerd, die worden op aantallen gezet en op vierkante meters gezet en dat is dan de opbrengst die we hopelijk voor de zomer hebben. Daar kunnen we heel proactief mee naar de ministeries en dan kunnen we ook de rekensommen maken.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dus ik begrijp hieruit dat de inloopsessies er niet toe doen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nou, dat was niet de intentie die ik probeerde aan te geven. De inloopsessies doen er heel erg toe. Ze doen er ook toe om te toetsen of we de juiste lijn te pakken hebben. Dat is de bedoeling van de inloopsessies: herkent het gebied zich ook in het document dat opgeleverd wordt? Dat is de bedoeling van de inloopsessies. De inloopsessies zijn iets anders dan de gebiedscommissies. De gebiedscommissies zijn vaak met een dertigtal personen: wat gebeurt er in een gebied? Hoe gaan met de bodem- en watersturendheid? Waar liggen de uitdagingen? Dat is het ene. Daar maak je de basis van het plan voor. Er is een aantal inloopsessies en de laatste gepland voor de zomer om aan het gebied wat we hebben opgehaald met de vraag: herkent u zich daarin? Dus de inloopsessies doen er zeker ook toe, want dan kun je verder het plan vervolmaken en fijnslipen.

De VOORZITTER: Mevrouw Benjamins, tot slot.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, tot slot. Om te toetsen aan die inwoners van Groningen of wij de juiste plannen maken waarmee we naar Den Haag gaan, is dan toch essentieel in dit proces?

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag? Ik zie inmiddels dat het steeds weer druk wordt bij de interruptiemicrofoon. Ik zou het ook wel prettig vinden als de gedeputeerde even de gelegenheid krijgt om een beetje op stoom te komen. Dus tenzij u een strikt noodzakelijk hebt om nu te stellen, zou ik wel willen voorstellen om de gedeputeerde ook de gelegenheid te geven om verder te gaan met zijn betoog, waardoor hij die openstaande vragen die u misschien hebt, kan beantwoorden.

Ik zie dat meneer Hoogers blijft staan en mevrouw Feenstra ook. Ik wil u vragen om dan kort en bondig te interrumperen en daarna geef ik eerst de gedeputeerde even de gelegenheid om verder te gaan met zijn betoog. Ik begin met meneer Hoogers.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Morgen heeft de gedeputeerde een overleg met IPO-vertegenwoordigers van de commissie. Ik ben benieuwd wat de inzet is van de gedeputeerde namens het College in die commissie.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Wat ik net zei, meneer de voorzitter: ik had morgen een informerende sessie. Dus hoe hebben de IPO-mensen die iets dichterbij de Haagse vuren zitten, het Hoofdlijnenakkoord geanalyseerd? Onze eigen medewerkers hebben natuurlijk ook informatie geanalyseerd. Dat leggen we bij elkaar: waar liggen de gaten, waar liggen de kansen? Dat gaan we morgen verkennen. Dus wat gaan we inbrengen? Waarschijnlijk niks, we gaan eerst even goed luisteren naar wat er gebeurd is.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Helder, ik begrijp ook dat het College duidelijk wil hebben wat het Hoofdlijnenakkoord betekent. Toch zou ik ook de gedeputeerde willen vragen mee te nemen wat we hier volgens mij als Staten proberen op te roepen, namelijk die ambities die we uit de gebiedsprocessen gaan formuleren, ook mee te nemen richting Den Haag. En dus niet af te wachten wat we daarvandaan over ons heen gestort krijgen aan budgetkorting, maar juist ook die Groningse visie op die Transitie Landelijk Gebied mee te nemen en daarvoor het voetlicht te brengen. Ik ben het helemaal met de gedeputeerde eens dat we dan projectfinanciering – of andere vormen van financiering, dat maakt ons helemaal niet veel uit – moeten loskrijgen, als we maar gewoon aan de slag kunnen met elkaar. En ik ben benieuwd of de gedeputeerde dat ook zo ziet en zo voelt.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, ik ben het helemaal met u eens dat we aan de slag moeten. De afgelopen tijd zijn we ook wel degelijk aan de slag gegaan met projecten: Lieftingsbroek is daar een heel mooi voorbeeld van. We staan niet stil, want er zijn ook andere delen in de provincie waar we werken aan natuurherstel. Er is zelfs een gebied, Meerland bij het Zuidlaardermeer, waar we werken aan de bodemdaling. Tegengaan ga je niet meer, maar hoe ga je daar met een extensieve agrarische vormen om met die bodemdaling? Hoe ga je dat dan doen? Als dat vanuit ondernemers zelf komt in

het gebied, dan gaan we dat niet alleen stimuleren, dan gaan we dat gewoon ondersteunen. Dus er gebeurt niet niets, we doen wel zeker dingen 'vooruitlopend op'. Die passen wel allemaal binnen de dingen die we ophalen uit de gebieden. Dus als er toevallig een heel klein gebiedje is en daar zeggen de ondernemers: 'Help ons asjeblieft!' En dan gaan we helpen op een manier die passend voor dat gebied. Dus er gebeurt wel degelijk wat.

De VICEVOORZITTER: De heer Hoogers, tot slot.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik was ook zeker niet van mening dat we niks aan het doen zijn. Ik ben ook niet van mening dat we als provincie alle risico's moeten dragen en alles moeten voorfinancieren of het samen met de ondernemers moeten oppakken. Maar ik zou wel graag willen benadrukken dat wij als fractie van de ChristenUnie...

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, meneer Hoogers?

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Zometeen. Dat wij als fractie van de ChristenUnie...

De VICEVOORZITTER: Ja, ik wil u wel vragen om nu richting een vraag te gaan.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik heb u gehoord, dank u wel.

Dat wij als fractie van de ChristenUnie het belangrijk vinden dat we ook plannen maken die in Den Haag resonantie vinden en daar dus ook middelen gaan vragen. D66 refereerde er ook aan. Dan is het denk ik belangrijk om...

De VICEVOORZITTER: Ja, ik ga u nu echt onderbreken. Ik heb u nu twee keer gevraagd om tot een vraag te komen. Ik wil u nu ook echt vragen om dat te doen.

De heer HOOGERS: ... om tot een proces te komen en dat af te maken en ik zou de gedeputeerde willen vragen om dat mee te nemen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, uiteraard gaan wij met ons eigen plan van en voor Groningen actief bij de ministeries op zoek naar middelen om die plannen te kunnen realiseren.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik begrijp het niet helemaal meer. De gedeputeerde geeft aan dat als er concrete hulpvragen zijn, hij daar potjes bij gaat zoeken en kijken op wat voor manier hij die kan financieren. Tegelijkertijd willen we ook financiering bij het plan voor Groningen. Maar we stoppen wel het inputproces, maar toch ook weer niet. Kan de gedeputeerde nog één keer heel helder zeggen voor welke deelprocesjes nou de pauzeknop is ingedrukt en welke deelprocessen nog wél lopen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dank u wel voor de vraag, mevrouw Feenstra. Er is voor geen enkel deelgebied de pauzeknop ingedrukt. In alle deelgebieden – we hebben er zeven in Groningen – zijn de gebiedsprocessen allemaal gaande.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, excuus, voorzitter. Dat was niet de vraag. Niet welke deelgebieden, maar welke deelprocessen. Ik begrijp uit uw beantwoording dat de inloopsessies gestopt zijn. Dus welke deelprocessen, welke activiteiten zijn nu gestopt?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dank u wel voor de aanvullende vraag. Er zijn deelprocessen gestopt. Wij hebben alleen de inloopsessies verplaatst in de tijd en we voegen een ander deelproces – want dat is het woord dat u gebruikt – eraan toe en dat is een verdieping van de landbouw. Dat zijn de enige dingen, voor de rest loopt het zoals we gepland hadden om een document op te leveren voor u als Staten in september.

Ik heb in de algemeenheid volgens mij heel veel vragen beantwoord, dus ik loop nog even mijn aantekeningen door of ik nog wat dingen vergeten had. De vraag over het verschuiven van budgetten van Groninger Belang heb ik volgens mij indirect wel beantwoord. Over 'bodem- en watersturend' hebben we het ook al gehad.

Er was nog wel een vraag over de PAS-melders en de mestwetgeving van de D66-Volt-combinatie. Of het was een punt van alleen Volt, geloof ik. Kijk, u zegt dat er geen oplossing is en of GS die zorgen deelt. Nee, die zorgen delen we niet, zeker niet ten aanzien van de PAS-melders. De rekenkundige ondergrens is iets waar wij als IPO ook heel hard voor pleiten richting de minister van

nu nog Natuur en Stikstof om die aan te passen. Want dat is een rekenkundige ondergrens in het AERIUS-model en op basis van de uitspraak van de Raad van State van een tijd terug over de 25-kilometerzone is er alle reden om aan te nemen dat deze aanpassing ook kan daaromtrent. Dus voor wat betreft die oplossing voor de PAS-melders deel ik die zorgen niet.

De mestwetgeving en de derogatie waar onze Nederlandse boeren gebruik van konden maken: daar zitten wel grote zorgen over hoe we daarmee omgaan. En die zorgen zijn heel erg groot. Of daar een oplossing voor is, weet ik ook nog niet. Dus dan moeten we ook nog eens goed kijken met de nieuwe ministers van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en van Natuur hoe we daar ook oplossingen voor gaan aanbieden in het beter distribueren van mest, het maken van onderlinge contracten tussen veeboeren en akkerbouwers. Dat is een enorme uitdaging en ik heb daar geen oplossing voor. Daar voel ik wel pijn van in de maag, moet ik zeggen.

De Partij voor de Dieren stelt nog de vraag als er informatie komt, of wij dat willen vertellen. Natuurlijk, als wij informatie ophalen, dan gaan we die u vertellen ten behoeve van uw opvattingen.

En verder ben ik alle vragen doorgelopen bij mijn weten, voorzitter. Dan wilde ik graag nog de moties bij langs, met uw goedvinden.

De VICEVOORZITTER: Ja, voordat u daarmee begint, sta ik een interruptie toe van mevrouw Da Silva Pinto.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ik heb even gewacht tot het einde van het hele verhaal. Ik wilde toch heel graag nog wat vragen om even helder te hebben of ik het allemaal goed heb begrepen. En dat gaat over de inloopsessies. Ik begrijp nu eigenlijk een beetje dat de inloopsessie is bedoeld als uitwerking en een check van wat er is opgehaald aan input uit de gebiedsprocessen. Maar ik dacht toch ook de gedeputeerde te horen zeggen dat dat even wordt uitgesteld, omdat hij ook even moet horen wat Den Haag nou wil. Maar ik begrijp niet zo goed wat dat met elkaar te maken heeft. En daarna hoor ik nog dat het 'deelproces landbouw' wordt toegevoegd. Wordt dat deelproces meegenomen in het uiteindelijk verhaal of worden dat twee aparte stukken?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De inloopsessies zijn bedoeld om te toetsen of het hele gebied zich kan vinden in het document dat opgesteld is door de dertig personen die daarvoor naar voren zijn getreden. Dat is dat verhaal.

Waarom hebben we die uitgesteld? Omdat die financiering onduidelijk is. Dus je kunt dan alles wel presenteren wat we zouden willen. Maar als je niet goed weet wat je kunt gaan uitvoeren, zit daar een zeker risico in. Dus om dat risico even wat te verkleinen, tillen we dat over de zomer heen. Want dan hebben we waarschijnlijk veel meer inzicht van wat er mogelijk is met die verschillende budgetten.

Waarom hebben de landbouw ingevoegd? Omdat er een heel duidelijke duiding staat in het Hoofdlijnenakkoord over innovatie in de landbouw voor miljarden. Wat betekent dat dan? Dus dan moet ik even meer expliciete informatie hebben van wat nou de drijfveren zijn van de landbouw en wat de landbouw in de deelgebieden wil. Dat is onderdeel van de plannen.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): En dan zou ik eigenlijk nog wel graag willen weten wanneer dan wel, als die duidelijkheid dan nog niet is.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Excuus, voorzitter. 'Wanneer dan wel wat'?

De VICEVOORZITTER: Verduidelijkt u gerust even uw vraag.

-

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Wanneer wordt de uitwerking en de check van de inloopsessies dan wél gehouden als er straks nog steeds geen duidelijkheid is over de financiering?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Akkoord, ik begrijp de vraag, dank u wel. Die inloopsessies zullen de eerste, tweede week van september doorgaan. Dus die worden nu gepland en die worden meegenomen en de rapportage gaat naar u als Staten. En als er dan nog geen duidelijkheid is, dan nemen we die onduidelijkheid ook mee.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ook dank, gedeputeerde Emmens, voor de antwoorden.

Wij hadden inderdaad nog een vraag over een overzicht van middelen die nog beschikbaar zijn of komen. Daar heb ik al het een en ander over gehoord: over de aankoop van gronden en nog wat andere zaken. Waren dat alle middelen? Of kunt u die dan nog voor ons op een rij zetten?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nou, dat waren zeker niet alle middelen die we inzetten voor het landelijk gebied – om het zo maar te zeggen. Er zitten natuurlijk heel veel verschillende budgetten achter, ook voor de instandhouding van soorten, die ook onderdeel zijn van het hele landelijke gebied. Maar het proces Toekomst Landelijk Gebied gaat over andere instrumenten. Dat gaat over de bodem- en watersturendheid, dat gaat over eventuele klimaatdoelen die we zouden willen halen. Daar gaat het over. Dat gaat niet over de soorten, dat gaat over het grotere geheel. Dus je kunt dan wel zeggen dat we gaan schuiven met budgetten op soorten om het bodem- en watersturend te doen, maar dan krijgen we een ander probleem. Dus je kunt een overzichtje maken van alle budgetten, maar daar wordt u niet zo heel veel wijzer van.

Maar welke middelen we nog krijgen? Ik weet het niet. Dat is weer de vraag: wat wordt bedoeld in het Hoofdlijnenakkoord door de formerende partijen met 'innovatie in de landbouw'? Hoe duid je de term 'agrarisch natuurbeheer'? Waar kun je daar dan mee? Daar zitten ook aanknopingspunten in die aanleiding kunnen geven voor de invulling van de plannen voor Groningen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik had even gewacht tot het einde van het verhaal van de gedeputeerde. Hij is bijna aan de moties toe. Mijn vraag is het volgende. We gaan even helemaal terug naar het begin. De gedeputeerde heeft het over '*soundbites*' die hij krijgt uit Den Haag. Ik dacht: dan kunnen we ook even de *soundbite* van de gedeputeerde nogmaals horen. Hij heeft een persoonlijke voorkeur aangegeven, zei hij, en later heeft hij gezegd dat dat eigenlijk niet kon, op de pauzeknop drukken. Klopt dat?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik heb gezegd in het interview met het Dagblad dat ik dan persoonlijk neig naar het drukken op de pauzeknop met de informatie die ik toen had. En daarna heb ik daar met de Collegeleden gesproken over wat we gaan doen. Toen hebben we gezegd: 'We gaan niet drukken op de pauzeknop. We gaan door met het proces, want dat is de opdracht die u als Staten ons gegeven hebt.'

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Als laatste dan. Nou ja, met de wetenschap dat hij heeft beseft dat dat niet kon, maar ook dat het ontzettend veel onrust heeft veroorzaakt, zou de gedeputeerde het dan weer zo gezegd hebben tegen de pers?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dat ligt aan de vraag die de pers mij gaat stellen, maar dat zien we dan wel. Ik vind ook een beetje een suggestieve vraag, moet ik zeggen: 'wat-als'. 'Wat-als'-vragen vind ik altijd lastig te beantwoorden, voorzitter.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Siersema, tot slot.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik wilde er alleen maar mee aangegeven dat u het natuurlijk als feedback meenemen om dan niet uw persoonlijke voorkeuren aan te geven in de pers en eerst daarmee te wachten en met GS te praten. Dus vandaar dat ik die vraag stel.

De VICEVOORZITTER: Ik hoorde deze keer geen vraag. Maar als u antwoord wilt geven, dan krijgt u daarvoor de gelegenheid, gedeputeerde? Geen behoefte aan? Goed.

Dan gaan we naar mevrouw Benjamins.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, ik zat toch nog wel even na te denken over die inloopsessies. Want ik dacht in één keer: wat nou als wij plannen hebben bedacht in die gebiedsprocessen, we leggen ze voor aan het gebied en het gebied zegt: 'Nou, dat plan vinden we eigenlijk helemaal niks.' Dan denk ik dat het plan aangepast moet worden, misschien zelfs wel goedkoper kan worden doordat je iets kunt schrappen. Is het dan juist niet belangrijk dat we het inderdaad voorleggen? We hebben slimme dingen bedacht en wellicht kun je dan op basis daarvan nog een andere keuze maken die goedkoper uitvalt.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dat is een optie die zou kunnen. Maar wat bepleit u daarmee? Dat u de behandeling in de Staten later wilt? Waar pleit u dan voor?

De VICEVOORZITTER: Ja, een vraag terug stellen, daar doen we niet aan.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik probeerde een verduidelijkingsvraag te stellen wat mevrouw Benjamins daarmee bedoelde.

De VICEVOORZITTER: Dat sta ik toe. Mevrouw Benjamins.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, mevrouw Benjamins was nog even op zoek naar het belang van het gebiedsproces, inclusief de inloopsessies, in de volledigheid af te ronden en af te maken, waardoor je in onze ogen dus ook gewoon sterker staat. Dat je ook bij iedereen hebt getoetst of je goede plannen neergelegd. Vandaar dat ik het zo neerzet. Want het zou niet de eerste keer zijn...

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, mevrouw Benjamins?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja. Het zou niet de eerste keer zijn dat we als overheid iets verzinnen wat heel duur is en wat niet blijkt te werken in een gebied als we het voorleggen. Bent u dat met mij eens?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Gevaarlijke vraag. Wij als overheid – provincie, gemeenten en waterschappen – bedenken in dit geval niets. Er liggen doelen vanuit het Rijk, die hebben we zelf aangevuld in ons document van 5 juli vorig jaar. We zijn nu de gebieden in aan het gaan. Dit zijn de doelen die er zijn: wat kan het gebied realiseren? Wat wil en kan het gebied? Dus het komt van onderop. En de inloopsessies zijn daar een laatste toetssteen van. Dus op die manier krijg je de plannen die hopelijk door het hele gebied gedragen worden. Dat is altijd maar de vraag. En dan geeft u als Staten daar een klap op om een bepaalde richting op te gaan of niet.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Benjamins tot slot? Nee? Ja, dat gaan we niet doen.

Ik heb wel een opmerking, een algemene opmerking – niet specifiek op een of meerdere personen gericht. Maar een interruptie is een korte verduidelijkende vraag. En ik merk toch op dat de interrupties inmiddels geen interrupties meer zijn, maar halve pleidooien. U bent er zelf uiteraard bij, maar het is toch een oproep vanuit de voorzitter om echt kort en bondig te interrumperen. Dat komt ook de beantwoording van de persoon aan wie de vraag gesteld is, ten goede.

Gedeputeerde Emmens, gaat u voort met de moties.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Motie 119: die leg ik zo uit dat wij per gebied en per project op zoek gaan naar financiering om dat project te realiseren. Als ik het zo mag uitleggen, dan zou ik zeggen dat de motie oordeel Staten is.

De tweede motie zou ik willen ontraden en ik zal ook vertellen waarom. Er staat bij *'om in IPO-verband in gesprek te gaan met de formerende partijen'*. Dat is een *cordon sanitaire*, daar kom je niet door. Dus wij gaan proactief in gesprek met de ministers om onze plannen daar in te dienen en alles wat daarvoor nodig is. Dus is dat de werklijn die ik net in mijn betoog ook heb uitgelegd. We gaan proactief met de ministers in gesprek over wat Groningen wil en wat zij daarvoor bij kunnen leggen.

Dus samenvattend: motie 119 oordeel Staten en motie 120 ontraad ik.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, gedeputeerde Emmens. Dan wilde ik zo doorgaan naar de tweede termijn. Maar ik zie dat bij meneer Bennema een vinger de lucht ingaat. Meneer Bennema, gaat uw gang.

De heer BENNEMA (VVD): Voorzitter, zou ik even mogen schorsen?

De VICEVOORZITTER: Hoe lang hebt u nodig?

De heer BENNEMA (VVD): Maximaal tien minuten.

De VICEVOORZITTER: Dan maken we daar acht minuten van. De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Dames en heren, ik heropen de vergadering. Welkom terug. We hebben net de eerste termijn gehad van het debat over de Transitie Landelijk Gebied. We gaan zometeen door naar de tweede termijn. Ik kijk even de zaal rond. Zijn er partijen die behoefte hebben aan een tweede termijn? Ik zie een paar handen de lucht in gaan, dus dan stel ik voor om wel gewoon de reguliere volgorde aan te houden, net zoals in de eerste termijn. Toen heb ik als eerste het woord gegeven aan

mevrouw Siersema van GroenLinks. Is daar behoefte aan een tweede termijn? Dat is het geval, gaat uw gang.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): We zijn blij met de meeste dingen, dat die doorgang vinden. Want dat is gewoon nodig voor onze gebieden, voor natuur, water en klimaat.

Daarnaast kunnen die inloopsessies naar mening van GroenLinks wel doorgang vinden. Ook de vorige inloopsessies zijn doorgedaan. Toen wisten we ook nog niet waar we financieel zouden staan. Die financiën waren toen niet duidelijk en volgens mij kunnen wij prima aan verwachttingsmanagement.

Daarnaast vinden wij het jammer dat die *soundbite* 'pauzeknop' dus toch zo is benoemd in de pers. Het gaf enorm veel onrust. Later bleek ook dat dat niet kon vanwege ook al die doelen. Hopelijk komt alsnog wel reflectievermogen en gaat het niet zoals daarnet ging. Onze oproep is dan ook: probeer die persoonlijke voorkeuren meer thuis te laten.

De heer VAN MARUM (BBB): Kan het ook zijn dat het de interpretatie van GroenLinks is dat daar dingen gezegd zijn en dat GroenLinks zich daar heel druk over maakt en de rest van de Staten misschien niet?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, volgens mij heb ik dat net anders gehoord in de beantwoording van de gedeputeerde zelf.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Den Haag heeft de aanzet gegeven waarmee wij aan de slag zijn gegaan middels de gebiedsprocessen. We willen daarmee een document aanleveren in september waar die plannen, die gedragen worden door de gebiedsprocessen, in naar voren komen. Dus dat is de uitwerking van wat er dan is opgehaald in onze gebieden.

Ik wil de gedeputeerde danken voor de beantwoording en de verheldering. Maar ik kan me toch niet aan de indruk onttrekken dat de financiering er eerst moet liggen voordat de provincie de plannen wil publiceren. En wat we graag willen, is met een gedragen plan komen en daarna pas kijken wat er wel en niet kan. Dus graag vanuit de Partij van de Arbeid de oproep: staan voor die plannen die uit die gebiedsprocessen komen en pas daarna wegen wat wel kan en wat niet kan. Misschien kan de gedeputeerde daar nog op reageren.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dank, voorzitter. Vanaf deze plek kan ik u minder ergeren dan van achter de interruptiemicrofoon. Dus ik pak hier even het moment.

Ik wil de gedeputeerde danken voor de beantwoording. We hebben veel dingen behandeld vandaag. Er is keihard gewerkt in dit huis aan dit plan, ook door de gedeputeerde zijn er veel sessies geweest waar niet mals mee werd omgegaan. Dus we weten ook van de gevoeligheid en dan is het des te belangrijk voor onze fractie dat we dus komen tot concrete plannen. En dat we ons dus ook niet laten afleiden door allerlei dingen die misschien in Den Haag wel of niet gaan gebeuren. Dat moet allemaal nog blijken. Laten we vooral plannen gaan maken, laten we vooral onze visie naar voren brengen en dan bij de minister ofwel de regering aandringen op prudente financiering. Mocht die er niet komen, dan hebben we dan weer hier het gesprek. Maar dat we in ieder geval ons van onze ambitieuze kant laten zien. Dat hoeft dan niet in de inhoud, maar in ieder geval dat we staan voor de plannen die we maken

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, meneer Hoogers. En maakt u zich geen zorgen: u hebt mij niet geërgerd.

Goed, is er behoefte nog bij Groninger Belang aan een tweede termijn? Nee? Geen behoefte? Meneer Bennema? Die zie ik nog druk rondgaan. Niet? Zullen we dan mevrouw Feenstra vragen of zij nog het woord wil voeren? Dan hebt u nog even de tijd, meneer Bennema.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De SP sluit zich volledig aan bij de woordvoering van GroenLinks.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, Fractie 220 Volt waren wij, toch? Nou, in ieder geval: de fractie D66-Volt heeft weer het woord.

Ja, wij sluiten ons ook aan bij de woordvoering van GroenLinks. Wat D66 betreft is er ook al eerder gezegd door collega's hier: laten we gewoon echt visie tonen als Groningen. Laten we staan voor de plannen die we hebben. Wij weten heel goed zelf wat goed is voor Groningen. Kom met die visie, sta achter die visie en ga met die visie op pad.

Daarop de beantwoording beluisterend van het College en ook het sentiment hier in de Staten, maakt dat wij onze twee moties gaan aanhouden tot een volgende bespreking wellicht van dit onderwerp.

Het stukje over de inloopsessies: daar hopen we een echt goed gedegen antwoord op te krijgen met inderdaad die visie.

De VICEVOORZITTER: Daarmee zijn moties 119 en 120 beide aangehouden.

Ik kijk ondertussen weer met een schuin oog naar meneer Bennema. Die is nog steeds niet klaar voor de tweede termijn. Dus dan gaan we door naar mevrouw Ten Hoeve van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Wij sluiten ons aan bij de woordvoering van GroenLinks en D66.

De heer VAN KESTEREN (PVV): In verband met de tijd die ik nog heb en dat er nog een agendapunt komt, houd ik het bij een stemverklaring.

De heer BENNEMA (VVD): Er resten mij niet heel veel seconden, dus ik houd het heel kort. Wij vinden het erg belangrijk dat het College met een duidelijke boodschap op pad gaat, dat er voor alle taken die er zijn voor het gebied, ook voldoende middelen zijn.

Wij dienen daartoe de volgende motie in.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, meneer Bennema. Ik heb hier de motie met nummer 121 voor me liggen die heel veel inkt heeft gekost qua logo's met de VVD, D66, het CDA, Groninger Belang, de ChristenUnie, GroenLinks, de SP, PvdA, Volt, Forum voor Democratie, de BBB en de Partij voor de Vrijheid. De motie heeft als titel 'Wel knaken voor taken' – die uitspraak heb ik eerder gehoord. Deze motie eindigt in de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- het proces van de Transitie Landelijk Gebied is gestart;
- er door de provincie al behoorlijk is geïnvesteerd in de gebiedsprocessen;
- bij boeren en overige betrokkenen bij het proces verwachtingen zijn gewekt;

Overwegende dat:

- het belangrijk is dat het proces van onderop in de gebieden wordt vormgegeven en dat er maatwerk mogelijk is;
- als er doelen vanuit de overheid worden gesteld, daar ook voldoende middelen voor moeten zijn;
- zolang de huidige doelen blijven gelden, in ieder geval de middelen uit het Transitiefonds behouden moeten blijven;
- het realiseren van natuurdoelen en het onderhoud de nodige middelen vergen;
- de Groningse landbouw gebaat is bij maatwerk en mogelijke generieke kortingen onwenselijk zijn in een gebied waar grondgebonden landbouw domineert;
- niet van ondernemers gevergd kan worden dat ze maatregelen nemen die ze niet terug kunnen verdienen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- ook in IPO-verband duidelijk te maken dat wettelijke en door deze Staten geaccordeerde doelstellingen alleen kunnen worden uitgevoerd als daar de juiste middelen beschikbaar voor worden gesteld en de uitkomsten van de gebiedsprocessen hierbij leidend te laten zijn;
 - ook in IPO-verband te pleiten voor het behoud van voldoende middelen voor de opgaven;
- En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Dank, dat was het en wij wensen het College veel succes!

De VICEVOORZITTER: Dank. Heeft het College er nog behoefte aan om even te wachten tot de motie er is?

De heer ZWART (PvhN): Voorzitter!

De VICEVOORZITTER: Meneer Zwart.

De heer ZWART (PvH): Even een punt van vergeetachtigheid. De motie heb ik wel ondertekend. Alleen, de maker heeft het logo van de Partij voor het Noorden vergeten. Die hoort er nog bij.

De VICEVOORZITTER: Dan staat bij dezen tot in de eeuwigheid in de notulen dat deze motie ook is ingediend door de Partij voor het Noorden. En dan ga ik toch richting het College... O, ik zie dat er nog een opmerking.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Hetzelfde geldt voor ons.

De VICEVOORZITTER: Hetzelfde geldt voor de Partij voor de Dieren. Oké nou, dan voegen we ook de Partij voor de Dieren toe en dan neem ik aan dat mevrouw Ten Hoeve erbij op moet? Die staat er al op. Oké, helemaal goed. Had ik tóch die namen van ondertekenaars moeten voorlezen, hè?

Goed, dan ga ik nu écht – driemaal is scheepsrecht – naar gedeputeerde Emmens. Gaat uw gang.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Er zijn eigenlijk nog wat procesvragen over hoe nu de volgende stappen zijn. Wat ik u toe wil zeggen, is dat wij voor de komende weken even een tijdlijn maken waar alles duidelijk in komt. Dat we het proces afronden en dat we het document opleveren met hoe we die landbouwsessie inpassen en hoe ook die inloopsessies daarin passen. Dan wordt u precies op de hoogte gebracht van wat wanneer plaatsvindt en kunt u volgens mij ons als College eraan houden dat we de juiste stappen doorlopen, zodat we in september het document opleveren. Wat dat is de planning. En die inloopsessies zijn echt van belang, die moeten er écht bij. Ik heb niet de indruk proberen te wekken dat we die weg zouden moffelen, helemaal niet. Die gaan we iets later in de tijd doen, want dan hebben we meer duidelijkheid over allerlei dingen. Maar we maken dat met een tijdlijn even inzichtelijk voor u.

Uiteindelijk hadden mevrouw Da Silva van de PvdA en ook meneer Hoogers van de ChristenUnie het over: pas als de plannen klaar zijn, kunnen we prioriteren. Dan kunnen we uitvoering geven aan de dingen. Dat is de visie op wat de bedoeling is en hoe de behandeling in de Staten is. Dus dat komt ook nog hier op tafel: wat gaan we als eerste doen, wat gaan we als laatste doen en wat gaan we misschien wel niet doen? Dus dat komt hier ook nog terug.

Dan over de motie die nog ingediend is. Ik had al eens een *preview* mogen hebben. Als met dat woordje 'ook' in 'ook in IPO-verband' bedoeld wordt dat we dat zelf ook gaan doen, maar ook in IPO-verband, dan zou ik dat gewoon aan het oordeel van de Staten willen overlaten. Dus daar heb ik geen enkele moeite mee, voorzitter, dank u wel.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, gedeputeerde Emmens. Ik zie dat dat niet meer leidt tot vragen. Kan ik dan de tweede termijn sluiten? Dat is het geval. Dan voor de aantekeningen: moties 119 'Heldere doelstellingen als basis voor de voortzetting van de gebiedsprocesen' en 120 'Behoud het Transitiefonds' zijn dus allebei aangehouden.

Daarom is er één motie over en dat is motie 121 'Wel knaken voor taken'. Als ik het goed gehoord heb, is die net in uw mailbox beland. Zijn er nog mensen die nog even willen wachten om die motie te bekijken? Of kunnen we zometeen overgaan naar de stemverklaringen? Wie heeft nog even tijd nodig? Dan wil ik graag handen zien. Nee? Niemand? Helemaal goed.

Dan ga ik naar de stemverklaringen over deze motie en ik zie al een hand de lucht in gaan bij meneer Van Kesteren en bij meneer Hoogers. Dus in die volgorde ga ik u het woord geven. Meneer Van Kesteren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De aangehouden moties gaan over het veiligstellen van ambities, doelstellingen en beleid zoals die door het vorige kabinet en het vorige College zijn vastgesteld.

De VICEVOORZITTER: Mag ik erop attenderen dat er geen stemverklaring kan worden gegeven over moties die geen onderdeel meer uitmaken van de beraadslagingen?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, dan heb ik gelukkig al gedaan. Maar goed, ik ga verder.

De VICEVOORZITTER: Goed, gaat u verder.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De PVV-fractie gaat ervan uit dat de ingediende motie uitgaat van realistische ambities, doelen en beleid waar dit College voor wil staan. Zo lees ik de motie.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik wil alleen even melden dat we ontzettend blij zijn dat we een Statenbrede uitspraak kunnen doen hierover. Ik denk dat het een belangrijk signaal richting onze partners in het Rijk, maar ook richting die in Europa. En ik ben blij dat we dat op deze manier kunnen doen, dus daar ben ik dankbaar voor.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, meneer Hoogers. Zijn er nog andere fracties die een stemverklaring hebben? Dat is niet het geval.

Dan zou ik de enige motie, motie 121, graag in stemming willen hebben. Dan kijk ik even naar mijn eigen beeldscherm om te zien wie er voor of tegen heeft gestemd. Dank daarvoor/. Ja, ik kan alle partijen opnoemen, maar dat ga ik niet doen want de motie is met 39 stemmen voor unaniem aanvaard [Geroffel op de tafeltjes].

Dan ligt er geen onderliggend stuk onder, want het was een los agenderingsverzoek. Daarmee is dit onderwerp afgesloten.

Als ik mij goed heb laten informeren, staat er een heerlijke maaltijd klaar in het atrium. Ik schors de vergadering voor een half uur.

[Schorsing]

E: Agenderingsverzoek: Hyperscale datacenters

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Op de agenda staat nu, als ik het verloop goed gevolgd heb, de hyperscale datacenters in de Oostpolder. GroenLinks en de Partij voor het Noorden waren de initiatiefnemers voor dit agenderingsverzoek. Dus het lijkt me goed om die beide fracties als eerste het woord te geven en dan vanaf dat moment de normale volgorde te hanteren.

Zal ik beginnen met GroenLinks, de heer De Boer? Aan hem is het woord.

De heer DE BOER (GroenLinks): De schok was groot toen wij afgelopen week hoorden over het besluit van het College om alsnog de deur open te zetten voor hyperscale datacenters in de Oostpolder. Dit terwijl onze Staten vorig jaar breed uitspraken, dit uit te sluiten en zelfs het eigen Hoofddijnenakkoord geen ruimte biedt voor datacenters. Ondanks alle ambities om de Staten beter in positie te brengen, schuift het College een duidelijke keuze zonder enig overleg aan de kant. Dit besluit kan daarom niet anders gezien worden dan een enorme nederlaag van het College, waarvoor enige duidelijk uitleg ontbreekt. Voor ons de reden om samen met de Partij voor het Noorden om opheldering te eisen.

Altijd is voorgehouden dat allerlei grootschalige industrie overvloedig in de rij stond voor een plek in de Oostpolder. Maar toch is het nu de marktvraag voor datacenters relevant om de nut en noodzaak aan te tonen. Volgens het College cruciaal om zelf de regie te houden en juridische risico's te vermijden. Maar wat is het doel van grip houden als je daarvoor je eigen eisen aan de kant schuift? Wij horen graag waarom het College de marktvraag zo veel belangrijker vindt dan de wens van de Staten en omwonenden. Waarom toont het College geen daadkracht door achter gemaakte keuzes te gaan staan? En waarom krijgen wij als bevoegd gezag niet het laatste woord over de binnenplanse afwijking en worden we afgescheept met een consultatierol?

Nog verbazingwekkender is de ambtelijke uitleg dat datacenters eerder in het proces uitgesloten hadden moeten worden om niet als onderbouwing te dienen. Waarom is dan altijd voorgehouden dat dit pas in het PIP zou moeten? En waarom ontraadde het College in dit licht ons amendement tijdens het vaststellen van de Structuurvisie? Het lijkt niet anders dan een keuze voor economisch gewin en de hogere exploitatiewaarde van de grond. Kiest dit College er opnieuw voor om '*profit*' ver boven '*planet and people*' te plaatsen?

GroenLinks heeft altijd gesteld dat de Oostpolder een bijdrage kan leveren aan de energietransitie, een groene industriepolitiek en toekomstbestendige werkgelegenheid. Vandaar dat wij het initiatief namen om datacenters uit te sluiten. Wij zien nog kans om deze dwaling van het College te herstellen en dienen daarom de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik heb hier een motie met de logo's van GroenLinks, Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren en de SP. Daar staat boven 'Alsnog geen plek voor (hyperscale) datacenters in de Oostpolder'. Het volgnummer van deze motie is 122. Deze motie eindigt met de volgende opdracht aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- motie 72 'Geen plaats voor hyperscale datacenters in de Oostpolder' op 8 november 2023 is aangenomen door Provinciale Staten, dat uitspreekt geen ruimte te bieden aan (hyperscale) datacenters in het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Oostpolder;
- het Hoofdlijnenakkoord 2023-2027 '*Veur Mekoar*' uitspreekt: '*In een open landschap zien wij geen ruimte voor datacenters*';
- het College in de brief 'Gebiedsontwikkeling Oostpolder: motie 72 "hyperscale datacenters"' de Staten geïnformeerd heeft over het voornemen om af te wijken van motie 72 en daarmee toch ruimte beschikbaar te stellen voor (hyperscale) datacenters in de Oostpolder;

Overwegende dat:

- het College het afwijken van motie 72 motiveert op basis van zijn eigen afwegingen en conclusies, waarbij de Staten niet geraadpleegd zijn;
 - de in de brief beschreven voorgenomen regeling in het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) onvoldoende aansluit bij de uitspraak van de Staten;
 - Provinciale Staten het bevoegd gezag is om te besluiten over het PIP Oostpolder;
 - het vertrouwen in de politiek gebaat is bij het nakomen van afspraken en beloften;
- Dragen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- de in de brief 'Gebiedsontwikkeling Oostpolder: motie 72 "hyperscale datacenters"' beschreven voorgenomen regeling los te laten en niet op te nemen in het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Oostpolder;
 - alsnog uitvoering te geven aan de door Provinciale Staten aangenomen motie 72, door bij de gebiedsontwikkeling van de Oostpolder geen ruimte beschikbaar te stellen voor de aanleg van (hyperscale) datacenters en dit mee te nemen in het opstellen van het PIP Oostpolder;
- En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE BOER (GroenLinks): Mocht het College alsnog de deur openhouden voor datacenters, dan zullen wij onze eerdere steun voor de Gebiedsontwikkeling Oostpolder heroverwegen.

De heer ZWART (PvvhN): 'Wie spaart, die heeft wat' en dat verwijt is mij vandaag een aantal keren gemaakt ten aanzien van mijn spreektijd. 'Je bent wel heel erg rustig.' Ja, ik ben heel erg rustig – dat ben ik van nature, overigens.

Oké, ik was heel erg rustig en ik denk dat je je kruit niet zomaar moet gaan verschieten. Dat is ook wat in het overleg met Bas de Boer van GroenLinks samen is gebeurd. We hebben er met elkaar over gesproken, toen op 29 mei in de krant stond: '*Draai van het provinciebestuur over het toelaten van hyperscale datacenters in de Oostpolder*'. Het is inderdaad een draai. Want de Partij voor het Noorden heeft in een eerdere motie gestemd tegen de komst van XXL-datacenters in Groningen.

We hebben de hoofdredenen in de eerdere debatten al genoemd. Maar voor de duidelijkheid wil ik ze herhalen. Het is het enorme stroomverbruik: datacenters staan bekend om hun stroomverbruik. XXL-datacenters nog veel meer dan dat. Datacenters leiden tot een immense belasting van het elektriciteitsnetwerk en voor Google alleen moesten er windturbines bijgebouwd worden.

Dan het grote waterverbruik voor de koeling. De koeling van datacenters vereist aanzienlijke hoeveelheden zoet water. En ja, nu valt er heel veel regen – misschien wel veel te veel – maar we herinneren ons ook de situatie in voorgaande jaren met serieuze waarschuwingen voor het waterverbruik. Een XXL-datacenter zal druk leggen op de lokale watervoorraden, vooral in een regio waar zoet water al een kostbare hulpbron is.

De heer BENNEMA (VVD): Ik hoor de redenen die de heer Zwart opnoemt tegen datacenters. Geldt dit ook voor alle andere industrie dan? Bijvoorbeeld electrolyzers gebruiken ook wel best veel stroom en ook daar is water voor nodig. Hoe ziet de heer Zwart dat?

De heer ZWART (PvvhN): Ik zou het eerst graag even willen hebben over datacenters. Uw vraag wordt beantwoord. Ja? Maar hier is wat anders mee aan de hand. Ik denk dat u dat ook wel zult begrijpen en ik begrijp nu ook dat u wat moeite met mijn naam heeft. Fijn als je acht minuten spreektijd hebt, trouwens. Je kunt hier wat op doorgaan.

De VOORZITTER: Bovendien is dit nog allemaal het antwoord op de interruptie. Gaat u door met uw betoog.

De heer ZWART (PvvhN): Ja, dank u wel.

Dus de regio waar zoet water al een kostbare hulpbron. We praten over de Eemshaven hier, hè? En beperkte werkgelegenheid. Ondanks hun omvang bieden XXL-datacenters beperkte werkgelegenheid voor de lokale bevolking. Het creëren van banen passend bij Groningen zou een belangrijk onderdeel moeten zijn van elk economisch ontwikkelingsproject in Groningen. En dit past niet.

Coalitieakkoord en de besluitvorming. Het feit dat het Coalitieakkoord in Groningen geen nieuwe datacenters toestaat, is een weloverwogen eerdere beslissing geweest van de Staten en is in dit huidige Coalitieakkoord opgeschreven. En dat is krap een jaar geleden. De Staten vonden dit belangrijk voor de leefbaarheid en de toekomst van Groningen. In het eigen huidige Coalitieakkoord hebben de vier partijen in feite een belofte gedaan aan de bevolking van Groningen. Tijdens de presentatie van dit akkoord werd gezegd door de coalitiepartijen hier: "Zeggen wat je doet en doen wat je zegt." Wat is het woord van het College waard als er zo snel wordt afgeweken van datgene wat beloofd is?

De Nationale Ombudsman, de heer Reinier van Zutphen, roept nationale, regionale en lokale bestuurders in zijn rapport 'Beloftes maken schuld' op om een betrouwbare politiek te voeren en zo een betrouwbare overheid te zijn. Hij stelt in zes punten dat juist de betrouwbaarheid van de overheid bij het nakomen van beloftes belangrijk is. Een van die zes punten is het zorgvuldig omgaan met verwachtingen, toezeggingen en beloftes. Een coalitieakkoord mag je naar onze mening een aangegane belofte noemen, misschien nog wel meer dan in je eigen verkiezingsprogramma. Al vindt de Partij voor het Noorden dat je ook daarvoor moet staan. Afwijken van je eigen akkoord schaadt de betrouwbaarheid.

Wij roepen daarom het College op om terug te komen op de beslissing om de komst van nog een XXL-datacenter in Groningen toe te staan en om te handelen naar de geest van het eigen Coalitieakkoord en de wens van de vertegenwoordiging van uw inwoners, uw kiezers: de Staten. Vandaar dat de Partij voor het Noorden samen met GroenLinks de motie zojuist heeft ingediend.

Dit gezegd hebbende wil ik namens de Partij voor het Noorden nog een aantal brandende vragen stellen. Waarom is het College teruggekomen van de eigen afspraken uit het Coalitieakkoord, waarin geschreven staat geen hyperscale datacenters meer toe te staan in Groningen? Is deze draai opgedrongen door het Rijk? Wat is er gebeurd? Voor wie of wat is het College gezwicht? Want over 'gezwicht' stond in de krant: *'Het College is gezwicht'*. Waarvoor? Waardoor?

Het Coalitieakkoord is besproken met de Staten in juni 2023. Wij hebben daar gezamenlijk een klap op gegeven. Krap een jaar na dato maakt het College deze draai. Vindt het College het ook niet gepast dat eerst bij het hoogste gezag van de Staten dit te melden en dit te bespreken? Het vertrouwen in de politiek is het laatste jaar ernstig beschaamd. Vindt het College ook dat dit vertrouwen hersteld moet worden en hoe wil het College daaraan bijdragen? En dan: liggen er concrete verzoeken tot vestiging en zijn er al definitieve afspraken gemaakt? Dat wil ik graag horen.

Ik ga nu even in op de vraag die mij zojuist gesteld is. Dank ook voor de vraag die de heer Bennema heeft kunnen stellen. Want het punt is dat hier een belofte lag en over de andere zaken kunnen we het altijd nog hebben. Maar hier lag een belofte van het College dat er geen hyperscale datacenters meer zouden worden toegelaten in Groningen. Het staat ook in het Coalitieakkoord. Ja? En de redenen waarom wij in het verleden tot deze actie c.q. mening zijn gekomen in de Staten, ligt besloten in de drie punten over water, over stroom, over werkgelegenheid die ik zojuist heb verteld. De belofte was in het Coalitieakkoord: geen hyperscale datacenters meer in Groningen. Daar wil ik het College aan houden, want dat is een belofte die aan ons gedaan is. Maar wat veel belangrijker is: die aan de inwoners van Groningen gedaan is.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, om een beetje uit de incidentensfeer te komen en niet per bedrijf allerlei regels op te stellen, heb ik het wat breder en algemener getrokken naar waterverbruik, elektriciteit en werkgelegenheid. Maar inderdaad, als je zo gaat formuleren, kunnen inderdaad electrolyzers voor waterstof dus ook niet bijvoorbeeld. Dus als je de criteria een beetje abstracter en algemener neemt, zie ik dat niet.

Maar dan kom ik bij een vervolgvraag en dat is de stelling dat het niet past in het Coalitieakkoord en daar ben ik mee oneens. Want er staat in het Coalitieakkoord geschreven dat er *'(...) geen ruimte is voor datacenters in het open landschap'*. Dan is mijn vraag: dit is toch een bedrijventerreinen waar je ze juist clustert om de rest van het landschap mooi te houden? Is dat dan niet zo?

De heer ZWART (PvhN): We praten over de Oostpolder en nee, dat vind ik niet zo. Langer kan ik het antwoord niet maken en ik ben het niet met u eens. En we hebben ook afgesproken ten tijde van die discussie over waterverbruik, stroomverbruik en werkgelegenheid dat het niet zo verstandig is om dit soort bedrijven er nog meer bij te plaatsen – de verdozing waar we over hebben gesproken, de heer Bennema was er zelf bij – en dat we dat niet meer zouden willen, die verdozing van het landschap. En dat moeten we dat ook niet doen, dan moeten we ook consequent zijn. We hebben het ook beloofd. Het is ook beloofd door het College, het is beloofd door ons als Statenleden. En wij zitten hier niet voor onszelf.

De VOORZITTER: De heer Bennema, ten slotte.

De heer BENNEMA (VVD): Wij zitten hier zeker niet voor onszelf en ik was ook geen onderdeel van de 'wij' zoals hier neergezet door de heer Zwart. Ik constateer wel dat alle voorwaarden die hij noemt en qua ruimtegebruik en grote verdozing, je dus geen enkel industrieterrein meer kunt invullen. Als de Partij voor het Noorden dat wil, dan moet zij dat zelf weten. Maar het vestigingsklimaat van Groningen gaat dan wel heel hard achteruit en datacenters hebben ook een bepaalde positieve functie, dat je ook hier in de buurt snel opslag hebt en veilig binnen de Nederlandse grenzen een opslagcapaciteit hebt. Hoe kijkt de heer Zwart daartegenaan voor het vestigingsklimaat van Groningen?

De heer ZWART (PvhN): Ik denk dat ik dat een beetje groter maken. Ik kijk naar het vestigingsklimaat in Nederland waar datacenters heel erg graag naartoe willen en waar we dus een overcapaciteit hebben aan datacenters zo langzamerhand, omdat Nederland zo veilig is, omdat we zo makkelijk die ruimte beschikbaar stellen en omdat we goede elektriciteitsvoorzieningen hebben. Nou ja, 'hebben'? Dat hadden we. Want we hebben echt een probleem met onze stroomvoorziening. Dus waarom moeten wij een overcapaciteit aan datacenters hier neerzetten voor de rest van de wereld, gebruikmakend van ons stroomnet dat eigenlijk niet toereikend is voor het leveren van elektriciteit op dit moment. Ik heb daar gewoon moeite mee.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik hoor het betoog van de heer Zwart en ik heb hier de brief van het College. Ja, dan denk ik: volgens mij denken we er sowieso al anders over. Want hierin staat volgens mij – en ik vraag me af of de heer Zwart het daarmee is – dat dit geen vrijwillige keuze om die datacenters erin te laten staan. Maar dat het gedwongen is door juridische feiten. Bent u het daarmee eens?

De heer ZWART (PvhN): Of ik het daarmee eens ben? Dat is denk ik vers twee. Het staat er, maar leg het in vredesnaam uit. Het gaat nogmaals niet om ons. En als de media, achter in deze zaal ook nu aanwezig, schrijven dat het College 'zwicht', waar zwichten ze dan voor? Is er iemand omgekocht? Is Groningen omgekocht? Je krijgt allerlei verhalen buiten op straat: 'Ja, jullie beloven maar wat, jullie zeggen wel wat, maar als het puntje bij paaltje komt, doen jullie het toch.' Dus of het juridisch is? Leg het dan uit.

De heer BENNEMA (VVD): Voorzitter, een punt van orde. Want er wordt wel iets gezegd over een suggestie van omkoping. Ik vind dat we in dit huis wel heel voorzichtig moeten zijn met aantijgingen op deze manier.

De VOORZITTER: Ik hoorde de heer Zwart dat woord gebruiken en hij deed voorkomen alsof mensen dat tegen hem hebben gezegd. Maar het is inderdaad wel een hellend vlak. De heer Bakker.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Als ik de heer Zwart goed begrijp, dan zegt hij dat hij op zich wel snapt dat het College niet bedoeld heeft dat we daar datacenters willen. Maar we moeten het goed uitleggen aan de mensen in de provincie, om duidelijk te maken dat er toch wat anders ligt.

De heer ZWART (PvhN): Ja, wat de voorzitter net toegaf over het hellende vlak, dat voelde ik ook op het moment dat het mij gevraagd werd. Maar je moet wel een eerlijk antwoord geven. Ik kan me niet voorstellen dat er zoiets gebeurt. Ik wil het me ook niet eens voorstellen dat er zoiets gebeurt. Wat dat betreft ben ik het met de heer Bennema absoluut eens dat we daar voorzichtig in moeten zijn. En daarom moeten we dus helder en duidelijk communiceren en is zo'n bericht dat in de krant staat, uiteraard goed bedoeld. Maar leg het alsjeblieft wat meer uit. Want er is duidelijk meer aan de hand. En u noemt de juridische aspecten: ja, leg dat uit! Daar gaat het me om.

De VOORZITTER: De heer Bakker, ten slotte.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Maar ik denk dat we het dan eens zijn dat inderdaad niet bedoeld is dat we nu datacenters werkelijk willen toestaan in de Eemshaven.

De heer ZWART (PvhN): De suggestie die in de krant is gewekt dat het College is gezwicht en er datacenters komen in de Eemshaven bij, moeten we weerleggen of we moeten er een goed antwoord op bedenken.

Mevrouw REININK (Volt): Ik sla even aan op wat de heer Zwart hier net zegt over dat we per se anders moeten doen. Hoe kijkt de heer Zwart naar het concept journalistieke vrijheid?

De heer ZWART (PvhN): O, dan gaan we van... Ja. Nee hoor, ik denk dat de pers het uitstekend doet. Echt waar: ik denk dat de pers het uitstekend doet. Maar dat wij zo kien moeten zijn om het een dag later in de media te melden waarom dingen gebeuren. Ja? En ik daag de pers hierbij uit.

De VOORZITTER: Nou, dat lijkt me niet nodig. Oké, u bent klaar met uw betoog, geloof ik.

De heer ZWART (PvhN): Ja, ik ben klaar.

De VOORZITTER: En ik zie geen vragenstellers meer, dank u wel.

Dan ben ik nu toe aan de woordvoering vanuit de BoerBurgerBeweging. Ik geef het woord aan de heer Smelt.

De heer SMELT (BBB): 'Als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan.' En zo leest de fractie van BBB de brief van het College over datacenters in de Oostpolder. Het College zoekt volgens de BBB op deze manier de best mogelijke oplossing om de motie uit te voeren. Een verbod wordt opgenomen, maar om grip en de regie te houden en juridisch getouwtrek te voorkomen, kan hiervan afgeweken worden – al is dit een moeizame weg, lezen wij. Wat de BBB betreft een prima oplossing.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ik hoor meneer Smelt zeggen dat het verbod wordt opgenomen. Maar als ik de brief lees, staat er: *'Het vullen van de Oostpolder met alleen hyperscale datacenters is daardoor niet mogelijk.'* Zo komen we niet tegemoet aan wat in de motie is gevraagd. In de motie is gevraagd: geen datacenters en ik lees toch hier niet een verbod in deze brief. Ik lees hier dat de mogelijkheid er nog steeds wel is. Hoe kijkt meneer Smelt naar deze zin?

De heer SMELT (BBB): Wij lezen dat er wel in en wij weten ook wat er in het Hoofdlijnenakkoord staat. En vanuit die gedachte denken wij en zien wij daarin dat er geen ruimte voor komt.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Wij lezen ook dat wij als Staten hier helemaal geen zeggenschap over hebben. Maar in mijn ogen hebben wij wel het College met een goede opdracht op pad gestuurd. Hoe kijkt de BoerBurgerBeweging naar het feit dat wij hier nu helemaal niks meer over te zeggen hebben?

De heer SMELT (BBB): In mijn ogen denkt de BBB dat we daar wel wat over te zeggen hebben. En vervolgens is het ook zo dat we het vertrouwen in de gedeputeerde dat hij de juiste dingen zal doen, dat hij het Hoofdlijnenakkoord zal uitvoeren en dat het uiteindelijk goed gaat komen.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik ben heel erg benieuwd of de vertegenwoordiger van de BoerBurgerBeweging het met mij eens is – dan zullen we pas kunnen beantwoorden na de toelichting van de gedeputeerde – dat wij de brief op dezelfde manier interpreteren. Maar de vraag die ik nu wel kan stellen over de interpretatie, is de volgende. De citaten die u hebt genoemd uit uw eigen verkiezingsprogramma, interpreteert u die zo dat we nog wel ruimte hebben voor datacenters in de Oostpolder? Als u er prijs op stelt, wil ik dat best even citeren uit uw eigen verkiezingsprogramma.

De VOORZITTER: Dat lijkt me niet nodig. De heer Smelt.

De heer SMELT (BBB): In principe is het Hoofdlijnenakkoord leidend. En in dat Hoofdlijnenakkoord staat dat er geen ruimte is voor grootschalige datacenters en ook geen blokkendozen en al dat soort dingen meer. Dus dat is het uitgangspunt en vandaaruit werken we.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Oké. Begrijp ik het dan goed dat u zegt dat u hebt losgelaten wat in uw verkiezingsprogramma staat en u zich nu houdt aan wat in het Hoofdlijnenakkoord staat? Maar volgens mij zit daar geen ruis tussen, dus de verwarring bij mij is compleet. Begrijpt u die verwarring?

De heer SMELT (BBB): Nee, dat begrijp ik niet.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Nou, mag ik nog één poging doen om het uit te leggen?

De VOORZITTER: Ik sta het toe omdat heel beknopt was. Ja.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Letterlijk staat in uw verkiezingsprogramma: *'Elektriciteit wordt niet benut voor datacenters die grotendeels voor het buitenland in bedrijf zijn.'* En dit had regelrecht betrekking op de Eemshaven. Dus daar zit mijn verwarring. Begrijpt u dit?

De heer SMELT (BBB): De gedeputeerde zal in mijn ogen het Hoofdlijnenakkoord uitvoeren en dan staat dat los van elkaar. Want dan komen er geen datacenters bij.

De heer ROEMERS (PvdA): Vandaag spreken we over de voorgenomen afhandeling van motie 72. Deze motie geeft aan dat er geen ruimte moet worden geboden aan hyperscale datacenters in de Oostpolder. En tot onze spijt zien we dat de deur op een kier is gezet door het College. We zijn dan ook erg benieuwd hoe we deze uitleg moeten gaan lezen. De communicatie vervolgens naar de Staten verdient niet de schoonheidsprijs. En daarmee naar ons idee het College de impact van deze brief onderschat. Hoe ziet het College dit?

We zijn als Partij van de Arbeid vrij intensief aan de slag gegaan met het dorp Oudeschip, door huis-aan-huis informatie op te halen. Een belangrijk onderdeel voor de inwoners is het vertrouwen in de provincie, maar ook in de gemeente. In hoeverre is afspraak afspraak en komen we die nog na?

Om vertrouwen te herstellen en bewoners van onder meer Oudeschip het gevoel te geven dat ze ertoe doen, hebben wij naar aanleiding van de brief nog een aantal vragen. Wil het College wel of geen hyperscale datacenters in de Oostpolder? En als het antwoord 'nee' is, waarom is dan op deze wijze dit opgenomen in de brief? Kunnen we niet de hyperscale datacenters uit de stukken halen en het dan maar laten aankomen op een juridische strijd met het Rijk? Het Rijk wijst twee plaatsen aan waar deze datacenters kunnen komen. Maar als provincie en gemeente het niet willen, is het toch een belangrijk signaal? Graag horen wij van het College wat hiervoor de beweegredenen zijn geweest om dit niet te doen.

In de brief wordt aangehaald dat hyperscale datacenters een substantiële onderbouwing zijn voor de nut en noodzaak van de gebiedsontwikkeling. In hoeverre bepaalt dit het bestaansrecht voor de Oostpolder? In hoeverre is er contact en afstemming geweest met de gemeente Het Hogeland? We hebben hier wisselende signalen over gehoord.

Het College geeft aan in de brief, PS te betrekken bij de afweging om vestiging via een binnenplanse afwijking mogelijk te maken. Het College is uiteindelijk bevoegd gezag. Hoe zwaar laat u de stem van PS meewegen? Als PS het niet wil, is dan GS genegen hierin mee te gaan? We horen graag uw reactie.

En tot slot wordt er in de wandelgangen over gesproken dat er al gesprekken plaatsvinden met mogelijke bedrijven die een hyperscale datacenter willen bouwen. Wij kunnen ons dat eerlijk gezegd in deze fase van het proces niet voorstellen en hopen dan ook dat het College dit kan ontkrachten.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Mijn fractie is negatief verrast over de brief die we nu bespreken. Ik zal uitleggen waarom. Vanaf de start van het proces rond de gebiedsontwikkeling Oostpolder heeft onze fractie gezegd dat we de ontwikkelingen kunnen steunen als er daadwerkelijk meerwaarde gecreëerd wordt ten opzichte van de huidige functie, namelijk goede landbouwgrond. Daarbij hebben we vanaf het begin heel duidelijk aangegeven dat wij grote vraagtekens hebben bij datacenters als invulling van het bedrijventerrein en hebben die vragen en zorgen vanaf het begin gedeeld met Gedeputeerde Staten.

Elke keer als we deze vragen en zorgen hadden, werd er weer gewezen naar een ander, beter moment om dit te agenderen. Eerst naar de Structuurvisie en MER en later werd verwezen naar het Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder. Nu hebben de Staten tot onze grote verbazing deze brief van het College ontvangen. Daarin wordt gevraagd om de datacenters niet uit het PIP te halen, want

dat zou de nut en noodzaak van de uitbreiding van de Oostpolder in gevaar brengen. Dus eerst is gezegd dat nu het moment zou zijn dat de Staten zich konden uitspreken over de komst van datacenters en nu wordt meegedeeld dat dit juist eerder had gemoeten. Vindt het College dat het de Staten op deze manier in positie heeft gezet – of eerder buitenspel? We horen graag hoe het College op dit punt op zijn eigen handelen terugkijkt.

Dan ligt nog de vraag op tafel wat nu de beste manier is om uitvoering te geven aan de wens van de Staten die wij eerder uitgesproken hebben. Is dat de weg die het College voorstelt? Of kunnen we het PIP als Staten zelf aanpassen? Of moet de provincie het huiswerk van de Oostpolder overdoen? Die vraag hoeft vandaag nog niet beantwoord te worden, maar wel als we aan het eind van het jaar het PIP moeten vaststellen. De ChristenUnie-fractie gebruikt de tijd tot dat moment graag om juridisch advies in te winnen over de beste route om te bepalen wat er in de Oostpolder wel of niet kan. Dat kan via het College of door als Staten zelf een expert te raadplegen. We zijn benieuwd hoe het College of andere Statenfracties daarover denken.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Veel is ook al wel gezegd, maar wij hebben hier die brief voor ons liggen, die eigenlijk aangeeft dat wij als Staten hadden aangegeven dat wij de datacenters niet willen. Dat is wel teruggekomen in het plan: jaren terug al, heb ik begrepen. In 2021 is dat als pijler onder het project Oostpolder gezet ter onderbouwing. En nu is gevraagd: haal dat er helemaal uit. Dus dan lees ik en hebben we op de briefing van de ambtenaren ook kunnen horen dat er eigenlijk is gevraagd aan de jurist of dat kan. Kunnen we die pijler eruit halen? En vervolgens was er nog een *second opinion* bij de landsadvocaat. Eigenlijk is de cruciale vraag: als je pijler eruit haalt, dan geef je munitie bij de Raad van State om wellicht het hele project van de Oostpolder om zeep te helpen.

Dus even kort door de bocht: eigenlijk ligt dan de vraag voor: wil je zo ver gaan door te zeggen dat we hem eruit halen? Ik hoorde iemand zeggen: 'We zien wel wat de rechter daarvan vindt.' Of ga je met de hulp van juristen kijken wat hun advies is en zien we vervolgens dan dat het College zich in onze optiek maximaal inspant om zoveel mogelijk muurtjes op te werpen, zodat er niet werkelijk een datacenter komt. Dus eigenlijk wordt er maximaal ingezet op de wens van ons om dat te doen, maar wel met juridische adviezen. Vandaar dat ik zostraks zei: het is geen keuze, maar eigenlijk een gedwongen keuze. Tenminste, als je niet te veel risico wilt lopen.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ik hoor het betoog van de heer Bakker en ik vraag me af of de heer Bakker het ook belangrijk vindt dat we zelf als Staten juridisch advies zouden laten inwinnen hierover.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou, daar hebben we wel even over nagedacht. Maar eigenlijk is het dus de huisjurist die hier eerst naar heeft gekeken en vervolgens hebben we als *second opinion* de landsadvocaat er al naar laten kijken. Ja, dan zou het een derde opinie zijn. Nou, daarbij vraag ik mij af of dat dan nog nuttig is.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ja, dat is gezegd. Maar zou het dan ook bijvoorbeeld een optie zijn dat we zelf nog beter geïnformeerd worden in die zin dat we zelf met de juristen zouden kunnen praten, dat die ons zouden informeren daarover? Dus dat er een soort informatiesessie komt? Dat zou ook een mogelijkheid zijn.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou, ik kan me voorstellen dat het College dit ook hoort. Misschien gaan zij daar ook wat van zeggen. Het lijkt mij geen probleem, zou ik denken, om dan zelf met die jurist te spreken.

De heer BENNEMA (VVD): Nederland kent de Noordoostpolder en straks ook de 'Niet-Oostpolder'. In die polder zoeken we niet samen naar de oplossingen, maar bepaalt de politiek per afzonderlijke motie welke ontwikkelingen niet zijn toegestaan. De niet-lijst van zwarte bedrijven wordt aangevoerd door kernenergie, datacenters en er zullen vast nog veel taboes volgen. Geen open planproces en geen integrale oplossingen waarin alles afgewogen kan worden. Er wordt nagedacht over de voorwaarden en de mogelijkheden waaronder, maar louter negativiteit. Afgelopen jaar vierden we 50 jaar Eemshaven, het visionaire plan van Johan van Veen. Wat een voorzetting van deze visie had moeten worden, dreigt nu wel een beetje in de kiem te scoren.

Maar tot verbazing en vreugde van de VVD vernamen we uit de media dat Gedeputeerde Staten toch een Statenmeerderheid durfde te trotseren om de deur open te houden voor een datacenter. Wat een stevige houding richting Staten! Daar hoort straks een heel goed verhaal bij. Maar de brief was iets minder duidelijk.

Vandaar de volgende vragen. Het Hoofdlijnenakkoord stelt dat er geen ruimte is voor datacenters. Tenminste, dat wordt beweerd. De VVD onderschrijft dat helemaal, maar het is dan toch wel juist goed om grootschalige bedrijven te clusteren op een bedrijventerrein als de Oostpolder. Dus met andere woorden: een datacenter past volgens ons toch juist wel in de geest van dit akkoord. Aan de uitbreidingsplannen ligt een uitgebreid onderzoek ten grondslag naar de economische haalbaarheid. Nut en noodzaak van de Oostpolder leunen zwaar op de realisatie van een datacenter. Ziet het College dan ook de voordelen van zo'n datacenter vanwege de hoge toegevoegde waarde en de versterking van het vestigingsklimaat?

De VOORZITTER: Kunt u afronden? Want uw spreektijd is op.

De heer BENNEMA (VVD): Ja.

Tot slot: de VVD denkt dat het sterker is om in principe met een open blik naar de vraag uit de markt te kijken en vervolgens te kijken onder welke voorwaarden men bedrijven kan laten vestigen en daarbij als overheid de nodige sturing toe te passen indien nodig.

De heer ZWART (PvH): Ik dacht: laat ik de heer Bennema even redden door hem wat extra tijd te gunnen via vragen.

De VOORZITTER: Dat is niet de bedoeling, meneer Zwart.

De heer ZWART (PvH): Nee, maar dat zal wel gebeuren als ik de vraag stel, denk ik – vrees ik.

Want we praten niet alleen over een datacenter, we praten ook over consumptie van water, van stroom en het weinig toevoegen aan de werkgelegenheid voor Groningers in dat gebied. We kunnen bedrijven niet aansluiten, we kunnen winkels niet aansluiten vanwege netcongestie. Vindt de heer Bennema het op dit moment het dan opportuun om te gaan praten over een datacenter, dat eigenlijk niets toevoegt in Nederland, niets toevoegt in Groningen, eigenlijk te veel kost ten opzichte van de afspraken die we met particulieren en winkels hebben? Heeft dat nou een toevoeging?

De heer BENNEMA (VVD): Ik dank de heer Zwart voor deze vraag. Je moet die optie openhouden. En ja, daar zit een toevoeging in. De toegevoegde waarde is hoog. Dit zou een goede bijdrage kunnen zijn voor de exploitatie van een plan-Oostpolder. En dan alle nadelen die worden genoemd: heel veel elektriciteitsverbruik. Ja, waar je het ook opslaat, dat elektriciteitsverbruik is er. Ze zullen hier wel met efficiënte installaties komen. Watergebruik? Ja, we hebben ook een fabriek voor proceswater. Kijk, we zijn goed in het vinden van problemen. Maar we moeten naar oplossingen kijken en de voorwaarden waaronder. En die werkgelegenheid: ook 300 fte werkgelegenheid jaarlijks. En dat afgezien van de bouw waardoor je echt heel veel werkgelegenheid door hebt, maar dat laat ik even buiten beschouwing. Ik heb het nu over structurele werkgelegenheid. Maar in onze krappe arbeidsmarkt is dat geen doorslaggevend argument.

Ik denk dat de toegevoegde waarde die zo'n centrum brengt en die ook neerslaat in maatschappelijke baten, doorslaggevend is en ook het vestigingsklimaat.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik denk dat gedeputeerde Schmaal blij mag zijn dat Statenlid Schmaal niet meer onderdeel uitmaakt van onze Provinciale Staten. Ik ben dan ook heel erg benieuwd hoe deze gedeputeerde, de heer Schmaal in de rol van gedeputeerde, open, transparant en helder alle goede vragen die door andere partijen zijn gestemd, gaat beantwoorden en ook de zorgen die zijn ontstaan bij de inwoners en ook weer het wantrouwen dat ontstaan is bij de bewoners, weer weg gaat nemen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): De D66-fractie heeft deze brief echt gelezen als een papieren oplossing met een voorwaarschuwing. Ja, 'u gaat er toch niet over', is de laatste zin in het geheel. Maar het is juridisch afgekaart: de landsadvocaat hoorde ik langskomen. Maar is de landsadvocaat niet degene die op zoek gaat naar de plek voor dat datacenter? Ja, dan snap ik wel dat de Raad van State erbij genoemd wordt dat het niet haalbaar blijkt.

De grootste vraag die wij hier hebben, is gewoon: hoe is dit proces gelopen? Kijk, wij hebben vaker dat er een motie in de Staten naast ons wordt neergelegd, maar wel met een goede uitleg. Wij lezen gisteren dat de gemeente Het Hogeland eigenlijk niet heel erg op de hoogte was van dit hele besluit. Wij waren ook niet op de hoogte. Ik hoop dat we straks een goede reflectie krijgen van het College op hoe dit hele proces is gelopen. Want een papieren oplossing met een voorwaarschuwing, met iets van een mogelijkheid dat een datacenter er toch gaat komen, op de kier wordt gezet: volgens

mij moeten we ook gewoon die duidelijkheid verschaffen. Als dat wel zo is, zeg het dan ook open en eerlijk.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Het aantal datacenters in Nederland bedraagt 281. En dat is het gelijke aantal als in het continent Australië. Want daar staan er namelijk 287. Ja, daarom wil de PVV-fractie toch zeggen dat het met het huidige energiebeleid onverstandig is om toch nog meer datacenters in dit kleine landje te bouwen. Want ze gebruiken te veel water, te veel ruimte, te veel energie en ook de aanzienlijke werkgelegenheid waar de provincie echt op zit te wachten, is niet aan de orde.

Zolang die energietransitie, 'van het fossiel af', de ambitie blijft in ons land, is de PVV-fractie niet voor datacenters in onze provincie. Want een datacenter kan net zoveel stroom verbruiken als een stad van 40.000 tot 70.000 inwoners.

Ondertussen zien we dat vanwege het huidige energiebeleid woonwijken en bedrijven in Nederland niet eens kunnen worden aangesloten, omdat we zonodig van het fossiel af moeten. Netbeheerders bouwen de nodige reservecapaciteit bij transformatorstations. Maar zodra daar ook maar een enkel datacenter op wordt aangesloten, is die reservecapaciteit op. En recent nog – dat is het punt – kon een MKB-bedrijf, een autowasstraat in Delfzijl, niet open. Een supermarkt in Eelderwolde kon niet eens de deuren openen omdat ze geen stroomaansluiting hadden. Op veel plekken in Nederland staan de seinen op rood en veel bedrijven kunnen vanwege het huidige energiebeleid op een wachtlijst voor een aansluiting staan. De op ecologische leest geschoeide energietransitie is voor ons dan ook een economische ramp.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, meneer Van Kesteren was wat aan het uitweiden, dus ik dacht: ik ga de vraag even kort stellen. Want begrijp ik nou goed dat als we een kerncentrale in Groningen krijgen, dat dan een datacenter ook geoorloofd is?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, dat zou wel helpen. Want kijk, een datacenter neemt veel minder ruimte in dan al die windmolens die we nu van plan zijn te plaatsen. Dus ja, als je dan moet kiezen, dan is de keuze voor een datacenter wel begrijpelijk. Maar dan moet je wel royaal energie hebben. En we hebben het er over gehad de afgelopen uren: over energie. Ja, met windmolens en met zonnecollectoren kun je dat niet oplossen. Dat is het grote probleem in ons land. Want we zitten allemaal te oreren: 'Ja, we gebruiken veel te veel energie'. Ja, energie is er genoeg. Alleen, dat willen we niet.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, de enige vraag die ik heb: is de PVV voor of tegen een datacenter in de Oostpolder?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, als u de motie erop naleest, dan staan wij onder die motie dat we dat ook niet willen. Maar, zoals u gewend bent van mij, breng ik wel de nodige nuances aan, zoek ik naar oplossingen en probeer ik te begrijpen waar het College mee bezig is.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, 'zoeken naar oplossingen'. Ik begrijp dus dat het een beetje ook de schuld is van niet-voldoende fossiele energie. Is de PVV dan een groot voorstander van de combinatie van kernenergie met een datacenter?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou ja, dat zou een stuk helpen – dat heb ik net ook al gezegd. Als je voldoende energie hebt en we willen de economie niet ruïneren, dan moeten we gewoon zoeken naar een verantwoord energiesysteem waar de Groningers wat aan hebben. En nu gaan we alleen maar de armoede tegemoet met het huidige energiebeleid. Dat zeg ik al honderd keer. 101 keer!

De VOORZITTER: De teller staat op 102 nu. Meneer Bennema?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, dan constateer ik dat de heer Van Kesteren zeer wel bereid is om in oplossingen te denken.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, ik vond de bijdrage van de VVD ook wel realistisch. Ja, klopt.

De VOORZITTER: Gaat u verder in de wetenschap dat u nog weinig spreektijd over hebt.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, zeker een minuut.

De VOORZITTER: Minder dan een minuut.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Minder dan een minuut?

De VOORZITTER: Ja.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Een halve minuut.

De VOORZITTER: Ik hoor in mijn rechteroor 'nul'. Ik maak het af op een halve minuut

De heer VAN KESTEREN (PVV): Goed, dan ga ik beginnen met de vragen. Nou, nog één zinnetje dan, voorzitter. We moeten beginnen om af te stappen van de ambitie om te streven naar een fossielvrije samenleving. Daar moeten we mee beginnen.

Dan heb ik nog een paar vragen. De eerste vraag is wat de beweegredenen van het College is geweest om toch aan datacenters te gaan denken. Is dat wellicht de verwachte omslag in het energiebeleid die er gaat komen – hoop ik?

En dan heb ik ook nog de vraag wat de rol van de gemeente Het Hogeland is in dezen. Hoe staat deze gemeente tegenover het gevolgde proces?

En de laatste vraag. In de brief staat ook *'Zo houden we sturing.'* Dan denk ik: ja, 'sturing'. Waarop? Nou, draag graag een uitleg over.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Het CDA is verbaasd – om niet te zeggen met stomheid geslagen. En we hopen dat het College onze verbazing, die u mag interpreteren als teleurstelling of frustratie, aan zal grijpen om een genomen besluit te heroverwegen. Juist om het volgende.

Ons College herhaalt, voortdurend de Staten in positie te willen brengen en schrijft dit ook letterlijk in het Hoofdlijnenakkoord. Ik citeer: *'Provinciale Staten zijn de betekenisvolle meedenker in het proces van beleidsvorming.'* En: *'Zo ruim mogelijk meerderheden geven besluiten kracht en draagvlak.'* En dan komt de brief over het toch wel willen en kunnen toestaan van datacenters in de Oostpolder. Hoe rijmt dit met elkaar?

De breed aangenomen motie 72 was toch duidelijk? Geen ruimte voor grote datacenters in de Oostpolder en de redenen zijn hier vanavond al meerdere malen herhaald. Begrijpt het College dat ze niet doen wat ze hier zeggen? Begrijpt het College onze frustratie hierover? Wij vinden dat het College met dit besluit, met deze brief uit de bocht is gevlogen.

Maar bijsturen is volgens ons nog mogelijk. Wij vragen het College om alsnog uitvoering te geven aan de motie. Datacenters in de Oostpolder blijven strijdig met de bestemming en GS is niet bevoegd om die strijdigheid op te heffen. Punt. Dát is 'de Staten in positie'. Doe daar recht aan. Punt.

Mevrouw REININK (Volt): Volt staat voor eerlijke en transparante politiek. We zijn dan ook geschrokken van het nieuws dat het College de deur voor hyperscale datacenters toch weer op een kier zet. We hebben vorig jaar als Staten hier uitgebreid over gedebatteerd. En al duidelijk is naar voren gekomen dat de inwoners in de Oostpolder zich niet of nauwelijks gehoord voelen. Dit besluit van het College draagt helaas alleen maar verder bij aan dit gevoel.

De brief van GS roept bij ons ook alleen maar meer vragen op dan dat hij beantwoordt. Want hoe kan GS zo'n besluit nemen, zonder de Staten daarover in debat te laten gaan? Zeker aangezien er een motie exact tegen dit besluit ligt. Dit soort beslissingen ondermijnt het vertrouwen in de politiek, terwijl we dachten dat ook vanuit GS toch juist wordt gezegd dat we eraan moeten werken om het vertrouwen in de politiek te vergroten. Hoe kan dat als er zulke keuzes gemaakt worden? Hoe rijmt dit met elkaar?

Dus ook wij zijn heel benieuwd naar een betere verklaring vanuit het College.

De heer EPEMA (FvD): Ik heb eigenlijk helemaal niks voorbereid deze keer. Maar ik kan wel zeggen dat FvD gewoon tegen hyperscale datacenters is. Er is niet heel veel werkgelegenheid die dat oplevert. En zoals de PVV eigenlijk ook al aangaf, is er niet echt de energie voor op dit moment. Dan kun je ook nog wel weer allerlei energievoorzieningen proberen aan te leggen. Maar dat is ook weer een heel gedoe en je krijgt heel weinig voor terug.

Dus voordat we een goede energiesysteem hebben, moeten we hier niet mee verdergaan, denk ik.

De VOORZITTER: Ik kijk nog even naar de heer Schmaal of hij nog voorbereidingstijd nodig heeft. Hij wekt niet die indruk, hij krijgt meteen het woord.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik wil de Staten een compliment geven dat dit geagendeerd is. Want dan kunnen we het mooi extra toelichten, want blijkbaar is er in de communicatie iets niet helemaal goed gegaan, omdat er een foute interpretatie wordt gegeven in dezelfde brief. Je kunt hem op verschillende manieren lezen, die brief.

Wat is deze brief die nu voorligt? Zo gaat dat altijd, want sommige mensen zeggen: “Hoezo zijn we niet in debat geweest?” Nee, er is een motie ingediend en vervolgens gaat het College kijken hoe wij deze motie kunnen gaan uitvoeren. Dat is wat we hebben gedaan en dat is deze brief. Dus als er onduidelijkheden over zijn – dat geldt ook voor de toekomst als er andere brieven zijn – ga dan of technische vragen stellen, of ga een debat organiseren zodat we de zaak kunnen uitleggen. Dus dat al even vooraf.

Als je dan kijkt naar de brief, dan zal ik de achtergrond daarvan even vertellen bij hoe dit tot stand is gekomen. Er wordt nog een discussie gevoerd in deze Staten over een datacenter dat er wel of niet zou moeten komen. Dat is volgens mij vandaag niet aan de orde. Aan de orde is de brief op de motie. De motie was duidelijk en ons Coalitieakkoord is duidelijk. Daarin staat: ‘geen grote hyperscale datacenters’ – sorry, meneer Bennema. Dus wij hebben gekeken naar de uitvoering daarvan. En wat blijkt nu met de uitvoering van dit verhaal? U mag van het College verwachten dat wij dat ook zorgvuldig doen als wij die motie uitvoeren met alle gevolgen van dien, en dat wij gaan kijken welke risico’s daarbij horen en welke afwegingen wij hebben gemaakt.

Ik neem u even mee in het proces. Eerst was er een amendement. Vervolgens is er gevraagd om een motie omdat we dit project samen met Het Hogeland doen. En Het Hogeland is trouwens ook volledig op de hoogte.

Mevrouw BAKKER (SP): Het is nu ook alweer een tijdje terug. Want de gedeputeerde geeft eigenlijk aan: goed dat jullie een debat organiseren – bla, bla, bla. Even dat, ik hoef niet alles te herhalen. Maar ik hoor eigenlijk geen enkele reflectie op het feit dat misschien in de brief dingen missen of wat dan ook. Ik lees nu net een bericht, want er is vanavond ook een debat in de gemeente Het Hogeland over dit punt. Daarin staat dat zelfs de wethouder ook aangeeft dat hij behoorlijk wat context mist in de informatievoorziening door de provincie en dat de provincie misschien niet goed heeft gerealiseerd wat voor ophef dit zou kunnen genereren. Dus ik ben wel heel erg benieuwd wat de gedeputeerde daarvan vindt.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik stel voor dat ik eerst even mijn betoog doe en dan als er dan nog vragen over zijn, dan wil ik ze graag beantwoorden.

Mevrouw BAKKER (SP): Dat is natuurlijk helemaal prima. Maar ik vind wel dat de gedeputeerde een beetje begint alsof het toch enigszins is alsof wij het niet goed gelezen hebben. Terwijl er hier best wel veel partijen aangeven dat we informatievoorziening missen. Dat wordt dat ook nog bevestigd door de wethouder, dus daar wilde ik toch nu direct een punt van maken.

De VOORZITTER: Dat punt hebt u nu gemaakt in uw vraag.

Mevrouw BAKKER (SP): Fijn.

De VOORZITTER: En de gedeputeerde stelt voor om even zijn betoog af te maken. Zullen we hem daar de gelegenheid voor geven? De gedeputeerde.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik ga daar toch even op reageren. Want ik heb hier op geen enkele manier neer wil zetten dat de Statenleden niet goed stukken kunnen lezen of dat soort zaken. Ik heb geconstateerd dat er blijkbaar iets mist in de communicatie en dat het daarom goed is dat we dit punt bespreken. Dus laat ik het daar dan maar even bij houden.

Ik wil u graag even meenemen in dit proces. Wij hadden dus eerst een amendement dat voorlag over datacenters. Toen heb ik aangegeven om er een motie van te maken. Want we doen het samen met een partnergemeente, Het Hogeland, en we gaan het samen bespreken. Vervolgens is het samen besproken met Het Hogeland. Onze insteek en onze inzet was ook – en dat is nog steeds zo, kan ik mededelen: geen datacenters. Wij gaan die motie gewoon uitvoeren, wat ook toegezegd was. Vervolgens is de projectgroep aan de gang gegaan.

In 2021 is er een aantal sectoren voor de Oostpolder bepaald. Ik hoop dat ik het kan uitleggen, maar dit zit juridisch behoorlijk ingewikkeld in elkaar. Maar in 2021 hebben de Staten een besluit genomen over de Oostpolder. Daar werd een aantal sectoren in genoemd. Eén sector daarvan is datacenter. Dat was ook *automotive*. *Automotive* is er al eerder uitgehaald. In 2022 is een plan-MER gestart, een procedure om te kijken of iets wel of niet kan. Daarin is een datacenter genoemd, *automotive* niet. Datacenters dus wel. Wat zeggen nu onze ruimtelijke juristen? We hebben een aantal pijlers, dat aantal is niet zo groot. Dat is een van de belangrijke pijlers onder de hele Oostpolder-ontwikkeling. Dit is er een van. We hebben er eerst onze RO-juristen ernaar laten kijken, vervolgens onze concernjurist ernaar laten kijken en vervolgens de landsadvocaat ernaar laten kijken. Op het moment dat je die weghaalt in deze fase, dan geeft de landsadvocaat letterlijk aan dat het risico groot is dat de Raad van State dit niet voldoende vindt, deze onderbouwing. Toen hadden we dus het dilemma dat we de hele Oostpolder-ontwikkeling onderuit zouden halen als we de motie letterlijk een-op-een zouden gaan uitvoeren.

Dus daarom hebben we dat niet gedaan en hebben we gekeken welke oplossingen er dan wel zijn, zodat we wel tegemoet kunnen komen aan de motie.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ik hoor de gedeputeerde dit nu zeggen en het proces schetsen. De ChristenUnie refereerde in de woordvoering er ook al aan dat gedurende dit hele proces hetzelfde gezegd is. Namelijk dat ten tijde van de presentatie van het eerste onderzoek werd gezegd dat het het er toen nog niet uit kon, dat wij dat later bij de Wet voorkeursrecht konden doen. Bij de Wet voorkeursrecht is gezegd dat wij dat bij de Structuurvisie konden doen. Bij de Structuurvisie hebben we deze motie ingediend en toen is gezegd: 'Nee, dat hoort eigenlijk in het PIP.' Steeds wordt het naar achteren geschoven en nu zijn we als Staten een soort van fuik ingepraat. Nu kan ineens niet uitgevoerd worden wat de motie vraagt. Hoe reflecteert de gedeputeerde op dit handelen van het College?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik heb ook eerder informatie gekregen van de ChristenUnie. Die refereerde aan een uitspraak van mijn voorganger in dit dossier, met enige redenering. Ik heb dat zelf niet gedaan, maar het was met enige redenering. Wat dat geweest zou kunnen zijn, is dat je twee onderscheiden hebt: je hebt de sectoren en je hebt de bedrijvenlijst. De datacenters is de enige sector met één bedrijf eronder, namelijk datacenters. Al de andere sectoren hebben meerdere bedrijven op die lijst staan. Als je kijkt naar die bedrijvenlijst, dan wordt die vastgesteld in het PIP. Dus het enige wat ik me zou kunnen voorstellen, is dat daarnaar verwezen is. Maar als het bedrijf datacenter, dat gelijk een sector is, een belangrijke onderbouwing is van de Oostpolder-ontwikkeling, dan is het risico groot dat de Raad van State dit niet heel laat.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, dan wordt het een semantisch spelletje. Maar is de conclusie dan juist dat als de sector datacenters op een eerder moment al uitgesloten was, het dan niet deel uitgemaakt had van de onderbouwing van de nut en noodzaak en hadden we nu geen probleem gehad? Klopt dat?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Als de datacenters al voordat we het onderzoek hebben gedaan, dus voor de plan-MER, er al uit was geweest, dan hadden we deze discussie niet gehad.

De VOORZITTER: De heer De Boer, ten slotte.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, de gedeputeerde zegt inderdaad dat het niet zijn handelen was. Maar ik wil de gedeputeerde dan wel het volgende vragen. Hij realiseert zich toch wel dat hij politiek verantwoordelijk is voor het handelen namens het College, dat dat nu zijn verantwoordelijkheid is?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Natuurlijk stap je in andermans schoenen, maar u kunt van deze gedeputeerde vragen, op het moment dat we de motie gaan uitvoeren, dat we dat goed en zorgvuldig gaan doen om tegemoet te komen aan die motie. Daar zijn we nu mee bezig en dit is de constatering. Aangezien ik vanochtend net van de ChristenUnie hoorde waar de discussie zit en waar de schoen wringt, heb ik navraag gedaan. Dit zou een argumentatie kunnen zijn. En anders zou ik eerder de oud-collega's moeten vragen wat ze precies bedoeld hebben.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Voor mij is het juridisch gegoochel op dit moment. Maar de gedeputeerde hoorde ik zeggen: 'Wij hebben uitvoering gegeven op deze manier aan de motie.' Maar er staat een zin in die brief en dat is misschien ook echt de onduidelijkheid: dat datacenters nu wél

deels kunnen. Maar de motie zegt 'nee'. En u zegt deels 'wel'. Dus ik ben heel benieuwd op welke wijze er dan wel uitvoering gegeven is aan deze motie. Want dat is een discrepantie in mijn ogen.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat is goed. Ik kom in mijn hele verhaal daarop terug. Want als je kijkt naar het proces dat we nu hebben doorgewandeld, blijkt dus het volgende. Ik was bij het punt dat we met de hele Oostpolder-ontwikkeling het juridische risico lopen dat we die om zeep helpen als we de datacenters er nu uit halen. Dus hoe hebben we dan wél uitvoering gegeven aan die motie? Door te kijken hoe wij dan wel kunnen zorgen dat met de motie in beginsel – daar had de BBB gelijk in, want dat staat ook in die brief – die datacenters er niet komen zonder dat dat juridisch gevolg heeft voor de hele planontwikkeling-Oostpolder.

Dat hebben we als volgt gedaan. We hebben hem afgehaald van de bedrijvenlijst. Door hem af te halen van de bedrijvenlijst en een verbod in te voeren – zo staat het ook in de brief – is een datacenter in principe niet mogelijk. Maar aangezien die wel mee is genomen in het onderzoek, zou iemand een aanvraag kunnen indienen bij de provincie voor een binnenplanse afwijking. Dat is een juridische term, maar omdat die wel is meegenomen in het onderzoek, is die afwijking binnenplans. Anders was het buitenplans geweest, maar het gaat hier om een binnenplanse afwijking. Vervolgens komt dan het verzoek bij het College te liggen. Het College kan het weigeren. En waarom kan het College het weigeren? Een belangrijke is: beleid. Dat beleid hebt u zelf vastgesteld in uw motie, namelijk dat u geen datacenters wilt. Dus daar zit al een 'nee'. Er zit al een 'nee' op een verbod en er zit al een 'nee' wat we als College kunnen gebruiken.

Dan zit vervolgens nog iets anders achter. Want stel dat niet dit College, maar een ander college zegt: 'Ja, maar wij vinden het prima.' Bijvoorbeeld een college met de VVD. Dan hebben wij nog een andere mogelijkheid ingebouwd en dat is dat bij een binnenplanse procedure – daar is ook een vraag over – de Staten daar geen positie bij hebben volgens de wet. Bij een buitenplanse procedure wel, maar niet bij een binnenlandse procedure. Maar wij hebben daarom in die brief gezet dat wij eerst naar de Staten gaan en vragen wat u ervan vindt. En wat ons College betreft, op het moment dat de Staten – als we dat al zouden doen, want er zijn twee muren daarvoor – zeggen dat zij dit niet willen, dan komt die er gewoon niet. Dus zo zwaar wegen wij dat advies van de Staten. Dus eigenlijk is dat formeel geen rol voor de Staten, maar we geven ze wel een rol in de toezegging.

De VOORZITTER: U maakt een gebaar naar mevrouw Ten Hoeve. U bent iets complex aan het uitleggen, vandaar dat ik dacht: misschien is het verstandiger om even rustig aan te doen met de interrupties en daarna de vragen te stellen. Maar als u een uitnodigend gebaar maakt, wie ben ik om mevrouw Ten Hoeve tegen te houden? Mevrouw Ten Hoeve.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja inderdaad, een heel ingewikkeld verhaal, temeer ook omdat ik gisteren bij de informatiesessie was. Daarbij werd er toen gezegd dat we het inderdaad kunnen tegenhouden. Toen werd er gezegd: 'Nee, nee, nee, tenzij...' En die 'tenzij' is dan – wat ik ervan begreep – dat als er toch aan de voorwaarden voldaan werd, het toch zo zou kunnen zijn dat dat datacenter er gewoon komt. Kunt u daar meer uitleg over geven?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat zou zo zijn op het moment dat er een bedrijf komt dat vindt dat die daar moet gaan landen. Dat gaat dus een binnenplanse afwijking aanvragen. Het College moet dan al 'ja' zeggen. Dan moet die naar de Staten, die moeten dan ook 'ja' zeggen en pas dan zou die er komen. Dat is de volgorde.

Dan even over het proces. Ik hoor een aantal mensen dat vraagt of wij 'gezwicht' zijn en andere zaken. Nou nee, want dit is op een manier een motie proberen tot uitvoering te brengen zonder dat de Oostpolder qua plan geweld aangedaan wordt. Want dat zei iemand ook – de Partij van de Arbeid volgens mij: als wij gewoon het juridische risico aangaan, dan kan dat. Maar als we dan voor de Raad van State komen – en de Oostpolder gaat zeker bij de Raad van State landen – en de Raad van State haalt het onderuit, dan beginnen we weer bij nul. Dat houdt dus in dat er met de Wvg, de Wet voorkeursrecht gemeenten, wellicht iets gaat gebeuren of niet. Dan moeten we opnieuw alle procedures opstarten met de nieuwe Omgevingswet. Dat houdt ook in dat de aanlanding van de wind van zee op land ook ergens moet plaatsvinden in de Oostpolder. Dat houdt dus in dat alles op de schop gaat. Dat houdt dus ook in dat – en dat bedoelde ik met 'de regie' – doordat we nu bezig zijn met het planproces, we de regie houden in dat gebied doordat we zelf aan de bal zijn. Die raken we dan dus kwijt. Want als Den Haag meer haast heeft dan wij en wij opnieuw moeten beginnen aan onze planprocedure, dan komt Den Haag met een RCR (Rijkscoördinatieregeling). En dan zijn we onze regie kwijt. Dus daarom is het ons alles eraan gelegen dat we wel de regie blijven in de

Oostpolder en dat wij tegemoetkomen aan de motie, maar ook wat in ons eigen Coalitieakkoord staat, namelijk 'geen datacenters in dat gebied'. En dat proberen we dus op deze manier te borgen.

Dan kijk ik even naar de communicatie en of dat anders had gekund enzovoort. Ik realiseer me wel dat dit juridisch best een ingewikkeld punt is. Wijzelf praten er ook een paar keer over met de projectgroepleden en andere mensen. Had het dan anders gekund? We hebben het zo goed mogelijk in die brief proberen te verwoorden. Met de kennis van nu is het misschien handiger – dat kunnen we alsnog gaan doen – om even een *expertmeeting* met onze concernjurist en nog iemand – want die vraag was er ook – van een advocatenkantoor, om nog even een goede toelichting te geven op hoe dit nou precies in elkaar zit. Want dit is een heel complex dossier. Maar we geven op deze manier in onze beleving wel degelijk uitvoering aan de motie.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Nou, dank voor de toezegging. Kan dat op korte termijn? Zou dat voor de zomer of wellicht direct na de zomer kunnen, zodat we eventueel daarna nog tijd overhebben?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, ik probeer het zo snel mogelijk te regelen. We moeten er ook even agendatechnisch naar kijken en dat soort zaken.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dank u wel voor het juridisch ingewikkelde verhaal. Echter denk ik dan: waarom staat het dan niet gewoon uitgebreid in de brief en moeten we dat achteraf horen in een sessie? Dat is een oprechte vraag. Ik weet niet echt hoe en wat. Dan zei u net in uw woordvoering dat uiteindelijk wij als Staten er weer over gaan. Maar in de brief staat: 'U gaat er niet over als Staten'. Hoe legt u dat uit?

De VOORZITTER: Ik leg niks uit, hè? Dat doet de gedeputeerde. De gedeputeerde.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik heb dat zonet ook proberen uit te leggen. Als je naar de Omgevingswet kijkt en je kijkt naar de binnenplanse afwijking in de procedure, dan is dat voorbehouden aan GS. Maar wat wij toegezegd hebben in de brief op het laatst, is dat wij eerst langs de Staten gaan. Dus juridisch hoeft dat niet, maar dat is wel de toezegging die wij in de brief doen om de Staten wel een positie daarin te geven.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, dan ben ik nog wel nieuwsgierig naar het juridische stuk. Want als wij dan 'nee' zeggen tegen die datacenters uiteindelijk, dan komen we weer bij de Raad van State? Hebben we dan wat te vrezen? Wat zijn dan de risico's?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, een goede vraag. Die vraag hebben we ons natuurlijk ook gesteld: hoe vrij zijn wij als College en hoe vrij zijn de Staten dan nog om 'nee' te zeggen? Dat is geborgd in een aanpassing van beleid. Doordat er een binnenplanse afwijkingsprocedure gestart moet worden, is er een behoorlijke beleidsvrijheid voor het College, dus ook voor PS. En doordat die motie is aangenomen, is het dus beleid dat we daar geen datacenters toestaan. Dat is een belangrijk argument in dat beleid om juist aan te geven: nee, het beleid staat het niet toe en daarom kunnen we dat weigeren.

De VOORZITTER: Mevrouw Benjamins, ten slotte.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, ten slotte. Dan ben ik er nog steeds wel nieuwsgierig naar hoe dat proces is gegaan in combinatie met het college van Het Hogeland. Hoe zijn daar die informatiestromen gegaan? Hoe zij ingelicht en meegenomen in dit verhaal met alle gevolgen van dien?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Wij hebben regelmatig contact met Het Hogeland. In bestuurlijke overleggen doen wij dat. Wij hebben dit uitgebreid besproken met de gemeente Het Hogeland en zij hebben ook kennisgenomen van de brief die wij hebben verstuurd.

De heer DE BOER (GroenLinks): Even aansluitend op de reactie die net gegeven werd op de vraag van mevrouw Bakker, naar aanleiding van het nieuwsbericht uit de gemeente Het Hogeland, om daar even op verder te gaan. Ik hoorde de gedeputeerde net zeggen: 'Met de kennis van nu zouden we het anders aangepakt hebben.' Dan vraag ik me af: waarom moet dat met de kennis van nu, wetende hoe

gevoelig het onderwerp datacenters al jaren is in deze provincie? Onder de Staten maar ook onder inwoners überhaupt? Hoe kan dat?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): De afweging die we hebben gemaakt: kijk, toen deze route ongeveer bekend werd, heb ik u niet voor niets op 13 maart nog even geconsulteerd wat u hiervan vond. En toen hebben we zo goed mogelijk in een brief verwoord met de beste kennis van dat moment. Toen hebben we gedacht dat het volgens ons toen heel duidelijk was. Maar ik ga natuurlijk ook niet over hoe zaken opgepakt worden. Zoals u nu weet hoe het opgepakt is met het 'zwichten' en andere zaken, daar ga ik allemaal niet over. Want dat is ook niet aan mij gevraagd en dat heb ik ook niet genoemd. Maar al soort dynamieken er dan ontstaat, ook bij de inwoners daardoor en dus ook bij de bestuurders – met de kennis van wat ik nu weet wat er gebeurd is achteraf – dan was het beter geweest om dit met een informatiesessie even toe te lichten.

De heer DE BOER (GroenLinks): Maar dat is dus exact de vraag. Want die dynamiek is niet nieuw, die dynamiek is niet van vorige week. Die dynamiek heerst al jaren. Het is niet al jaren dat het groot nieuws wanneer er iets over datacenters besloten wordt. Het is niet al jaren zo dat hier gesproken wordt in de Staten over datacenters. Dus hoe kan het alsnog dat bij die inschatting de plank zo misgeslagen is?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, dat heeft te maken met een inschatting. En onze inschatting is dat wij heel veel muren tussen een datacenter en het realiseren in hebben gezet. Dus onze taxatie was dat wij op deze manier binnen de context die er is, de best mogelijke uitvoering geven aan de motie, om te zorgen dat er geen datacenter komt. Dat was dus de taxatie. En achteraf? Ja, achteraf gezien is het altijd anders.

De VOORZITTER: De heer De Boer, ten slotte.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, meer een constatering. Ik blijf het raar vinden dat u een gesloten deur op een kier zet en dat het feit dat dat niet tot realisatie leidt, tot ophef kan leiden.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Volgens mij heeft de gedeputeerde aangegeven dat de communicatie zeer verwarrend was. Maar ook de toelichting die de gedeputeerde nu geeft, roept bij mij weer nieuwe verwarring. Ten eerste op het punt van dat u aangeeft dat van de bewuste brief ook Het Hogeland kennis heeft genomen. Maar ik neem aan dat zij ook tegelijkertijd met ons via de media er kennis van hebben genomen. Want wethouder Dijkhuis heeft zojuist gezegd dat hij vindt dat de standpunten van Het Hogeland niet goed zijn uitgelegd door de provincie. Dus ik wil graag van u horen hoe u daartegenaan kijkt.

De VOORZITTER: Ik kop de vraag door naar de gedeputeerde. De gedeputeerde.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, dat is natuurlijk wel ingewikkeld. Want ik was niet bij dat gesprek dat vandaag heeft plaatsgevonden in Het Hogeland: ik zat hier. Maar wij gaan wel in gesprek met Het Hogeland over hoe dat kan. Ik heb wel een appje van mijn collega van Het Hogeland waarin staat dat hij verkeerd geciteerd is. Dus al met al ga ik gewoon in gesprek met Het Hogeland om te kijken wat er dan wel of niet goed gezegd is en wat er wel of niet gedaan is.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik zal de vraag concreter maken. Is de brief die GS heeft doen uitgaan, van tevoren afgestemd met de partnergemeente Het Hogeland?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Daar kan ik heel kort over zijn: ja.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Oké. Dan heb ik nog een punt van verwarring.

De VOORZITTER: Dat wordt dan het laatste dan.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, ik zal proberen het heel beknopt te doen. U gaf zojuist aan over de verwarring dat door de motie het beleid is aangepast en we nu geen risico lopen. Maar hoe wordt beleid aangepast middels een motie?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Door de motie uit te voeren en dat doen we door uit die bedrijvenlijst de datacenters te halen en te verbieden. En dat staat op blad 3, 'Voorgenomen regeling in het PIP'. Dus op het moment dat we die regeling aanpassen en dat PIP komt hiernaartoe, dan wordt die daaruit gehaald en komt er een verbod op. Zo wordt die aangepast en zo wordt dus uitvoering gegeven aan de motie.

O, voorzitter, mag ik nog even een opmerking maken? U had het zonet over kleurtjes. Ik zag een paar dames uit deze Staten in allemaal kleurige pakjes op de *socia/s* staan. U had het over 'saai blauwe pakken'. Ik heb een blauw pak met een ruitje, dus dat is minder saai, denk ik.

De VOORZITTER: De opwinding zit vaak in de details.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Zeker!

De VOORZITTER: Absoluut. Was u klaar met uw betoog?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nou, bijna. Want ik zal even kijken of ik alle vragen beantwoord heb. Volgens mij had de BBB niet zoveel vragen. De Partij van de Arbeid had een vraag: die heb ik ook wel beantwoord. Voorzitter, ik wilde het even zo doen: volgens mij heb ik alle vragen beantwoord.

Dus ik zeg toe om binnenkort even een sessie te organiseren met onze concernjurist en een advocaat erbij, om nog even een nadere duiding hiervan te geven. Onze overweging als College was om niet het risico te willen lopen. Want uiteindelijk doet de rechter uitspraak en wij wilden niet het risico lopen om het hele project van de Oostpolder af te laten schieten. Met deze mogelijkheid hebben wij denk ik een goede manier, een goede weg gevonden om wel die datacenters buiten de deur te kunnen houden.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ik zal het kort houden deze keer, voorzitter. De ChristenUnie vroeg om een onafhankelijk advies, of het College daarvoor openstond in het geheel en ook wij als Staten. Als we dan zo'n sessie krijgen, dan zou het wat ons betreft een onafhankelijk advies ook zeer passend zijn. Hoe kijkt het College hiernaar?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Tweeledig. U mag ervan uitgaan dat we door de provincie worden betaald om te zorgen dat we ons werk gaan doen. En als wij ons werk doen, dan huren we daar mensen voor in die ook geacht worden de onderzoeken te doen waarvan we zelf goed vinden om iets te laten uitzoeken. De landsadvocaat is niet zomaar iemand. Dus uiteraard staat het de Staten vrij om een onafhankelijke juridische toetsing te laten doen. Ik weet niet of u onze advocaat ziet als 'onafhankelijk' of niet. Wat ons betreft wel. Maar ja, wat mij betreft ben ik er ook niet principieel op tegen. Maar u mag wel van ons verwachten dat wij ons werk goed doen. Ik vind het prima als we even in overleg gaan. Als u een naam heeft, vind ik het prima om er nog even een andere persoon bij te betrekken om die er ook nog een keer naar te laten kijken. Ik vind alles prima.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dat zal ik zeker even overleggen met mijn collega van de ChristenUnie.

Maar is het mogelijk überhaupt dat wij deze juridische achtergrondinformatie krijgen, zodat wij daar ook daadwerkelijk even op kunnen studeren? Want blijkbaar is het zo ingewikkeld dat wij er ook nog even op moeten studeren.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Kijk, er is nu correspondentie geweest met een advocatenkantoor. Dat heeft enkele teksten aangeleverd. Ik zal zorgen dat er even een mooi käftje omheen komt, voor en achter, zodat u die toegestuurd krijgt met de argumentatie daarin.

De heer ZWART (PvdN): Een heel verhaal van de gedeputeerde, een niet zo'n makkelijk verhaal – ook niet voor ons om te volgen. Ik denk ook niet voor het publiek. En dan zullen er niet zo veel mensen naar ons kijken na zo'n lange dag.

Maar ik heb twee vragen gesteld die niet zijn beantwoord. De vraag is: het vertrouwen in de politiek is al ernstig beschaamd in Nederland, ook in Groningen. Vindt het College ook dat dit vertrouwen hersteld moet worden? En hoe wil het College in deze situatie duidelijk maken aan de inwoners van Groningen wat er daadwerkelijk bedoeld is met betrekking tot een datacenter in de Oostpolder? Dat is één.

De VOORZITTER: Meestal helpt het niet om twee vragen in één interruptie te persen. Dus zullen wij één vraag per keer doen?

De heer ZWART (PvvhN): Dan komt die tweede vraag zo.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Goed, dan hoef ik die niet te noteren, dat scheelt weer.

Ik snap uw opmerking, meneer Zwart. Die snap ik. Ik ga nog met het projectteam overleggen hoe wij dit op een andere manier kunnen communiceren. Maar dat we daar extra over gaan moeten communiceren, is wel duidelijk. Dus die handschoen pakken wij op.

De heer ZWART (PvvhN): Ik wil u graag horen zeggen dat er naar de inwoners van Groningen gecommuniceerd gaat worden. Dus niet per se naar ons, maar naar de inwoners van Groningen. Dat wil ik graag dat er gebeurt en ik denk dat het nodig is.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Maar voorzitter, mijn antwoord ging daar ook over.

De heer ZWART (PvvhN): Dat is dan nu duidelijk, dank u wel.

De VOORZITTER: De heer Zwart, ten slotte.

De heer ZWART (PvvhN): Ten slotte was daar de tweede vraag nog. Die was: liggen er concrete verzoeken tot vestiging of zijn er al definitieve afspraken?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Wat ons bekend is – dus ook wat mij bekend is – liggen er geen concrete verzoeken voor het vestigen van een datacentrum. Het concrete wat er wel is, is TenneT dat een claim heeft gedaan op dat gebied. Maar dat is al bekend.

Mevrouw BAKKER (SP): De heer Zwart stelt ook heel terechte vragen, waarbij hij ook de ernst van het debat aangeeft. Er worden hier dan door de gedeputeerde her en der wat grapjes gemaakt over kleding en 'kaftjes voor en achter'. Nou, ik zou dan graag willen vragen aan de gedeputeerde of wij dan een kaftje in alle kleuren van de regenboog kunnen krijgen.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nee, voorzitter.

De VOORZITTER: U bent aan het eind van uw betoog, geloof ik. Dan kijk ik rond of er behoefte is aan een tweede termijn. O, de motie?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, de motie is wel duidelijk. Want op het moment dat we de motie gaan uitvoeren – dat is net geschetst – dan lopen we dus het risico dat de hele onderbouwing van de Oostpolder onderuit gaat bij de Raad van State. Dus om die reden zullen wij de motie gaan ontraden.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik zag de heer De Boer zonet met de hand omhoog?

De heer DE BOER (GroenLinks): Ik zou graag vijftien minuten willen schorsen minimaal.

De VOORZITTER: Vijftien?

De heer DE BOER (GroenLinks): Vijftien, ja.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor vijftien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik geef het woord aan de heer De Boer.

De heer DE BOER (GroenLinks): De heer De Boer wil graag nog tien minuten schorsing aanvragen.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor nog tien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Volgens mij zijn we zo ver dat ik nu rond kan kijken of er behoefte is aan een tweede termijn. De heer De Boer steekt zijn hand op. En dat is gepast, want hij heeft flink geschorst – en wij met hem. Maar de heer De Boer kan alles uitleggen en dat gaat hij nu doen.

De heer DE BOER (GroenLinks): Voorzitter, inderdaad. Als je 25 minuten schorst, dan vergt dat wel een uitleg, natuurlijk. Laat ik dan het vuurwerk beginnen door te zeggen dat we de motie die wij in de eerste termijn ingediend, aanhouden. Dus bij dezen.

En daarnaast door verder te gaan met dat wij een nieuwe motie willen indienen en dat is de volgende.

De VOORZITTER: Daarmee is dus motie 122 'Alsnog geen plek voor (hyperscale) datacenters in de Oostpolder' aangehouden.

En voor mij ligt er een nieuwe motie. Die motie is ingediend door de fracties van GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren, Forum voor Democratie, D66, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden met als titel 'Motie van afkeuring'. Het volgnummer van deze motie is 23 en die spreekt het volgende uit:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 5 juni 2024,
Constaterende dat:

- motie 72 'Geen plaats voor hyperscale datacenters in de Oostpolder' op 8 november 2023 is aangenomen door Provinciale Staten, dat uitspreekt geen ruimte te bieden aan (hyperscale) datacenters in het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Oostpolder;

Overwegende dat:

- het College meermaals heeft uitgesproken, door de Staten aangenomen moties te zullen uitvoeren en dit specifiek heeft gedaan in het kader van motie 72;
- nu van een Statenuitspraak afgeweken wordt zonder overleg met de Staten en de Staten hier op onduidelijke wijze over worden geïnformeerd, waardoor grote maatschappelijke commotie is ontstaan;
- de beantwoording van het College een minder volledig beeld schetst dan een ambtelijke sessie voorafgaand aan het debat, waardoor er meer onduidelijkheid is ontstaan;
- de manier van beantwoording door de gedeputeerde op diverse Statenleden als 'uit de hoogte', ongepast en onprettig is ervaren;

Sprekende uit:

- afkeuring van het handelen van het College en het informeren van de Staten rondom de uitvoering van motie 72;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE BOER (GroenLinks): Wij werden overvallen door de brief en door de kwaliteit van informatie die wij daarin kregen. Vervolgens hebben wij dit debat aangevraagd om die duidelijkheid wél te vragen en aan de beantwoording die wij vervolgens gekregen hebben, ontbrak in onze ogen alle vorm van gravitas die dit onderwerp vraagt en enige duidelijkheid. Zelfs op de vraag om reflectie op de fouten die gemaakt zijn, die bijvoorbeeld in de gemeente Het Hogeland wél toegegeven zijn, ontbreekt die reflectie in onze ogen. Vandaar dat wij ons genoodzaakt voelden om dit toch zware instrument in te zetten tegen het handelen van het College in dezen.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ja, wij hebben gehoord dat er een *expertmeeting* georganiseerd gaat worden. Dank voor die toezegging, daar zijn we blij mee.

We willen graag samen in gesprek gaan om deze *expertmeeting* vorm te geven, zodat we ook de goede onderzoeksvragen die er nog zijn, kunnen laten beantwoorden. Wat onze fractie betreft zou dat dan ook vanuit het presidium verder georganiseerd kunnen worden.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Mevrouw Donker, ik ben benieuwd of zij inderdaad dan ook nog steeds pleit voor het onafhankelijk advies en dat ook daadwerkelijk alle papieren op tafel komen. Ook alle communicatie die er is geweest met de gemeente Het Hogeland.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Uiteraard.

De VOORZITTER: Dit was overigens uw laatste interruptie, mevrouw Benjamins. De heer Bas. Maar hij heet anders: de heer De Boer.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ik mocht toch verwachten dat die naam beter bekend zou zijn met alle verwijzingen die er in dit huis soms naar de naam zijn.

Nee, maar even een korte verduidelijkende vraag aan de ChristenUnie. Het proces dat mevrouw Donker schetst, heeft dat ten doel om uiteindelijk het doel van de motie te bereiken, namelijk dat er geen plek geboden gaat worden aan datacenters in de Oostpolder?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Daar willen we ons eerst over laten informeren.

De VOORZITTER: Ik hoor iemand 'voorzitter' roepen, maar ik weet niet wie.

De heer SMELT (BBB): Dat was ik. Wij willen graag even schorsen.

De VOORZITTER: Durft u er een aantal minuten bij te noemen?

De heer SMELT (BBB): Vijftien minuten, hoor ik. O nee, tien minuten.

De VOORZITTER: Wij schorsen de vergadering voor tien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Meneer Smelt, u vroeg de schorsing aan, toch?

De heer SMELT (BBB): Klopt helemaal, voorzitter. Wij hebben even overleg met elkaar gehad en wij zijn eruit. Maar we kunnen verder met de vergadering.

De VOORZITTER: Dat is heel goed mogelijk. Wij waren al aan het eind van de tweede termijn van de Staten. Wat er verder nog in de tweede termijn kan gebeuren, is dat er nog een reactie komt vanuit het College. Daar lijkt me aanleiding voor. Gedeputeerde Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat klopt, voorzitter. Daar is alle aanleiding voor.

Ik lees de motie en ik ben er een beetje door geraakt. Want daar staat niets in over de inhoud, maar wel iets over het gevoel. Het gevoel naar deze Staten wilde ik niet overbrengen zoals het blijkbaar overgekomen is. Het grapje dat ik maakte over de kleding, was op het verkeerde moment en daar bied ik mijn excuses voor aan. Dat was meer een beetje om de spanning die er toch wel een beetje was, te breken. Maar het was op het verkeerde moment, dus ik neem me dat ter harte. Dus als er wordt gezegd: houd daar rekening mee, denk daar een beetje over na en doe het op een andere manier, dan neem ik dat ter harte.

Over de inhoud bij punt 3, dat de beantwoording minder volledig dan in het ambtelijk voortraject, zou ik graag een oproep willen doen. Op het moment dat er nog vragen openblijven en als het niet volledig genoeg is, dan had ik graag wat meer vragen willen hebben in de tweede termijn om die te beantwoorden.

Maar over het laatste punt: dat neem ik mij ter harte. Ik heb ook nog even apart gesproken met een aantal Statenleden. Op het moment dat mensen iets vinden, spreek me er vooral op aan en dan probeer ik dat anders te doen.

De VOORZITTER: De gedeputeerde zei over de vragen die nog openstonden en dingen die kennelijk niet duidelijk waren: spreek me er vooral op aan. Het Reglement van Orde voorziet in de mogelijkheid om een derde termijn in te lassen. Dus ik kijk of daar behoefte aan is na deze oproep, gelet op het feit dat er toch heel zwaar gereedschap op tafel ligt nu. Nee?

Ja, de heer Zwart.

De heer ZWART (Pvvh): Ik heb geen spreektijd meer. Maar nee, de behoefte om die vragen te stellen, zou ik persoonlijk graag willen uitstellen tot die informatiesessie, zodat wij ook wat meer beslagen ten ijs kunnen komen en de juiste vragen stellen op het juiste moment. Dan kunnen we ook iets met de antwoorden doen.

De VOORZITTER: Zullen we dat afspreken? Ik kijk nog even naar de gedeputeerde. Het lijkt me goed om dat zo te doen. Dan sluit ik de beraadslaging en kunnen we overgaan tot de stemming over de

moties. Er is één motie overgebleven, motie 123 'Motie van afkeuring'. Want motie 122 'Alsnog geen plek voor (hyperscale) datacenters in de Oostpolder' is aangehouden.

Zijn er partijen die er nog een stemverklaring over willen afgeven? Ik zie de heer Bennema, ik zie ook de heer Van Kesteren. Ik begin bij de heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, dit is een lastig verhaal. Het zit ook juridisch wel gecompliceerd in elkaar. En hoe je dan zo'n motie verwerkt, vergt dus wel goede communicatie. Ik denk dat het in die brief helderder uitgelegd had kunnen worden wat de juridische angsts waren. Ik denk dat dat ook een goede les is.

De gedeputeerde heeft zijn verhaal ook wel wat gelardeerd met wat humoristische, luchtige opmerkingen – tenminste, qua bedoeling. Dat wekt een wat verkeerde indruk, maar hij heeft daarbij zelf nu ook getoond dat hij dat beter niet zo had kunnen doen en daarmee is wat ons betreft ook de kous af en zullen wij deze motie niet steunen.

De heer EPEMA (FvD): Ja, ik heb er heel erg over zitten dubben. Maar ja, misschien dat ik het toch net iets te extreem vind als reactie op wat er gebeurd is. Ik zie eigenlijk geen kwaadwillendheid bij GS wat dat betreft. Dus ik ga toch niet deze motie steunen.

De VOORZITTER: Dat betekent dat u ook liever niet een van de ondertekenaars van de motie bent.

De heer EPEMA (FvD): Dat klopt, ja.

De VOORZITTER: Dan schrappen we uw naam. De heer Van Kesteren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Deze hele poppenkast is al een hele dag aan de gang: polariserende moties, verwijtende betogen en interrupties waarin op alle slakken zout wordt gelegd en gedeputeerde op gekozen woorden worden gevangen. Ook deze motie is een uiting van teleurstelling van een aantal partijen, dat zich sinds de verkiezingsuitslag van 2023 niet kan neerleggen bij een mogelijke ombuiging van ambities, doelen en beleid uit het verleden. Daarom: geen steun.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik maak de algemene opmerkingen dat stemverklaringen er niet voor zijn om te debatteren, dus niet om te polariseren – om eens een bekend woord te gebruiken. De heer Van Kesteren wil daar nog op reageren?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, voorzitter, er was helaas geen tijd voor een derde termijn. Vandaar deze creatieve ingeving.

De VOORZITTER: Ik realiseer me dat. En we kennen allebei de regels.

Ik ben even kwijt wie verder nog een stemverklaring aflegt? Mevrouw Donker, ja.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ja, wij steunen de motie van afkeuring niet. We zijn van mening dat het College de wens van de Staten wil uitvoeren, maar dat voor ons nog niet duidelijk is wat de beste manier dan is. Daar komen we dan hopelijk later achter.

Ook wij missen wat gravitas in de beantwoording en dat is jammer. Maar de gedeputeerde heeft net excuses aangeboden en dat vinden wij fijn om te horen.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik vond de stemverklaring van de ChristenUnie goed, dus daar sluit ik me bij aan.

Mevrouw BAKKER (SP): Wij blijven wel op deze motie staan. Maar ik moet zeggen dat ik het wel oprecht fijn vond dat de gedeputeerde bij het punt over wat wij als onprettig hebben ervaren, hij daarvoor zijn excuses heeft aangeboden. En dat kan ik enorm waarderen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Het zal geen verwondering wekken dat wij de motie van afkeuring ook niet steunen. En dat komt omdat wij toch vinden dat het College de grootst mogelijke moeite heeft gedaan om zo goed mogelijke uitvoering aan die motie te geven. En dat die brief moeilijk leesbaar is, dan denk ik: dan is er de gang naar de ambtenaren. Dat hebben we ook gedaan met meerdere partijen om nog eens even de goede uitleg te laten geven over hoe we dat allemaal moeten lezen en hoe het precies wordt bedoeld.

Nou, dat de communicatie net wat anders had gekund, dat is waar. Maar ik denk dat het met alle goede intenties op deze manier zo goed mogelijk is aangepakt om aan de wensen van onze Staten tegemoet te komen.

De VOORZITTER: Ja, ook uw stemverklaring was wat aan de lange kant. Maar ik begrijp de context. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Ja, geen stemverklaring, want dan zou collega Rutgers in dat geval doen. Maar even procesmatig op basis van een partij die op een motie staat en vervolgens daar af kan. Volgens kan dat formeel gezien niet. Iemand kan wel tegen stemmen, maar iemand kan niet van een motie af. Maar dat is puur procedureel.

De VOORZITTER: Wij zoeken het uit en we doen wat kan. Wie verder nog? Niemand meer? Dan kunnen we gaan stemmen.

De stemming is geopend en er wordt al gestemd zelfs. Ik zie dat iedereen heeft gestemd. De stemming is gesloten. Voor deze motie hebben gestemd fracties van GroenLinks, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. Daartegen hebben gestemd de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV en Forum voor Democratie. Dat betekent dat voor de motie 14 leden hebben gestemd, daartegen 23 leden en de motie is verworpen.

Daarmee zijn we aan het eind van dit agendapunt gekomen.

3. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Dan zijn we toe aan de mondelinge vragen die het CDA heeft aangekondigd. Dan geef ik het woord aan de CDA-fractie. Het woord is aan mevrouw Rutgers.

Mevrouw RUTGERS (CDA): We hebben vernomen dat de directeur van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) per 1 september 2024 haar functie neerlegt. Is het College hierover net zo verbaasd als het CDA? Je zou gekscherend kunnen zeggen dat de inwerkperiode van deze directeur net voorbij was. Heeft het College of gedeputeerde Top zicht op de reden van haar vertrek? Maakt het College zich net als het CDA zorgen over de effecten op de voortgang van de versterkingsopgave en schadeherstel bij opnieuw een directiewisseling van de NCG?

Maar wij zien ook kansen en zijn benieuwd of het College onze mening deelt. Het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) zoekt namelijk ook een nieuwe directeur en wel per 1 oktober 2024. Hoe mooi zou het zijn als de directievoering over beide organisaties landt in één of twee duobanen? Het stadium van wensdenken over het samenvoegen van beide uitvoeringsorganisaties is in de huidige fase een gepasseerd station. Maar deze unieke kans maakt het wel mogelijk, de beide organisaties op een natuurlijke manier beter samen te laten werken aan de brede herstelagenda in Groningen, in het belang van de Groninger. Wordt ons College betrokken bij de zoektocht naar beide nieuwe directeuren? Zo niet, ziet het College een kans om vanuit de regio een plek te verwerven bij de werving- en selectiecommissies? Want we mogen toch verwachten dat ook EZK van het belang doordrongen is.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Dank aan mevrouw Rutgers voor de vragen.

Ja, het klopt: 21 mei kwam naar buiten dat de huidige directeur van de NCG vertrekt per 1 september. En die zagen wij niet aankomen, daar ben ik gewoon heel eerlijk in. Ik heb de avond ervoor een mailtje gekregen, een mailtje dat naar alle relaties is gegaan. Ik heb wel even geknipperd met de ogen. Want ja, twee jaar is op zich een redelijk kort tijdsbestek.

U vraagt naar de gevolgen voor de versterkingsoperatie in dit geval. Nou, ik mag hopen dat die operatie niet helemaal hangt op één functie en één persoon. Wij hebben het hier over een organisatie van duizend man, dus ik ga er niet van uit dat die ineens stil gaat vallen of dat daar grote, ernstige consequenties aan zitten. In zijn algemeenheid is het natuurlijk wel zo dat enige continuïteit wel helpt. Ik denk überhaupt wel, maar zeker in dit soort complexe dossiers. En handig is dat het beter werkt en dat we niet te veel en te vaak grote wisselingen moeten hebben, want dat helpt de operatie in haar totaliteit in ieder geval niet.

U wijst op een inderdaad best unieke mogelijkheid die zich ineens voordoet, omdat ook de algemeen directeur van het IMG vertrekt. Overigens zat die er al zeker wel vijf of zes jaar. Maar dat zij

nu gelijktijdig vacant zijn, zou een kans kunnen geven, zegt u. Ik vind dat een zeer interessante suggestie en ik zeg u toe dat ik die meeneem naar het ministerie. EZK heeft beide functies in handen. Nou, wie weet zien zij ook een gelegenheid in deze situatie. In ieder geval heb ik intussen verzocht om ergens een plek in de werving en selectie van deze nieuwe functies te krijgen. Voor onze regio zijn deze plekken ook echt van groot belang. Dus wij hebben er ook belang bij dat daar mensen komen te zitten met wie wij ook goed uit de voeten kunnen. Dus namens het overleg dat we ook met de gemeente hebben, het VOG, heb ik verzocht om daar in ieder geval aan tafel te kunnen zitten. De eerste geluiden waren positief en ik hoop op korte termijn te horen op welke manier dat zou kunnen gaan landen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Mevrouw Rutgers? Geen aanvullende vragen? Anderen? De heer Hoogers zag ik zonet? Nee, oké. Wel een hand omhoog, maar die had geen bedoeling. Anderen nog? Nee?

Dan zijn daarmee de mondelinge vragen gesteld en beantwoord.

4. Hamerstukken

A. Statenvoorstel: Realisatiebesluit no-regretmaatregelen Blauwe Roos (aangepast)

De VOORZITTER: U hebt gezien bij de stukken dat het Statenvoorstel van vorige week nog is aangepast en dat het voorzien is van een toelichting. Maar het is nog een steeds een hamerstuk.

Dus ik vraag of u kunt instemmen bij het besluit bij het aangepaste voorstel. Ik kijk rond. Dat is het geval, dan is aldus besloten.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

B. Statenvoorstel: Voornemen tot verlenging contract accountantsdiensten

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

C. Statenvoorstel: Wijzigingsvoorstel (concept-)gemeenschappelijke regeling Openbaar lichaam OV-Bureau Groningen en Drenthe

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

D. Statenvoorstel: Onderzoeksverordening van Provinciale Staten

Mevrouw BENJAMINS (D66): Voorzitter, als u me toestaat, wil ik een korte stemverklaring afgeven. Een positieve stemverklaring, waarbij ik dank wil zeggen aan alle Statenleden dat we dit nu als hamerstuk voorligt. Ook dank aan de voorbereiding vanuit de BBB, Gouke Moes, en oud-Statenlid Meint Kolthof van de Partij voor de Dieren dat we hier nu iets unieks hebben liggen. Want we zijn nu de eerste provincie in Nederland die een onderzoeksverordening heeft – als u gehamerd hebt, voorzitter.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, met inachtneming van de stemverklaring van de fractie van D66.

D. Statenvoorstel: Financiering baanbrekers – Provinciaal programma Nationaal Programma Groningen

De VOORZITTER: Dit hamerstuk is vanochtend vanuit de besprekstukken overgeheveld naar agendapunt 4.D. Ik heb begrepen dat er een aantal fracties daar wellicht een aantekening bij zou willen maken. Ik zie dat dat het geval is bij het CDA.

Mevrouw RUTGERS (CDA): In de commissievergadering van 22 mei hebben wij aangekondigd met een motie te komen over het verstrekken van financiering onder voorbehoud van goedkeuring van de onafhankelijke commissie, specifiek op de toetsing van reguliere opgaven. Wij hebben echter na de

commissievergadering zorgvuldig ambtelijk contact gehad en kunnen constateren dat een motie met die strekking voor de baanbrekers niets toevoegt.

Daarnaast is gebleken dat er verschillende werkwijzen zijn opgetuigd die op meerdere momenten borgen dat NPG-gelden niet kunnen worden ingezet voor de landelijke opgaven. De toets op de plus van Groningen zal de komende jaren nauwlettend door het CDA in de gaten gehouden blijven worden.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, met inachtneming van de stemverklaring van de fractie van het CDA.

5. Ingekomen brieven

A. Overzicht ingekomen brieven van GS ten behoeve van PS 5 juni 2024

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

B. Overzicht ingekomen brieven van derden ten behoeve van PS 5 juni 2024

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

6. Notulen voorgaande vergaderingen 3 april en 24 april 2024

Ongewijzigd vastgesteld.

7. Sluiting

De VOORZITTER: En dan zijn we aan het eind van deze vergadering gekomen, zet ik dit weekend een verweesde vogel op mijn nachtkastje en dank ik de aanwezigen voor hun inbreng.

De vergadering is gesloten (21.17 uur).